

Josip Krajči

100

Stota obljetnica
Čehoslovačke besede
Lipovljani

1923.-2023.
Zapisi i svjedočanstva

Josip Krajčí
STOTA OBLJETNICA ČEHOSLOVAČKE BESEDE LIPOVLJANI /
STÉ VÝROČIE ČESKOSLOVENSKEJ BESEDY LIPOVĽANY (1923.-2023.)

Nakladník:

Savez Slovaka / Zväz Slovákov, Matica slovačka Lipovljani / Matica slovenská Lipovľany

Za nositelja projekta:

Mirko Vavra, Josip Krajčí

Urednica

Slavica Moslavac, prof.

Suradnici na knjizi (tekst i fotografije):

Nikola Zeman, Ivan Hudec, Marija Odobašić (Uhilit), Andjela Kosovec i Josip Žanić

Fotografije:

Arhiva Matice slovačke Lipovljani, arhiva Nikole Zemana, Arhiva Česke besede Općine Lipovljani

Recenzija

dr. sc. Sandra Kralj Vukšić

Lektor za hrvatski jezik

Diana Ivančan, prof.

Prijelom i priprema za tisak

Željko Stublja

Tisak:

Grafika Osijek

ISBN : 978-953-7277-63-5

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001215688.
CIP zápis dostupný v počítačovom katalógu Národnej a univerzitnej knižnice v Záhrebe pod číslom 001215688.

Zahvaljujem svim suradnicima na prikupljanju i obradi povjesno dokumentarne građe, koji su nam kroz živu riječ i dnevničke zapise, pružili informacije, te tako pridonijeli obogaćivanju sadržaja ove knjige. Zahvalu također upućujem redakciji ovoga izdanja, urednici, lektorima, tehničkom uredniku, te napose autorici osvrta na sadržaj knjige, koji su svojim aktivnim sudjelovanjem udahnuli život ovoj monografiji. Da bi ova vrijedna knjiga ugledala svjetlo dana, svojom su novčanom potporom pomogli Savjet za nacionalne manjine RH i Općina Lipovljani.

Autor

OBJAVLJENO UZ FINANCIJSKU POTPORU

Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, Općine Lipovljani

Josip Krajči

**STOTA OBLJETNICA
ČEHOSLOVAČKE BESEDE LIPOVLJANI
(1923.-2023.)**

**STÉ VÝROČIE ČESKOSLOVENSKEJ
BESEDY LIPOVĽANY
(1923.-2023.)**

Zapisi i svjedočanstva

Našice, Lipovljani
2024.

SADRŽAJ

Uvod	4
Osvrt na publikaciju	5
Kratka povijest doseljavanja Čeha i Slovaka na područje Lipovljana	6
Ivan Ljubojević - Zapis i sjećanja o doseljavanju i životu Čeha u Lipovljanim	11
Popis stanovništva i kuća 1911. g.	16
Čehoslovačka beseda Lipovljani (ČSB) od osnutka do Drugog svjetskog rata	20
Ostala događanja od 1920. – 1940. godine	29
Kulturna suradnja Čeha, Slovaka i Hrvata od osnivanja ČSB Lipovljani	37
Snalaženje novih doseljenika - zapis i svjedoci vremena (prije i poslije Drugog svjetskog rata)	50
Marija Odobašić (rođ. Uhitil) - autobiografski zapis i sjećanja učenice češke škole i aktivne članice folklorne skupine ČSB Lipovljani	51
Krajči Peter-Povratnik (Repatriant) - zapis i sjećanja doseljenika, jedno vrijeme tajnika ČSB Lipovljani (zapis je preveden sa slovačkoga jezika)	64
Čehoslovačka beseda u Lipovljanim u periodu nakon Drugog svjetskog rata (izvodi i prijevodi iz rukopisa zapisnika)	70
Obnova i sljednici ČSB u novoj hrvatskoj domovini	93
Osnivanje Matice slovačke Lipovljani	94
Osnivanje Češke besede općine Lipovljani	95
Zaključak	97
Sažetak	98
Literatura i izvori	99
O autoru	100
Kopije rukopisa zapisnika ČSB od 1923. - 1963. godine	101

Uvod

Nakon jednog stoljeća u Lipovljanim se još ponegdje čuje češka i slovačka riječ. U školi pedesetero djece marljivo sriče, češki *mluvi* i slovački *rozpráva* sa svojim učiteljicama. Zapitao sam se: zar smo mi posljednja peta živuća generacija koja ima u sebi bogatstvo izvornog govornika češkog ili slovačkog, a nakon nas učenici ove jezike uče kao strani jezik, van škole nemaju s kim brusiti taj naš vrijedni još uvijek očuvani češki ili slovački. Ova jezična baština polako ali sigurno uzmiče, možemo to usporiti, na trenutak i zaustaviti, ali mi smo dionici manjinske povijesti doseljenih Čeha i Slovaka u ove krajeve i to se ne može izbrisati. Tada sam shvatio svoju malu ulogu da pokušam otkinuti zaboravu ono što se da pretočiti u pisano riječ, iskaz, svjedočanstvo. Uz pomoć primjerene dostupne dokumentarne građe koju je marljivo godinama čuvalo vrijedni i neumorni naš povjesničar Nikola Zeman, počeo se polako odmotavati cijeli niz neistraženih povjesnica vezanih na rad Čehoslovačke besede u Lipovljima. A nakon toga, velik su doprinos dali i još živući, doduše osamdesetogodišnjaci, članovi Čehoslovačke besede Lipovljani. Pored Nikole Zemana to su Ivan Hudec, Andjela Kosovec i baka Marija Odobašić, s punih 92 godine. Naši su stari Slovaci i Česi imali veliku i bogatu kulturnu tradiciju i to se mora prikazati ne samo ovom prigodom, već potaknuti daleko stručnije i odgovornije umove na opsežnije i dublje vrednovanje ove zajedničke kulturne baštine. A posebno, radi ovih mladih naraštaja koji uče češki ili slovački jezik i kulturu. Priključena dokumentarna građa je toliko opsežna da predstavlja solidnu zbirku rukopisa, zapisnika, fotografija, obiteljske prepiske, knjiga, molitvenika i priručnika, prema kojoj i Matica slovačka Lipovljani i Češka beseda Općine Lipovljani, imaju povjesnu zadaću čuvanja i daljnje vrijednosne obrade. Ova knjiga je moj doprinos u pokušaju prikaza dijela ove naše zajedničke lipovljanske povijesti.

U stvaranju ovog teksta dominantno su korišteni podaci i činjenice iz zapisnika Čehoslovačke besede Lipovljani, privatnih arhiva Nikole Zemana, Josipa Krajčija i bogatog arhiva Matice slovačke Lipovljani, Velika zahvala za svjedočanstva i sjećanja, temeljem kojih je ovo štivo, osim kronologije dobilo i dio dnevnika iz života osoba koje su u prošlome stoljeću bile sudionici ove bogate lipovljanske manjinske povijesti, kao djeca koja su učila češki i slovački jezik, članovi kazališnih, plesnih i pjevačkih skupina, voditelji knjižnice, pa i aktivni članovi koji su vodili udrugu Čeha i Slovaka, punih 40 godina, do njena privremena zastroja. Bitne vremenske odrednice u kulturnom životu Čeha i Slovaka u Lipovljanim mogu se pobrojati u nekoliko intervala:

- od 1877. do 1910. razdoblje najvećeg doseljavanja Čeha i Slovaka u Lipovljane i okolicu
- od 1923. do 1927. od osnivanja Čehoslovačke besede (ČSB), kratkotrajni početni zanos, poneka zabava i kazališna priredba, početak rada škole i knjižnice
- od 1927. do 1932. nema u zapisniku udruge tragova bilo kakve aktivnosti
- od 1932. do 1941. Čehoslovačka beseda ima bogato i plodonosno razdoblje svoga postojanja (kazalište, folklor, knjižnica, vlastiti prostor, dopunska škola za češki i slovački jezik)
- od 1941. do 1945. zabranjen rad udruge
- od 1946. do 1963. intenzivan rad članova ČSB sa dosta nastupa, igranja kazališnih predstava, rad vlastite knjižnice je prebačen u seosku knjižnicu, a škola je otvorena kao Slovačka narodna škola sa kasnijim kratkim učenjem i češkoga jezika i prodan je Dom ČSB
- od 1996. do 2004. počeci obnove rada samostalnih udruga Matice slovačke (1996.) i Češke besede (2004.) u Lipovljanim. Razdoblje samostalnog uspješnog rada traje do danas o čemu je dosta detaljno na drugim mjestima zapisano, pa to nije ovdje tema.

Osvrt na publikaciju

Održanje nacionalnih manjina prepostavlja razumijevanje, uvjete i podršku zemlje, koja njihovim sljedećim generacijama postaje domovina. No, jednako tako je za održanje manjinske zajednice važna podrška matične zemlje, domovine predaka. Neizostavnu ulogu u tom procesu imaju i institucije i ličnosti manjinske zajednice koje pruženu podršku znaju pretočiti u svršishodne aktivnosti. Upravo o tome progovaraju generacije, ali i pojedinci, žitelji Lipovljana putem ove publikacije pripremljene povodom 100. godišnjice osnivanja Čehoslovačke besede Lipovljani.

Sto dvadeset stranica kroz navođenje podataka i činjenica iz zapisnika Čehoslovačke besede Lipovljani, privatnih arhiva istaknutih osoba, arhiva Matice slovačke Lipovljani, ali i zapisa iskaza i sjećanja članova zajednice, progovara o stoljetnom putu održanja dviju manjinskih, bratskih zajednica. Sadržaj knjige informira o nastanku i djelovanju institucija i dokumentira oblike kulturnih aktivnosti Slovaka i Čeha u Lipovljanim. Donosi pregled društvenog života koji se duže od sedamdeset godina odvijao organizirano u Čehoslovačkoj besedi, te u novijoj povijesti kroz rad Matice slovačke Lipovljani i Češke besede Lipovljani.

Pregled društvenih aktivnosti usmjerenih na nastojanje održanja etničkog identiteta, koje donosi publikacija, odražava građanski ponos Slovaka i Čeha u Lipovljanim. Prezentirane aktivnosti omogućuju razvijanje zajedništva i talenata pripadnika ovih dviju nacionalnih manjina, ali također hrvatskim susjedima i prijateljima pružaju mogućnost upoznavati druge i drugačije, a ipak po mnogo čemu bliske jezike i kulture.

Od dolaska u Lipovljane rad na održanju nacionalne svijesti Slovaka i Čeha značio je uglavnom mukotrpan, predan rad i odricanje, ali i radost za svaki, naizgled mali, no za lipovljanske Slovake i Čehe značajan uspjeh. Iskustvo manjinskog života, kao i znanstvena saznanja o njemu, jasno ukazuju koliko je važno održati identitet putem jezika i kulturnih izričaja predaka. Ova publikacija svjedoči da su važnosti navedenog svjesni i pripadnici manjinske zajednice. Priređivaču stoga izražavam priznanje za pripremu publikacije ponajprije dokumentarne vrijednosti, vrijedne za sve državljane Hrvatske, no posebno za Lipovljance sa sviješću o pripadnosti slovačkoj ili češkoj nacionalnosti u Hrvatskoj.

Ovim putem čestitam pripadnicima slovačke i češke nacionalne manjine u Lipovljanim ovu značajnu obljetnicu uz želje da ustraju u očuvanju svojeg identiteta i da im taj put očuvanja doneše obilje znanja, doživljaja i iskustva vrijednih pamćenja i novih zapisa.

dr. sc. Sandra Kralj Vukšić
Našice, 2024.

Kratka povijest doseljavanja Čeha i Slovaka na područje Lipovljana

Radi cjelovitosti uvida u temu, nužno je prvo upoznati sve okolnosti koje su prethodile doseljavanju Čeha i Slovaka na ove prostore. Stoga ovaj povjesni prikaz započinjemo s odmakom više od 150 godina unazad, kako bismo se upoznali s prilikama koje su tada vladale u Lipovljanima i okolnim selima. U to vrijeme Lipovljani su u sastavu Vojne krajine, ustrojene u tadašnjoj Hrvatskoj uz granicu Bosne i Hercegovine, a zadaća joj je bila zaštitići granicu Austro-Ugarske monarhije od najeze Turaka. U Lipovljanima je smještena 2. satnija novogradiške pukovnije, sastavljena od „graničara“ kako su se tada nazivali žitelji s područja Vojne krajine.

Godine 1770. u Lipovljanima s radom počinje škola, tzv. Trivial Schule u kojoj su prvi učitelji bili uglavnom Nijemci, a rijetko Hrvati. No, ubrzo, točnije 3. kolovoza 1780. u školu dolazi i prvi češki učitelj Emanuel Borovsky. Poznato je također da u tzv. Gemeindeschule od 1837. do 1843. kao učitelj radi Čeh Pavel Bešensky. Kada je 1872. u Lipovljanima s radom otpočela Djevojačka škola, prva učiteljica bila je Čehinja Kristina Jech. Sličnih primjera bilo je vjerojatno još, ali za njih ne postoje pouzdani podaci, jer se u prvih godina rada škole nije vodila Spomenica, kao dokument u kojem se bilježe svi bitni događaji iz života i rada škole. No nisu učitelji jedina profesija koju već u to vrijeme nalazimo na području slavonskog dijela Vojne krajine. Bilo je tu i čeških svećenika, šumara i obrtnika raznih profila, ali i mnogo čeških vojnika. Poznato je da su Austro-Ugarske vlasti na područje Vojne krajine između ostalih, slale i postrojbe sastavljene isključivo od čeških vojnika, što je osobito bilo izraženo uoči napada na Bosnu 1878. godine. Nakon okupacije Bosne prestaju razlozi za postojanje Vojne krajine i ona se ukida 1. siječnja 1872. Upravo je ukidanje Vojne krajine, povjesno gledano, imalo vrlo negativne posljedice za tamošnje stanovništvo, ali je taj događaj posredno bio i glavnim uzrokom migracija koje su na ovim područjima uslijedile. Da bi sprječile iseljavanje stanovnika u Ameriku, Austro-Ugarske su vlasti na sve načine poticale preseљenje stanovnika iz prenapučenih sjevernih krajeva Monarhije u rijetko naseljena južna područja. Tako se u češkim novinama objavljuju oglasi u kojima se tamošnje stanovništvo obavještava o mogućnosti preseљenja na ove prostore, gdje si kupovinom nekretnina uz vrlo povoljne cijene mogu osigurati lakši život. Austro-ugarskim vlastima su u tom naumu syesno ili nesyesno pomagali i češki vojnici koji su u ovim krajevima povremeno boravili i poslije ukidanja Vojne krajine, sudjelujući na velikim vojnim vježbama. Tako su češki vojnici povratkom kući posvjedočili da su činjenice koje su vlasti objavljivale u novinskim oglasima uglavnom istinite, pa se stoga pokreće val iseljavanja stanovnika iz Češke i kasnije Slovačke.

Prema dostupnim podacima, prva češka obitelj doseljena u Lipovljane bila je obitelj Zumer 1877. godine, a prva slovačka obitelj Žemlja u Lipovljane se doselila 1883. Prema istim podacima pouzdano se zna da je najintenzivnije doseljavanje Čeha u Lipovljane bilo u razdoblju od 1880. do 1900. godine, a za Slovake je to razdoblje od 1900. do 1910. godine. Koliko je to doseljavanje bilo intenzivno najbolje nam ilustriraju podaci o broju učenika u Spomenici škole, koja se vodi od 1892. a gdje je navedeno da se te godine broj učenika Čeha izjednačio s brojem učenika Hrvata. Samo 5 godina kasnije, 1897. broj učenika Čeha bio je dvostruko veći od broja učenika Hrvata. Konkretno Hrvata je bilo 56, a Čeha 116 i po prvi puta evidentirana su i 3 učenika Slovaka. Kulminaciju zastupljenosti učenika Čeha u školi bilježimo 1901. godine kada ih je bilo 122, a broj učenika Slovaka narastao je na 15.

Po popisu stanovništva iz 1900. godine u Lipovljanima je živjelo 595 Čeha i 64 Slovaka. Te godine doseljavanje Čeha praktično je završeno, a kreće razdoblje najintenzivnijeg doseljavanja Slovaka, te se njihov broj u narednih 10 godina izjednačio s brojem Čeha. Tako je po popisu stanovništva iz 1910. godine u Lipovljanima živjelo 477 Čeha i 478 Slovaka. Kako se trend smanjenja broja Čeha, a rast broja Slovaka nastavlja, u školi 1911. po prvi put evidentirano da ima više Slovaka nego Čeha. Konkretno Slovaka

je tada 73, a Čeha 52. Razlog za smanjenje broja Čeha u Lipovljanim uglavnom je njihov odlazak u Ameriku, ali i preseljenje u druga mjesta u Hrvatskoj. Razlog pak naglom smanjenju broja učenika u lipovljanskoj školi otvaranje je škole u susjednom Krivaju, pa djeca iz Krivaja više ne moraju ići u školu u Lipovljane. Dio informacija o doseljenim Česima nalazimo u djelima poznatog hrvatskog pisca i šumara Josipa Kozarca. On je u Lipovljanim živio i stvarao od 1885. do 1895. godine, a to je upravo vrijeme najintenzivnijeg doseljavanja Čeha. Kozarac se sa Česima upoznao još za vrijeme svog studija u Beču, te je zahvaljujući tim poznanstvima postao suradnikom nekoliko čeških novina.

U svojim djelima Kozarac hvali njihovu marljivost i organiziranost, a posebno ističe njihove metode u poljoprivrednoj proizvodnji. Oni su sve vrste žitarica, ali uzgajaju djetelinu, lucerku i repu, a najveća inovacija koju su donijeli u ove krajeve masovna je proizvodnja krumpira. Uvode tip stajskog uzgoja stoke pa imaju dovoljno gnojiva za svoju zemlju, koja im onda daje i veće prinose od onih koje ostvaruju lipovljanski starosjedioci. Osim što su uspješni u stočarstvu, vrsni su voćari koji u ove krajeve donose i neke nove voćne vrste.

Prilagodba doseljenika na novu sredinu nije bila nimalo laka, tim više što je njihova životna filozofija bila bitno drugačija od one koju je prakticiralo domaće stanovništvo, pa su stoga često bili neshvaćeni. Ipak kako je vrijeme odmicalo, a najviše zahvaljujući svojim rezultatima na gospodarskom planu, doseljenici su sve više stjecali naklonost starosjedioca. Tome u prilog svjedoči i podatak iz Spomenice, gdje je 1892. zabilježeno da Školski odbor čine upravo 3 Čeha: župnik Juraj Duh kao predsjednik i članovi Adam Toupal i Josip Hraski.

Prof. Matušek navodi da češki i slovački doseljenici na području Lipovljana nisu polazili na put pozivom vojnih vlasti, kao što je to bio slučaj s doseljenicima u nekim drugim mjestima (Ivanovo Selo kod Grubišnog Polja, Češko Selo kod Petrinje . . .), već dolaze upravo u razdoblju kad se vojna uprava u tim krajevima gasi. To znači da ti doseljenici nisu mogli računati na pogodnosti što su ih ranijim doseljenicima na području Vojne krajine obećavale i davale vojne vlasti, niti povlastice plemićkih veleposjednika koji su isto tako obećavali i davali razne pogodnosti, već su se morali uzdati u vlastite snage i vlastita materijalna sredstva. Kako su ovamo dolazili siromašniji ljudi s velikim porodicama iz gusto naseljenih oblasti Slovačke i Češke, pretpostavljamo da ih je ovamo privuklo jeftino zemljište i lakši život nego u staroj domovini.

Podaci o doseljavanju Čeha i Slovaka u ove krajeve govore da su doseljenici bili potaknuti na seobu na razne načine: pozivima i intervencijama vojnih i civilnih vlasti, pozivima i obećanjima crkvenih ili svjetovnih veleposjednika, agitacijom i djelovanjem pojedinaca i pozivima rođaka i znanaca. Vlasti su se najčešće služile oglasima u novinama ili službenim obavijestima dok su drugi pribjegavali slanju plaćenih agitatora. Vrlo često je bilo dovoljno da se u nekom kraju nađe vlastelinski ili državni službenik Čeh ili Slovak i da uoči mogućnost lakšeg i ljepšeg života za svoje zemljake, pa da pozove svoje rođake i znance. Za njima je ubrzo kretala i nova lavina doseljenika. Ako tome dodamo i interes austrijskih vlasti da iseljenike iz svojih zemalja odvrate od odlaska u Ameriku i skrenu u slabo nastanjene i prema tome gospodarski slabo razvijene južne krajeve monarhije i opće poznatu austrijsku politiku što većeg miješanja svojih naroda, onda se ne moramo čuditi što se to doseljavanje vršilo vrlo intezivno i poprimalo velike razmjere. Pojedini češki oficiri, službenici, obrtnici i radnici dolazili su u ove krajeve još mnogo ranije nego što je došlo do masovnog naseljavanja Slavonije i oni su često poticali svoje zemljake da krenu iz stare postojbine. Primjer takvog ranijeg doseljavanja je doseljavanje djeda Antuna Holbergera, koji je doselio u Lipovljane između 1840. i 1850. g. i kupio kuću od kovača Kirinčića (današnji jugozapadni dio križanja ulice Kralja Tomislava i Kutinske ulice). U Českoj je bio zidar u rudniku, prodao manje imanje i doselio. (Podatak iz razgovora Ivana Certića s g. Antunom Holbergerom – Tončom 24. siječnja 1998. g. kao najstarijem Lipovljancem, umro 2002. g.).

A. Maca s radnicima svoje stolarije

A. Maca u logoru

Čehoslovačka beseda

Prof. Matušek daje pregled doseljenika iz čeških zemalja u razdoblju od 1877. do 1928. g. navodeći ime i prezime doseljenika, kotar iz kojega je doselio i broj članova porodice. Isto tako daje pregled doseljenika iz Slovačke u vremenu od 1883. do 1929. g. i navodi da podaci ni iz daleka ne daju pravu sliku doseljavanja, da je doseljavanje bilo ranije i intezivnije, te navodi imena školske djece doseljenika u imeniku lipovljanske škole, kojih ima podosta u razdoblju između 1877. i 1883. godine.

Porodice Čeha doseljenih po Matušekovom pregledu: Ivana Zumer, Prokopa Počta, Franje Jansky, Marije Doležal, Petra Kastner, Jozefa Kupski, Filomene Tones, Ivana Bakeš, Ivana Jiruš, Marije Ždarski, Sofije Bartoniček, Ivana Marek, Josipa Štengl, Ivana Černi, Julije Paul, Djure Tesarž, Norberta Toupal, Josipa Preisler, Antuna Kupski, Vaclava Preisler, Marije Bradač, Josipa Švab, Luke Eier, Josipa Zeman, Šimuna Vacula, Franje Kment, Jakoba Kastner, Josefa Janski, Karel Fuček, Josipa Uhitil, Franje Siruček, Ivana Bradač, Franje Kupski, Ivana Vacula, Ivana Zezula, Franje Toupalik, Anastazije Halupa, Ivana Paul, Josipa Dolihal, Ruže Cejpek, Antuna Novak, Antuna Nahodil, Franje Konečni, Štefaniće Černi, Marije Bartoniček, Vaclava Svoboda, Leopolda Kupski, Matije Pavelka, Ivana Štross, Franje Kostner, Josipa Hejrih, Franje Malanik, Fridriha Polak, Josipa Drimel, Ane Doležal, Josipa Polak, Stjepana Kupski, Alojza Siruček, Vinka Dvoržak, Milana Videnski, Vinka Uhitil, Mije Mačkala, Antuna Čejna, Roberta Toupal, Franje Vacula, Ivana Jukl, Josipa Urbanovski, Josipa Krejčík, Andrije Nosil, Karla Nosil, Vaclava Kulhavi, Josipa Ždarski, Ignaca Bursik, Antuna Havelka, Josipa Pernička.

Porodice Slovaka doseljenih po Matušekovom pregledu: Ivana Žemlja, Štefana Turas, Štefana Mokoš, Matije Bednar, Andrije Štendel, Martina Kamenski, Marije Božik, Štefana Hepner, Helene Buc, Josipa Feranec, Leopolda Klimek, Mije Kubran, Ivana Libjak, Mate Libjak, Barbare Libjak, Štefana Marcinek, Ivana Pavčo, Štefana Mitošinka, Djure Lukačević, Ane Hrubec, Ruže Krajči, Gjule Zaborski, Imbre Marcinek, Matije Baher, Mate Baher st., Ivana Nuota, Franje Šafarik, Ivana Baranek, Roze Gouth, Josipa Domin, Martina Brnušák, Martina Rubaninski, Josipa Žemlja, Valenta Kobela, Petra Hmapko, Alojza Vincent, Franje Nuota, Luke Vincent, Imbre Vincent, Ivana Vincent, Karel Vincent, Marije Vincent, Djure Vincent, Valenta Dubec, Vendela Škulteti, Valenta Mokri, Marije Dubec, Ludvika Žemlja, Franje Žemlja, Josipa Weiss, Ivana Klopček, Lovre Hrmo, Martina Štrban, Štefana Štrban, Štefana Urban, Andrije Hudec, Vinka Hudec, Andrije Dovec, Ivana Škopec, Ivana Uhrin, Andrije Pivarči, Geze Gjuriš, Jakoba Sudra, Ivana Mokri, Ivana Sudra, Josipa Tisaji, Josipa Sudra, Antuna Pirok, Josipa Hepner, Štefana Piješ, Marije Sedlaček, Štefana Sudra, Josipa Baranček, Josipa Galo, Štefana Sedlaček, Ivana Dian, Mihaela Imriš, Štefana Imriš, Vendela Tisaji, Matije Hrmo, Ivana Benjadik, Cirila Stanković, Ignaca Krajči, Juraja Sudra, Štefana Boško, Ivana Boško, Štefana Ribar, Ivana Ribar, Petra Krajči, Josipa Marko, Mije Antal, Ivana Libo, Josipa Hrmo, Ignaca Kiseli, Josipa Mokri, Suzane Mokri, Ivana Krnček, Andrije Krnček, Ane Puliš, Lovre Hrmo, Marije Očko, Luke Benjo, Tome Kolejak, Luke Ivanec, Djure Pirok, Antuna Pirok, Rudolfa Marko, Ivana Piješ, Djure Pariža, Franje Šulc, Mate Brabček, Matije Vrabček, Petra Piješ, Marije Ivanec, Josipa Lacko, Suzane Lacko, Ivana Smaho, Ane Kobela, Andrije Čiž, Josipa Martinska, Ivana Karvaš i Eduarda Guoth. Otac Roman Myz smatra da je raseljavanje naroda austrijskog carstva smisljena politika Austrije nakon okupacije Bosne. Pokorenici narodi u Bosni nezadovoljni su, Austria to zna i traži izlaz iz te situacije. Traži čvrst oslonac u Bosni, a budući da ga tu ne nalazi, skreće pažnju prema drugim narodima svoga carstva: Nijemcima, Česima, Poljacima, Ukrajincima, Talijanima . . . Naseljava u Bosnu pripadnike raznih naroda, daje određene olakšice i pruža neka materijalna dobra i tako stvara odane pripadnike – čvrst oslonac režima. I ne samo u Bosni, koja je, kako navodi, eklatantan primjer ovakve makinacije, već i u drugim krajevima svoje prostrane imperije (Hrvatska, Slavonija i dr.).

I dok Česi i Slovaci, uglavnom, nalaze u starosjediocima pripadnike iste vjere, ulaze u organizirane vjerske zajednice sa postojećim vjerskim objektima, Ukrajinci to ne nalaze; prepušteni su samoorganiziranju i velikim naporima za okupljanje i materijalnim izdacima za podizanje svoje župe – uzdržavanje svećeni-

ka, kupnju kuće za svećenika i izgradnju svoje crkve. Mora se priznati da su tu potvrdili svoju radinost i marljivost, koju ističe, kasnije njihov otac-svećenik Roman Myz. O odanosti i pripadnosti vjeri da se i ne govori.

Početak 20. stoljeća karakterizira odlazak Lipovljanaca u Ameriku. Tako u zapisnicima DVD-a možemo pročitati da je član istupio iz društva zbog odlaska u Ameriku ili traži od Upravnog odbora duži dopust zbog odlaska u Ameriku (Mato Steinbach, Antun Benda, Anton Hajni, Franjo Zmatlih, Karlo Paloš, Silverstar Vrzal, Franjo Schvab, Josip Vlahek, Franjo Nahodil...).

Prof. Josip Matušek u svom radu "Česi i Slovaci u Lipovljanima, Krivaju i Međuriću" (u izdanju Narodnog sveučilišta Novska, 1973. g.) navodi da je vrlo veliko iseljavanje Čeha u Ameriku koje nastupa upravo u tom razdoblju i traje sve do izbjivanja I. svjetskog rata. Zbog toga se broj češke djece u školi neprekidno smanjuje pa 1913. g. Slovaci izbjiju na prvo, a Česi padaju čak na treće mjesto.

Ivan Ljubojević - Zapisi i sjećanja o doseljavanju i životu Čeha u Lipovljanima

Ivan Ljubojević, rođen 29. listopada 1872. g. u Lipovljanima u siromašnoj obitelji oca Nikole (bivšeg graničara), burnog životopisa, koji kao tvorničar završava u Bjelovaru, u svojoj Spomen – knjizi od 28. listopada 1921. g. zapisuje sjećanja po predaji od starijih, a osobito slušajući svoga oca Nikolu, piše povijesne crtice iz svakodnevnog seoskog života, prilično realistično vrši društvenu analizu i opisuje razdoblje doseljavanja čeških obitelji u Lipovljane i okolicu. Nadalje opisuje propadanje zadruga nakon ukidanja Vojne krajine, zbog izmijenjenih uvjeta i načina rada i života, prodavanje posjeda doseljenicama Česima po niskim cijenama.

"Odmah poslije bivše krajine, dobili su graničari i druge zakone. Batine su ukinute, mjesto njih došao zatvor. Zadrugama bila dozvoljena dioba i tako počeše rastrgavati gospodarstva i počeše ljudi siromašiti, a mnogi i totalno propadoše i to najviše oni koji su bili dugi niz godina gospodari u ovako velikoj zadruzi, pa su drugi pod strogošću morali raditi za njih, a sad se nisu mogli snaći sami u svojem gospodarstvu. U takvoj zadruzi rodio sam se i ja, no još dok ne pamtim bila zadruga razvrgnuta. Moj otac, bez oca i matere, borio se neizmjerno sa sirotinjom. Dobio 23 rali posjeda i malu drvenu kućicu, ali marve nikakve, pa čim ćeš obrađivati toliki grunt. I kraj tolikog silnog posjeda nismo nikada imali dovoljno hrane. Poreza se plaćalo 24 – 25 forinti godišnje, pa otkud smoći toliki silni porez. To je bilo 50 kruna godišnje. Imali smo u jednom ograđenom komadu 5 rali zemljišta, pa smo taj komad nudili badava samo da si ga prepišu da ne plaćamo porez na njega. Pa i to nisu htjeli. Evo toliko je u ono doba imala vrijednost zemlja. Moj otac je teškom mukom ipak održao svoj posjed od propasti, ali drugi nisu više godina platili porez, pa je jednoć bila država prisiljena, da proda te posjede na dražbi. Ali komu? Kad svatko ima i svojega previše. Bilo je u ono vrijeme u našem selu oko 26 posjeda za prodaju, od tih jedan od 70 rali, a na njemu je ostao samo jedan muž i žena i to bez djece. Pa i tko da obrađuje toliku zemlju, tko da ju gnoji kad nema marve. Gospodarskih sprava i strojeva uopće nije bilo, jedino vjetrenječu za vijanje žita imao je jedan trgovac u cijeloj okolini. Pšenice se sijalo tek koja vreća, jer je skoro redovito bilo polovica snijeti. Radi toga pšenični kruh se jeo tek na Božić, Uskrs ili kad koji rezanci su se načinili".

"Država raspisala u češke novine da u Slavoniji imade sva sila posjeda na prodaju i to za vrlo jeftinu cijenu. Radi tog oglasa počeše dolaziti Česi i to najviše siromasi, tvornički radnici koji su bili u Češkoj u stanovima. Kupiše posjede samo za onaj dug i to po 150, 200, najviše 300 forinti.

Pa što mislite da li su ovi Česi živjeli bolje od nas Hrvata? Nikako. Posjedi su bili veliki, marve skoro никакve, jer su potrošili novac na kupnju i selenje, a za gospodarski pribor nije im ostalo ništa, i tako su i oni bili gladni kruha. Jeli su najviše krumpir. Kad su vidjeli da ne mogu ovako kukavno da žive, pisali su po svoju rodbinu i znance u Češku, te domamiše i njih. Poprodaše im po polovicu posjeda i dobiše skoro

Iz starih albuma

Iz starih albuma

toliko novaca koliko su oni dali za cijeli posjed. I od onda je počeo po malo bolji život za njih". "Kad su k nama doselili Česi, oni su vodili život po češki, naši to nisu mogli podnosit, nego je bila vječita svađa. Naši su pasli svuda, Česi nisu dali, nego su htjeli svuda orati i sijati. I kad je to već dosadilo, naši ljudi počeše govoriti: nećemo tu živiti. Tko bi tu živio među pemcima. Prodat ćemo. I tako mnogi učiniše. Tako i moj otac prodao posjed od 23 rali za 800 forinta nekom Vanjeku, i mi se odselismo u Donji Rajić 1887. g. Slijedeće godine Vanjek je posadio 4 jutra krumpira i u jesen za krumpir stržio 900 forinti. Tako je za godinu dana platio cijeli posjed i još mu je preostalo 100 forinti. ...došli k nama Česi i donesli prvi vršaći stroj na vitlo (gepl), koji smo išli gledati kao čudo. Od onda počeli se širiti strojevi svake vrsti.

Djetelina se nije sijala dok ne dođoše Česi k nama. Otave se nisu kosile, tek prvo sijeno. U onim vremenima vjerovalo se u sve. Kad netko nije čega imao, sve mu je bio drugi kriv. Bila dabogme hrđava paša, krave nisu imale mlijeka, opet su bile krive stare babe da su odnijele mlijeko i tako Vam skoro svakodnevno bila svađa radi lošeg gospodarstva. I moja majka, koja još sad kao 80-godišnja starica živi, vjerovala je u svakojake coprije i vračke i koliko puta su ju druge babe i ciganke nasamarile.

Što se politike tiče, ta se onda nije vodila. Još za vrijeme granice nije ni bilo izbora niti zastupnika. Poslije, kad su se razvojačili i došli pod civilnu upravu, počelo se birati zastupnike. I onda počinju razne stranke..." "U sedmoj godini pošao sam u školu koja mi je bila udaljena tek oko sto koračaja. Učitelj mi je bio Marijan Lucić, koji je još služio i za granice kao njemački učitelj... Tada su Lipovljani bili malo selo. Imali su dvije škole, žensku i mušku. U te škole polazila su i djeca iz sela Krivaj koje je bilo udaljeno oko jedan sat pješačenja. U tom selu bilo je isto malo djece, oko petnaestero, pa nisu imali škole, a ne bi se ni isplatila. Polazak škole bio je obligatan i naš učitelj je strogo pazio na polazak škole. Ispuštao nije nikoga. Tko je bio siromašan, dobio je siromašne knjige, tj. platila je općina, a po svršetku školske godine morale se prodati. O Božiću dobila bi siromašna djeca opanke..."

Za ono vrijeme išlo se bez obzira na napredak 6 godina u školu i jednu godinu opetovnice, dakle skupa 7 godina. Bila su četiri razreda. I to se išlo u prvi dvije i u četvrti dvije, dočim u drugi i treći po jednu godinu. A tko je učio nedovoljno, polazio je ponovo isti razred. Znao sam jednog suškolarca, koji je išao svih 7 godina u školu, a završio tek 2 razreda. Poslije četrnaeste godine nije više nitko bio obvezan polaziti školu, makar i ne završio sve razrede . . . Imali smo čitanku i slovnicu i početnicu njemačkog jezika . . .

U školi sam bio u svojem razredu uvijek najbolji đak, jer sam sjedio na prvom mjestu, pošto je naš učitelj dijelio mjesto po znanju. Inače sam bio vrlo nemiran, te sam koliko puta bio preko poldan u školi, što se za onda zvalo rešt. I nismo smjeli ništa jesti do 4 sata dok se ne svrši škola. Nakon svršene škole od sva četiri razreda, htio me otac dati na daljnje nake, nu, nije mu bilo moguće radi siromaštva . . .

I tako sam ja ostao na gruntu, radeći uz oca. Pasao sam najviše konje, te sam koliko puta spavao sam na paši po cijelu noć još kao dječačić od 13 – 14 godina. I premda je onda bilo mnogo vukova nisam se bojao, jer su prijavljivali da se vuci u ljetu boje čovjeka. Ali je u zimi znao čopor vukova napasti čovjeka te ga izjesti. Ždrebadi nisu mogli nikada othraniti. Iako smo ma kako čuvali ipak nam ga jednoć pojeli vuci. U moje mladenačko doba nije bilo ni novina ni knjiga, ni željeznice, pa tako je manjkala svaka naobrazba".

U vremenu doseljavanja nema podataka o nacionalnom sastavu stanovnika, ali se donekle može pratiti kroz prikaz školske djece u lipovljanskoj školi:

Godina	broj	Ukupan										Vjeroispovijest			
		Hrvati	Česi	Slovaci	Nijemci	Mađari	Rusini	Poljaci	Talijani	Katolici	Prot.	Židovi	Grkokat.		
1892.	157	52	x	x	x	x	x	x	x	152	3	2	-		
1893.	153	x	x	x	x	x	x	x	x	150	-	3	-		
1894.	153	46	90	1	8	8	-	-	-	144	4	5	-		
1895.	179	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-
1896.	172	46	102	3	7	14	-	-	-	167	1	4	-		
1897.	199	55	116	3	10	15	-	-	-	190	4	5	-		
1898.	211	56	112	2	31	10	-	-	-	205	3	3	-		
1899.	215	56	124	6	16	13	-	-	-	208	5	2	-		
1900.	207	53	121	5	15	13	-	-	-	203	4	-	-		
1901.	192	44	122	7	8	11	-	-	-	186	4	2	-		
1902.	197	66	101	11	8	11	-	-	-	192	2	3	-		
1903.	204	67	96	24	7	10	-	-	-	199	2	3	-		
1904.	208	77	86	26	8	11	-	-	-	202	4	2	-		
1905.	191	65	77	29	10	7	3	-	-	184	7	-	-		
1906.	183	48	58	48	6	8	15	-	-	165	2	1	15		
1907.	190	44	64	52	7	8	15	-	-	170	3	2	15		
1908.	188	41	57	57	6	8	19	-	-	164	3	2	19		
1909.	199	49	65	54	4	6	21	-	-	172	4	1	22		
1910.	240	43	66	62	6	11	52	-	-	181	7	3	49		
1911.	242	46	52	73	5	8	58	-	-	177	9	3	53		
1912.	251	50	53	77	2	9	60	-	-	181	7	3	60		
1913.	266	53	55	75	3	8	68	4	-	191	4	3	68		
1914.	260	45	60	74	2	6	73	-	-	183	6	2	69		
1915.	265	52	63	76	-	5	65	2	2	190	10	1	64		
1916.	276	51	61	94	-	6	61	-	3	204	11	1	60		
1917.	280	46	66	88	2	7	68	-	3	204	10	1	65		
1918.	291	62	58	98	3	6	60	-	4	221	10	1	59		
1919.	276	62	57	88	-	7	56	-	6	206	14	-	56		
1920.	282	82	117	79	-	-	35	-	6	209	6	-	67		

Nažalost, daljih podataka nema, jer se slavenski narodi prikazuju grupno a ne po nacionalnoj pripadnosti.

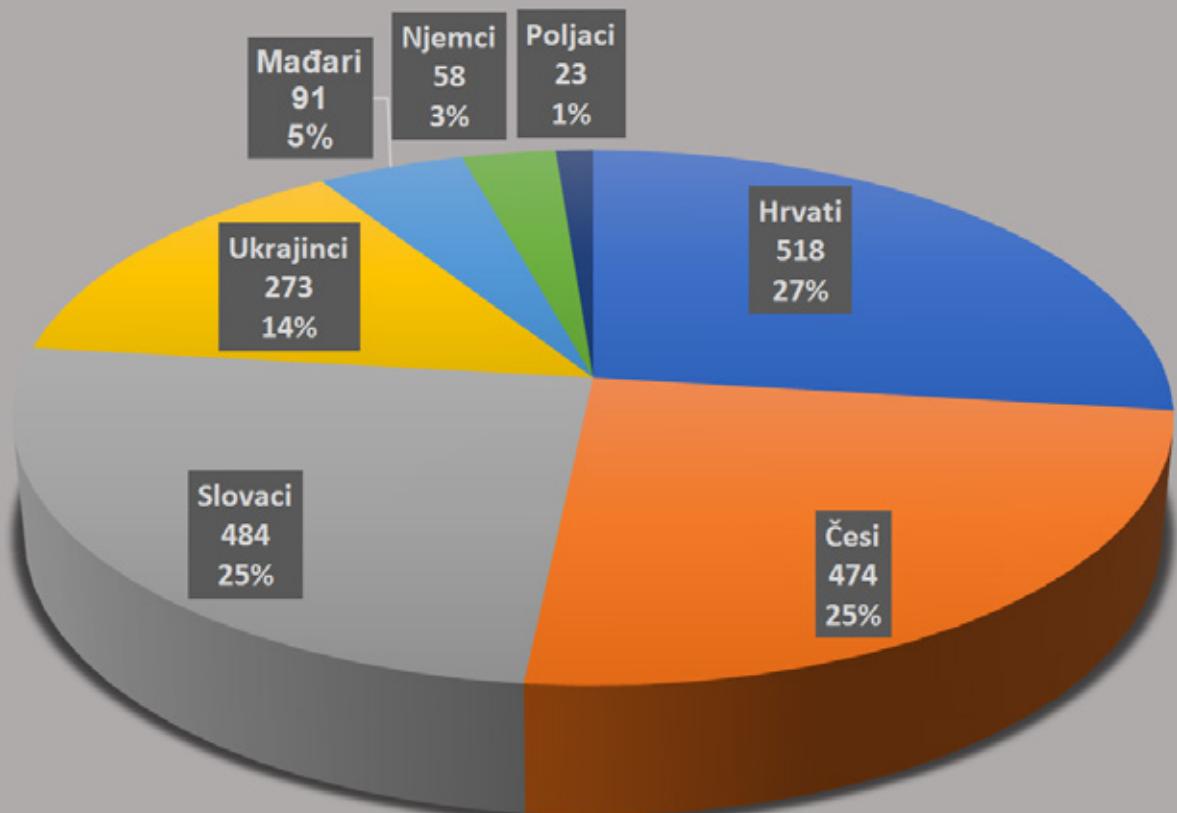
POPIS STANOVNIŠTVA I KUĆA 1911. g.

Od 1. do 10. siječnja 1911. g. izvršen je popis pučanstva kojega su obavili ravnajući učitelj Josip Junašević (od crkve prema kolodvoru) i učitelj Rajko Hergešić (od crkve prema gore).

Popisom je utvrđeno slijedeće:

Predmet popisa	Gornji kraj	Donji kraj	UKUPNO	% udjela
postojeće hrvatske seljačke zadruge	14	35	49	-
hrvatske kuće koje su razvrgle zadruge	25	22	47	-
Hrvati	236	282	518	26,9
Česi	270	204	474	24,6
Slovaci	196	288	484	25,2
Malorusi (Ukrajinci)	101	172	273	14,2
Poljaci	1	23	24	1,3
Mađari	15	76	91	4,8
Nijemci	38	20	58	3,0
Ukupno nabrojeno pučanstvo	859	1.065	1.924	100,0
Odsutni prigodom popisa	97	113	210	9,8
UKUPNO PUČANSTVO	956	1.178	2.134	100,0
kuće u kojima stanuju Hrvati	39	67	106	29,9
kuće u kojima stanju Česi	53	38	91	25,6
kuće u kojima stanuju Slovaci	29	48	77	21,7
kuće u kojima stanuju Malorusi (Ukrajinci)	18	29	47	13,2
kuće u kojima stanuju Poljaci	-	4	4	1,1
kuće u kojima stanuju Mađari	3	16	19	5,4
kuće u kojima stanuju Nijemci	8	3	11	3,1
UKUPNO NASTANJENE KUĆE	150	205	355	100,0

Lipovljani 1911.- popis stanovnika

Postotak udjela izračunat je ovim pisanjem, kao i prikaz koji slijedi

Iz popisa se može izračunati broj ukućana u jednoj kući i kod pojedinog naroda, pa iz toga proizlazi:

- u hrvatskoj kući stanovalo je prosječno 4,9 ukućana
- u českoj kući stanovalo je prosječno 5,2 ukućana
- u slovačkoj kući stanovalo je prosječno 6,3 ukućana
- u ukrajinskoj kući stanovalo je prosječno 5,8 ukućana
- u kući Poljaka stanovalo je prosječno 6,0 ukućana
- u mađarskoj kući stanovalo je prosječno 4,8 ukućana
- u njemačkoj kući stanovalo je prosječno 5,3 ukućana

Slovačke kuće bile su najnapućenije.

Nakon upisanih podataka o popisu, ravnajući učitelj Josip Junašević zapisao je: "Tužni hrvatski rode, ne spasi te ni kralj ni sabor – pošao si nizbrdice i k tome vrlo skliskom stazom. Budućnost je u ruci doseљenika – kojega je rijetko vidjeti u gostioni – ima iznimki – Doseљenik je pun djece – a u Hrvata jedno ili bolje nijedno. Doseљenikova žena nikad u gostioni – a hrvatska ? Ima tih poroka dosta, rađe će o njima šutjeti".

O tadašnjem standardu ne možemo govoriti, iako znamo da su kuće bile drvene, malo je bilo zidanih pečenom ciglom, više kuća bilo je građeno sušenom-nepečenom ciglom i zidovi nabijeni blatom. Kuće su se pokrivale slamom, drvenim daščicama (šindrom) i rijetko crijevom. U drvenim kućama, koje nisu imale podrum, bila je zemlja. U zidanim kućama bili su podovi od dasaka, kao i u drvenima iznad po-

druma. Grijanje prostorija, uglavnom jedne, obavljalo se pećima na drva, koje su bile zidane. Rasvjeta je bila petrolejkom – petrolejskom lampom, svijećama, lojanicama, a za obavljanje vanjskih poslova, osobito u štalama i za osvjetljavanje puta za vrijeme mraka koristio se lampaš ili fenjer. Voda se u kuću nosila sa bunara (često iz susjedstva, jer svi nisu imali vlastiti bunar) po potrebi, a stajala je u limenoj – pocićanoj ili emajliranoj kanti ili u isto takvom vrću koja se koristila za piće, odnosno u drvenom škafu – čabru. Pranje se obavljalo u drvenim koritima, koja su pravili Romi (cigani) i prodavali po selima. Veliko drveno korito koristilo se za “pažmanje” svinja (šurenje) prigodom kolinja i za kupanje ukućana. Rijetki su za kupanje ukućana koristili velike limene kade. Drvena korita bila su različite veličine, za različite namjene, uglavnom za pranje rublja (veša).

Drvene zdjele koristile su za mijesiti tjesto za kruh, za pranje povrća prije kuhanja, za branje voća i povrća i slično. Za stajanje umiješenog kruha i dizanje prije pečenja koristile su se i “simple” – zdjele pletene od slame ili perušine (prethodno bi se u zdjelu stavila lanena kuhinjska krpa). Kruh bi se pekao jednom tjedno u krušnoj peći koja bi se uzidala na dvorištu. Poneki su imali posebnu “kuvarnu” i u njoj krušnu peć. Pranje rublja obavljalo se jednom tjedno i to ponедjeljkom. Bijelo rublje iskuhavalо se u lugu (lukšiji) – vodi u kojoj je prethodno prokuhan pepeo ili bi se iskuhavalо nakon sapunanja sapunom izrađenim u kućnoj radnosti. Metenje dvorišta i ispred kuća obavljalo se subotom brezovom metlom, a nedjeljom bi se sjedilo na drvenoj klupi ispred kuće. Blagovanje se obavljalo u kuhinjama za velikim hrastovim stolom, tako da se zdjela s jelom stavi na sred stola, a ukućani su grabili iz zdjele svaki za sebe bez uporabe tanjura.

Nužnici su se pravili izvan kuće, uglavnom uz štalu - drvene kućice sa urezanim srcem na vratima. Kuće su bile “čelom” okrenute k putu, tako da su se pružale u dubinu dvorišta, a u nastavku su bile staje, svinjci (iznad kokošnjci – gore kokošnjci, kaže slavonska pjesma), štagljevi i ostali gospodarski objekti. Ispred kuća je bila mala bašćica zasađena cvijećem. Oko štala i štagljeva stajali su plastovi sijena i slame - kamarе, drva – klade dovežene iz šume za ogrev stajala su gomilama – hrpama i čekala slobodno vrijeme od poljoprivrednih radova za rezanje i cijepanje; drva su se rezala ručnim pilama na “jarcu” za rezanje drva. Po drva se moralo ići ljeti za sušnog vremena (poslije žetve i vršidbe žita, obično u kolovozu) ili zimi za smrzavice pa bi se dovozila saonicama i konjskom ili volovskom zapregom.

Žetu i košnju livada obavljali su kosci ručno, a žene bi odbirale snopove žita, vezale vezom od žita. Žito se u snopovima tuklo “mlatovima” na gumnu ili bi ga konji gazili krećući se u krug po gumnu – posebnom mjestu za taj posao. Kasnije su se upotrebljavale kosilice koje su vukli konji. Jedan bi upravljao konjima, a drugi na kosilici bi slagao i odbirao snopove žita. Žito bi se vozilo kući, slagalo u stogove i “vršilo” vršalicama – strojevima koje je pokretao parni stroj – damferica, motorni stroj “gepl” koji nije bio samohodan ili traktor (masivan željezni stroj sa velikim željeznim pogonskim kotačima otraga). Kod kuće se pripremala zimnica – vrijeme kiselih krastavaca, pekao se pekmez od šljiva bistrice u velikim kotlovima i spremao u glinene čupove; obavezno se u jesen kiselio kupus u velikim drvenim kacama, kojega bi muški članovi domaćinstva gazili; sa prvim zimskim danima obavljala su se kolinja – svinjokolja, a juha od kuhanja mesa i kobasica, da se potroši, podijelila bi se u susjedstvu – zvana “prdelova polivka”; od masnoća sa crijeva i drugih manje upotrebljivih masnoća kuhao se domaći sapun i koristio za pranje rublja i ukućana.

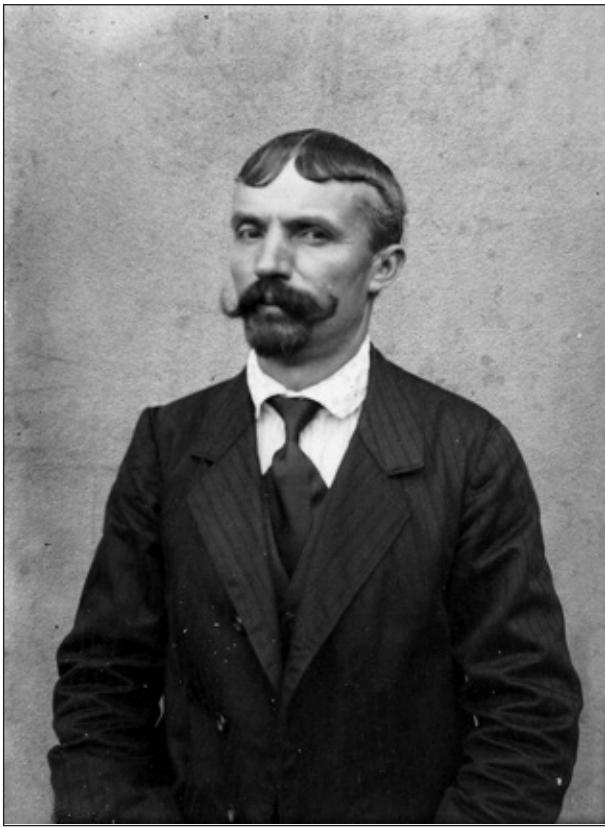
Meso i kobasice poslije kolinja, koje nije bilo namijenjeno sušenju, peklo se, rezalo u komade i zalijevalo u svježu svinjsku mast u kantama za mast i loncima i tako sačuvalo do proljeća i ljeta, kada bi se vadilo iz masti i jelo osobito kada je bilo mnogo poljoprivrednih radova i kada nije bilo vremena za kuhanje i “nakuhavanje”. Od šećerne repe – cukrovke naribali bi se rezanci, koji bi se raskuhivali u sirup gustoće meda. Sirup bi se koristio umjesto šećera, bio je odličan. Od bučinih koštica pravilo se fino jestivo ulje.

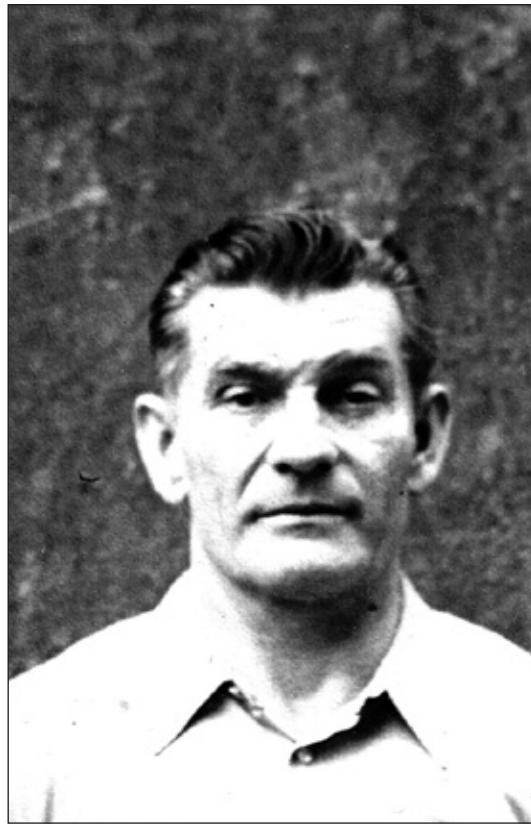
Žetva je oko 1920. godine završavala pod tzv „geplom“ - konjske zaprege hodom u krug vršile su žito

Djeca doseljenika u Lipovljane (snimio fotograf Gjuro Krajči između 1910.-1920.g.) Odjeću su u pravilu nasljeđivali od starije braće

Gjuro Krajči, fotograf izučio zanat
u Budimpešti i Bratislavi

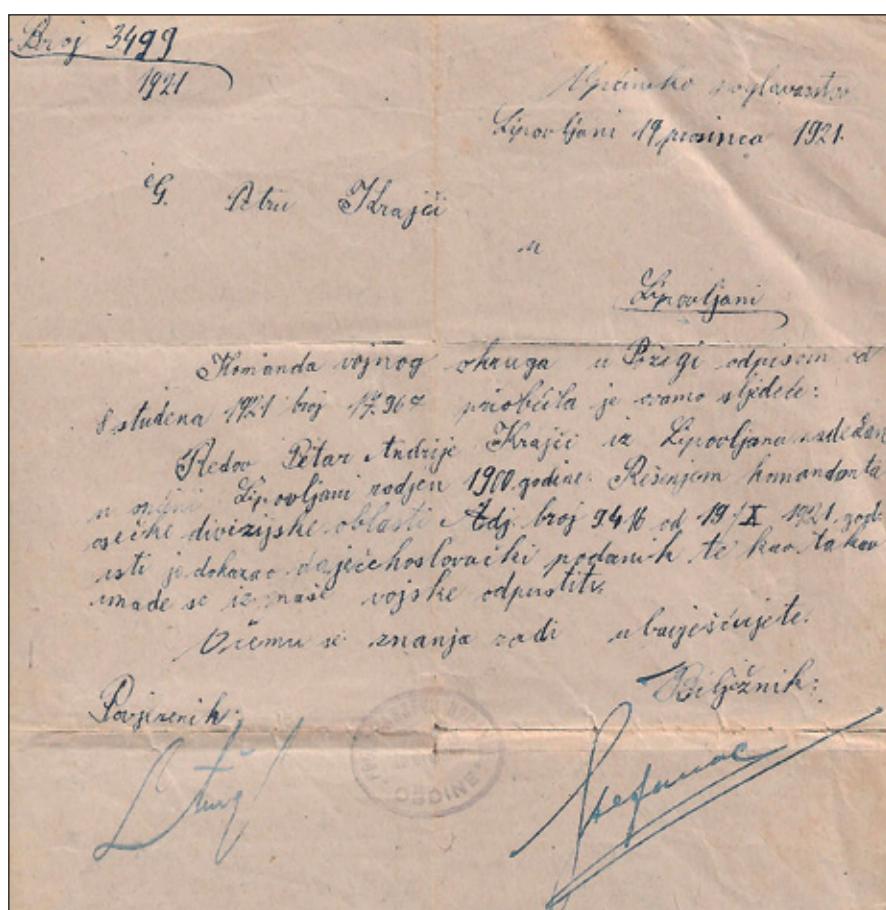
Antonin Máca, tajnik Čehoslovačke besede
1933.-1935.g.

Čehoslovačka beseda Lipovljani (ČSB) od osnutka do Drugog svjetskog rata

Prije uvida u razdoblje neposrednog organiziranja lipovljanskih Čeha i Slovaka, važno je spomenuti šire povijesne okolnosti koje su prethodile tomu. O razdoblju sazrijevanja svijesti doseljenika u tadašnju državnu tvorevinu, Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, može se steći uvid iz teksta Vlatke Dugački, leksikografinje, povjesničarke i autorice brojnih radova na temu češke i slovačke manjine pod nazivom „Djelovanje čeških društava u Slavoniji na prosvjetnom i zdravstvenom prosvjećivanju manjine u prvoj polovini XX stoljeća“:

„Završetkom Prvoga svjetskog rata i raspadom Austro-Ugarske Monarhije 1918. godine, Češka i Hrvatska su postale dva zasebna državna tijela. Osnivanjem novih državnih tvorevina, Čehoslovačke Republike i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (dalje Kraljevina SHS), Česi u Hrvatskoj našli su se odsječeni i otuđeni od matične domovine, ne samo teritorijalno, već i državnim granicama, te su postali nacionalna manjina u novoj domovini. Ponovno se je, na novim osnovicama, javila potreba za okupljanjem češke manjine te za njezinim političkim i kulturnim organiziranjem. Iz tog se razloga osnutkom Kraljevine SHS povećao broj čeških društava, pod nazivom *beseda* ili *obec*, s pridjevkom češka ili čehoslovačka. Mada je broj društava najveći bio početkom 1930-ih, istodobno je u drugoj polovini 1930-ih velik broj njih prestao s radom, prvenstveno iz finansijskih razloga. Njihova je svrha bila obrazovno-poučna i zabavna, dok je politika načelno bila isključena. U programu Češke besede u Zagrebu, osnovane 1874. godine, kao zadatak je bilo navedeno okupljanje svih Čeha, koji se u Hrvatskoj osjećaju kao u tuđini, dok se u

pravilima ističe kako će Beseda nastojati sačuvati tradicije svog naroda te pružati pomoć kulturnim nastojanjima Čeha i Hrvata. Prema pravilima Češke besede u Daruvaru, osnovane 1907. godine, njezini su zadaci bili "...poučavati i odgajati naseljene Čehe u gradu i okolini, odgajati ih u narodnom duhu, i to kako kulturnim radom, tako i čitanjem knjiga" (završen citat).

1921. god. Otpust iz vojske Kraljevine Jugoslavije na osobno traženje dobio je Peter Krajčić, dokazao je da ima državljanstvo Čehoslovačke i komanda vojnog okruga u Požegi pismenom obavještava tadašnju Općinu Lipovljani da je „redov Petar Andreje Krajčić iz Lipovljana, rođen 1900. god... u Lazanyma u Čehoslovačkoj, Rešenjem komandanta osečke divizijske oblasti... isti dokazao da je čehoslovački podanik, te kao takav imade se iz naše vojske odustititi“.

Napredak u gospodarskom životu ne prati i napredak na kulturnom polju. Tek nakon osnivanja Čehoslovačkog saveza 1921. godine u Osijeku u tadašnjoj Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, ubrzavaju se nastojanja kako bi se i kulturni život doseljenih Čeha i Slovaka unaprijedio u svim krajevima gdje su oni nastanjeni. Tijekom 1922. godine čehoslovačko Ministarstvo prosvjete počelo je sastavljati popis učitelja, koji bi željeli raditi u Kraljevini SHS, a plaćalo bi ih čehoslovačko Ministarstvo prosvjete. U Lipovljanim, naseljenim češkom i slovačkom manjinom, od 1922. učitelj dopunske škole Matko Lukež podučavao je djecu češki i slovački jezik, što je bio kamen smutnje tamošnje češke i slovačke manjine. Naime, prema dogovoru trebali su naizmjence predavati češki i slovački učitelji, no u skladu s tadašnjom čehoslovačkom politikom, pristizali su isključivo češki učitelji.

Trebalo je proći više od 25 godina od prvih doseljenja u lipovljanski kraj, da se kod domaćih Čeha i Slovaka već udomljenih i životno usmjerenih, probudi organizirana svijest o potrebi osnivanja vlastite kulturne udruge. Bilo je to razdoblje kada je hrvatsko pjevačko društvo LIPA činila već prve korake u očuvanju prvenstveno domaće hrvatske folklorne baštine. U takvim su okolnostima braća Česi i Slovaci imali i velik broj učenika u školskim razredima, a tadašnja kraljevina Jugoslavija je omogućavala obrazovanje i kulturni manjinski život. Vrlo detaljno o tom razdoblju može se naći u vrijednom doktorskom radu Vlatke Dugački: „Češka i slovačka manjina u međuratnoj Jugoslaviji (1918. – 1941), 2011“. No, naša mještanka prof. Blaženka Špoljarić sažela je to povjesno razdoblje migracija ovako: O vremenu osniva-

nja DVD-a Lipovljani, pišući o društvu prigodom 100. obljetnice, 1988. godine, prof. Blaženka Špoljarić (Lipovljanka i članica DVD-a), kaže:

“i izraslo je, stasalo je u trenutku kada se u ovaj naš lipovljanski prostor na rubu neke – tada austro-ugarske - civilizacije slijevaju i sa istoka i sjevera i zapada narodi tražeći novu domovinu, noseći iz stare i jezik i običaje i ideale. A ovi prostori su ih primili! – na ovim prostorima nitko nije izgubio ime i identitet, ovdje su svi i novi pridošli i starosjedioci oplemenili svojim najboljim osobinama jedni druge gradeći život novih kvaliteta”.

I to se provija kroz svih ovih 140 godina otkako se lipovljanskim krajem čuo češki i slovački jezik. Potaknuti primjerom osnivanja prvog hrvatskog KUD-a „Lipa“, lipovljanski Česi i Slovaci donose odluku o osnivanju svog društva.

Upravo 11. ožujka 1923. u 15,00 sati sastaje se inicijativni odbor i donosi odluku o osnivanju Československe besede (ČSB) u Lipovljanim, kao zajedničke udruge Čeha i Slovaka. Na sastanku je predložen Upravni odbor od 11 članova, a činili su ga Mihal Mačkala kao predsjednik, Antonin Nabity dopredsjednik, Antonin Zeman tajnik, Norbert Toupal blagajnik, Franta Videnski gospodar, Marija Toupal arhivar, te članovi Antonin Maca, Franta Jansky, Alojz Vincent, Šimun Vacula i Ivan Paškovski. Sastanak je održan u gostionici Norberta i Marije Toupal u kući koja je bila na početku današnje ulice Braće Radić. U Čehoslovačku besedu se tada učlanilo ukupno 44 Čeha i Slovaka. Norbert Toupal i supruga mu Marija držali su gostioniku u kući na početku današnje ulice Braće Radić – br. 2 (na mjestu gdje je 1760. g. bila kuća Luke Šubeka – isti je obuhvaćen kanonskim popisom glavara kuća iz 1760. g.). Norbert Toupal član je vatrogasnog društva od 14. 4. 1891. g. – štrcar, a kasnije i vođa štrcara. Na skupštini DVD-a održanoj 4. svibnja 1911. g. izabran je za barjaktara prigodom posvete društvenog barjaka 13. kolovoza 1911. godine. Član je i utemeljitelj Pjevačkog društva “Lipa”.(izvor: Ivan Certić u knjizi o Lipovljanim). I druga sjednica odbora Československe besede održana je u kući g. Toupala, na kojoj se, pored ostalog, vodi rasprava o priređivanju “majalesa”(„májová tanečná zábava v prírode“).

Za tu prigodu izabran je zabavni odbor u sastavu: g. Domin za predsjednika, gospoda: Laluš, Žanić, Očko, Toupal, gospođice: Zemanova, Holbergerova, Mačkalova Vilma i Milica, Hromadkova, Damova, Parižova, Dvoržakova. Režiser: Mačkala. Na ulazu i blagajni gospođica Zemanova. I dana 20. svibnja 1923. g. održava se vrtna zabava s programom i raznim igrama u parku na lipovljanskom trgu. Zanimljivo je da je sve sjednice, koje je vodio predsjednik završavao tako, što su zapisnik koji je pisan uobičajeno rukopisom, odmah nakon sjednice potpisali pored predsjednika i tajnika još i ovjerovitelji. Na prijedlog člana odbora Antona Mace uveli su i blagu kaznu za one koji neopravdano izostanu sa tih sjednica. No, prema pedantno vođenim zapisnicima rijetko su se sastajali u tom odboru, što ne znači da nisu djelovali. Tako je 09. ožujka 1924. godine predsjednik Mačkala, vodeći prošireni sastanak odbora Čehoslovačke besede u Lipovljanim, predložio članovima javljanje na kurs češkog jezika u seoskoj školi koji je vodio učitelj Lukež. Od čehoslovačkog ministarstva školstva stiglo je 370 knjiga u Lipovljane, a nakon jednogodišnjeg mandata, došlo je do zamjene vodećih u Besedi.

Rok. 1923.

Immo členu

testce	imov	čínské	čubec	anelen	červen	červenec	srpen	září	říjen	listopad	prosinec	Zapisov	čísloj.
--------	------	--------	-------	--------	--------	----------	-------	------	-------	----------	----------	---------	---------

Dy možej

Poznámka

Toupal Norbert	- -	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2'50	29	-
Toupalova Marie	- -	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2'50	29	-
Máčkola Michal	- -	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2'50	96'50	v
Zeman Antonín	- -	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2'50	96'50	v
Mára Antonín	- -	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2'50	-	Odešel na výpravu
Puchlorskij Jenda	- -	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2'50	26'50	v
Sochorová Marie	- -	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2'50	14'50	Odešla do Prahy
Domin Martin	- -	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2'50	0'50	Vystoupil
Habity Antonín	- -	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2'50	-	v
Fouček Štěpán	- -	/										2'50	-	
Vacek Josef	- -	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2'50	-	v
Paul Antonín	- -	/	/	/	/	/	x +	x +	x +	x +	x +	2'50	2'50	Vydal do člunek
- Slouhý Jan	- -	/										2'50	-	Zemřel 23./9. 1923.
Procházká Václav	- -	/										2'50	-	
Zupský Štěpán	- -	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2'50	-	
Zupský Leopold	- -	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2'50	-	v
Očko Jan	- -	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2'50	1'50	dal 10 d. zavrh 24.
Toupal Robert	- -	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2'50	1'50	
Blumenschein Anton	- -	/										2'90	6'50	Vystoupil 26. srpna 15./8 1923
Lahis Gregorius	- -	/										2'50	1'90	
Udeusky Frant.	- -	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2'90	46'50	Zaplatal z roku 1924
Poškotskij Jan	- -	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2'50	-	v
Jancík Ondřej	- -	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2'50	-	
Doborský Alois	- -	/	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2'50	-	
Fastnach Frant	- -	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2'50	-	

Rok 1923.

B. círko

Jméno člena

	lešec	mnoz	březec	dubec	květen	červen	červenec	srpen	zářij	říjen	prosinec	zájime	zářij
--	-------	------	--------	-------	--------	--------	----------	-------	-------	-------	----------	--------	-------

51.	Hackelová Vilma	-	-	/	/	/	/	/	/	/	2.50	96.50	Pozvánka odyla do Ameriky 7.7. 1923
52.	Holbergerová Marka	-	-	/	/	/	/	/	/	/	2.50	-	
53.	Žemánová Josefa	-	-	/	/	/	/	/	/	/	2.50	1.50	✓
54.	Parížová Karolina	-	-	/	/	/	/	/	/	/	2.50	-	Pozvánka do Ameriky 5.7. 1923
55.	Danová Bronislava	-	-	/	/	/	/	/	/	/	2.50	-	
56.	Vejsová lidové	-	-	/	/	/	/	/	/	/	2.50	25.00	
57.	Konvalinková Anna	-	-	/	/	/	/	/	/	/	2.50	-	
58.	Hromádková Blažka	-	-	/	/	/	/	/	/	/	2.50	-	✓
59.	Beyáková Marie	-	-	/	x	x	-	-	-	-	2.50	1.50	
60.	Vejsová Josefa	-	-	/	/	/	/	/	/	/	2.50	6.50	Víkendnut
61.	Steinbachová Marie	-	-	/	/	/	/	/	/	/	2.50	50.00	
62.	Žolcičar Štěpán	-	-	/	/	/	/	/	/	/	2.50	-	poučkovac
63.	Zalusí Marko	-	-	/	/	/	/	/	/	/	2.50	-	poučkovac
64.	Závišín Jirka	-	-	/	/	/	/	/	/	/	2.50	-	
65.	Štanga Valentini	-	-	-	/	/	/	/	/	/	2.50	2.00	✓ nepřítomn
66.	Beneš Lukáš	-	-	-	-	-	X	x	x	x	2.50	-	
67.	Mrázek František	-	-	0	0	0	0	0	0	0	2.50	-	
68.	Dvořáková Žouková	-	-	-	-	-	X	x	x	x	2.50	-	
69.	Dr. Mgr. Libášek	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.50	7.50	odej do Prahy
70.	Zimolžová Tomáš	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.50	-	
71.	Žrebová Milan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.50	-	Cistěnovac
72.	Bednář Antonína	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.50	-	
73.	Ferencek Štefan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.50	-	odej na výlet
74.	Fryčák František	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.50	-	
75.	Václavská Bohuslav	-	-	-	-	-	-	x	x	x	2.50	-	odej do Ameriky dne 7.7. 1923

B. číslo	Jméno-člen	Rok 1923											Doprava	Rok 1923
		lehouč	mlivoč	čirceč	dubec	kvelen	červen	černec	srubec	krabec	čížka	čípka		
76	Malařík František	-	-	x x x	x x x	x x x	x x x	x x x	x x x	x x x	x x x	x x x	2.50	
77	Boučík Václav	-	-	-	-	-	-	-	x x x	x x x	x x x	x x x	2.50	3.50
78	Roubal Vladimír	-	-	-	-	-	-	-	x x x	x x x	x x x	x x x	2.50	4.50
79	Kameuský Martin	-	-	x x x x x	x x x x x	x x x x x	x x x x x	x x x x x	x x x x x	x x x x x	x x x x x	x x x x x	2.50	-
80	Peska Alois									x x x x x	x x x x x	x x x x x	2.50	-
81	Lukerík Matko									- - -	- - -	- - -	2.50	-
82	Holberger Jiří	-	-	x x x x x x x x x x	x x x x x x x x x x	x x x x x x x x x x	x x x x x x x x x x	x x x x x x x x x x	x x x x x x x x x x	x x x x x x x x x x	x x x x x x x x x x	x x x x x x x x x x	2.50	-
83	Vodáč Jan Štěpán	-	-	-	-	-	-	-	x x x x x x x x x x	x x x x x x x x x x	x x x x x x x x x x	x x x x x x x x x x	2.50	
84														

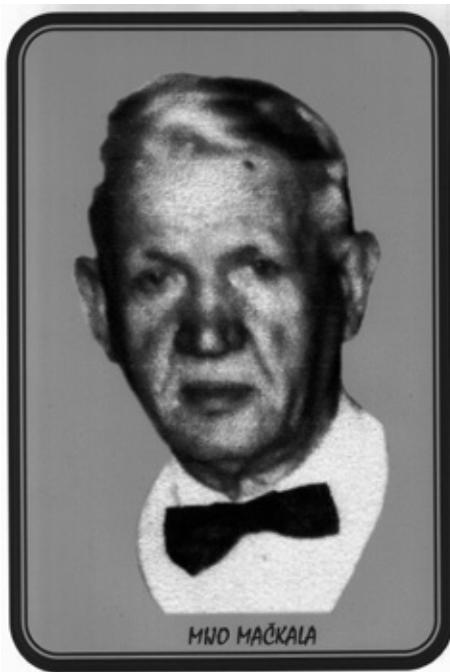
Rok 1.924

85														
86														
87														
88	Barát Jan	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1.50	
89	Barát Anděla	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2.50	1
90	Holberger Jiří	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/		
91	Toupal Norbert	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/		
92	Toupalová Marie	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/		
93	Peska Alois	/	/	/										
94	Marek František	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/		
95	Orlenský František	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/		
96	Čáko Jan	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/		
97	Zvěříček Milan	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/		
98	Čingl Józef	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2.50	1
99	Johim Petr	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2.50	
100	Šená Lukáš	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/		
101	Lorko Josef	-	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2.50	

Zapsítano v roce 1924

Kuća Norberta Toupala u kojoj je 1923. g. osnovana Čehoslovačka beseda Lipovljani

Prvi predsjednik Čehoslovačke besede Lipovljani
Michal Mačkala

Prvi tajnik Čehoslovačke besede Lipovljani 1923.g.
Antonin Zeman

Mora se napomenuti da je tijekom 1923. godine interes za pristup ČSB bio izrazito velik. Prema zapisnima i knjizi evidencije do početka 1924. godine ČSB Lipovljani je brojila preko sto članova.

Dana 6. travnja 1924. g. glavna skupština održava se u 3 sata poslije podne u društvenoj prostoriji (u kući Norberta i Marije Toupal) u nazočnosti poglavara kotara Franje Štambuka i 37 članova. Tajnim je glasanjem za predsjednika Besede izabran Mrazek František iz Krivaja, a članovi odbora su postali: Jan Dijan, Michal Mačkala, Norbert Toupal, Marie Toupalova, Marko Laluš, Šimon Vacula, Leopold Kupsky, Anton Nabity, Josef Vacek, Alois Voborski, Valent Stanga, Josef Mokry, Matko Lukež, Frank Vidensky i Leopold Peichl. Revizori društva su Matej Lukež i Frany Vidensky, a blagajnik je Norbert Toupal. Izvršni tajnik je Antonin Zeman. I ovaj puta, po sastavu i prezimenima se vidi da se strogo vodilo računa o ravnomjernoj zastupljenosti Čeha i Slovaka u samome odboru. No, nije sve išlo glatko i bez problema. Možda dio članova nije bio vičan i dorastao društvenom radu, tako da je nakon višekratnih primjedbi na račun predsjednika Mrazeka, u jesen 26 listopada 1924. na izvanrednoj sjednici odbora, došlo ponovo do promjene na čelu Besede. Jednoglasnom je odlukom na toj sjednici ponovo za predsjednika izabran Michael Mačkala. U odboru su još: Antun Nabyty, Antun Zeman, Norbert Toupal (blagajnik), Marie Toupalova, Josef Vacek, Jan Dijan Alois Peška, Vladimir Dam, Mažka Holbergerova, Ana Baratova i Josef Kupsky. Za revizore su izabrani Matej Lukež, Jan Paskovsky i Josefa Zemanova. Nadzor društa je povjeren Matku Lukežu, Mateju Dominu i Tekli Paszkovsky. U 1925. i 1926. osim biranja delegata za skupštinu u Daruvaru, godini nisu zapisnički zabilježeni posebni sastanci.

Nova odborska sjednica održana 2. ožujka 1927. g. uz nazočnost 10 članova odbora, na kojoj su utvrđene dužnosti, te primljeni novi članovi odbora Besede. Predsjednik je Michal Mačkala, zamjenici: Leopold Peichl, Jan Očko, Jan Štengl, Frant Malanik je tajnik, revizori: Matko Lukež, Jan Paškovsky, Jan Dijan, knjižničarka je Marija Toupalova, arhivar Zigismund Antolak... članice: Josefa Očkova, Ana Baratova i gospođica Maženka Holbergerova. Na sjednici je zaključeno da se održi kazališna predstava "Divči vojna na velikonočni pondeli", a Švabovu salu za ovu prigodu se zadužuju ugovoriti učitelj Lukež i Malanik.

Glazbena skupina iz 1923. krajnji desno voditelj Michal Mačkala, u sredini Gjula Zaborsky

Ostala događanja od 1920. – 1940. godine

Početkom školske godine 1922/3. upisano je 259 učenika "svagdanje škole" u pet razreda i 124 učenika opetovnice. Na školi rade učitelji i učiteljice: Matko Lukež, Terezija Štefanac, Anka Piškur i Darinka Lukež (nalazi se na dužem bolovanju) i ravnajući učitelj Juraj Sočar, u Lipovljanim od 3. rujna 1922. gdje je premješten iz Gudovca kod Bjelovara; u Lipovljanim ostaje od 27. siječnja 1925. g. a privremeno upravu škole opet preuzima Matko Lukež, učitelj. Na dan 24. veljače 1928. g. na školi radi 6 učiteljskih sila: Mihovil Molnar, Terezija Štefanac, Darinka Lukež, Matko Lukež, Anka Piškur i Ružica Molnar.

Na vatrogasnim zabavama 1920. 1924. i 1927. svira gudalačka glazba Mije Mačkala, a 1920. g. pokušava se uspostaviti vatrogasna glazba s kapelnikom "Streich muzike" Mijom Mačkalom i kapelnikom „pleh muzike“ Franjom Janski, ali se zbog nedostatka novca od toga moralo odustati – zbog skupoće instrumenata. Mihail – Mijo Mačkala je šumarijski pisar, član i jedan od tajnika "Lipe", predsjednik Československe besede u Lipovljanim, poznat po pričama o kraljevskom šumaru i hrvatskom književniku Josipu Kozarcu, kao suvremenik.

Iza ovoga, do početka 1932. godine ne postoji u knjizi zapisnika trag o bilo kakvoj aktivnosti, a nekoliko stranica starog zapisnika je iskinuto, što govori o nastavku povremenih neslaganja tadašnjih članova Čehoslovačke besede. Na konstituirajućoj sjednici Československe besede održanoj 2. ožujka 1932. g. na prijedlog g. Michala Mačkale izabrani su dužnosnici:

za predsjednika Jan Anton Havelka,
za podpredsjednika Julius Zaborsky,
za tajnika Josef Behavy, učitelj,
za blagajnika Gejza Đuriš,
za knjižničara Michal Mačkala,
za zamjenika knjižničara Pariža,
za gospodara Jan Dijan,
revizori poslovanja: Jiri Holberger i Sochorova,
zamjenici u odboru: Malanik, Pariža, Očko i Franjo Dam.

U to vrijeme javljaju se nesuglasice između Čeha i Slovaka zbog dopunske čehoslovačke škole. Nadležno ministarstvo Republike Čehoslovačke obećalo je da će u dopunsku školu, kao i u druge tadašnje dopunske škole u bivšoj Jugoslaviji, naizmjenično svake godine slati češkog i slovačkog učitelja. Nesuglasice su nastale zbog nepoštivanja tog obećanja i slanja češkog učitelja u skladu sa tadašnjom politikom čehoslovačke vlade, iako tada u Lipovljanim ima više Slovaka nego Čeha.

Aktivnost Čehoslovačke besede u samom početku 1932.g. očitovala se organiziranjem plesnih večeri i zabava na kojima je članove zabavljaо orkestar Mihala Mačkale, predsjednika Besede. No uskoro se aktivirala kazališna sekcija koja svojom prvom predstavom „Kovač iz Lešetina“, poznatog pjesnika Čeha Svatopluka, nastupa u Krivaju, Međuriću, Antunovcu i Gaju. Ipak su aktivnosti Čehoslovačke besede u tim prvim godinama njena rada skromne, a razlog tome je nedostatak stručnih ljudi koji bi vodili sekcije i organizirali cjelokupan rad Društva.

U svojoj vrijednoj knjizi o lipovljanskoj povijesti Ivan Certić je o školstvu početkom 1932. godine i pozitivnom utjecaju i stavu učitelja prema ČSB, istakao:

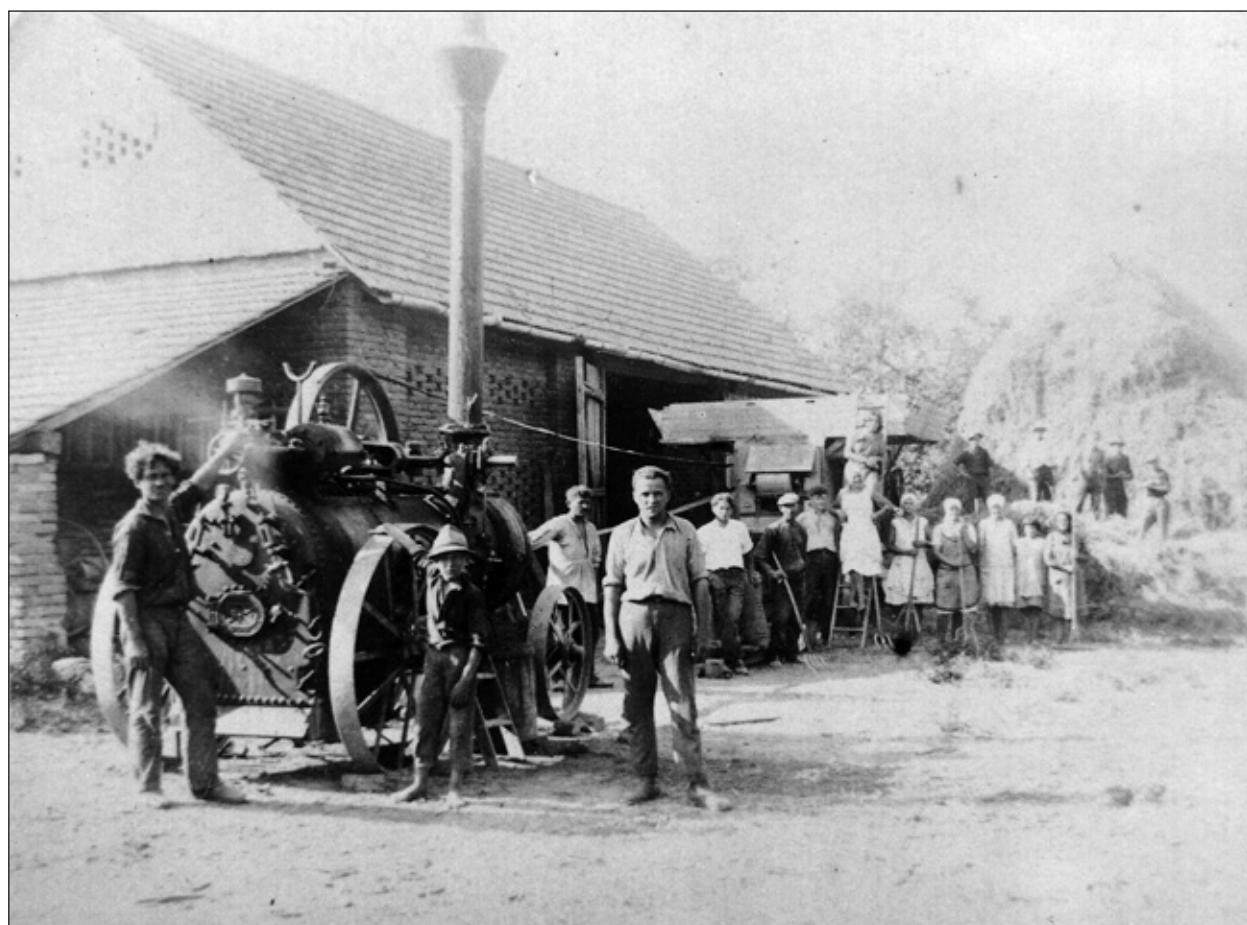
„Sve se mijenja kada se 11. siječnja 1932. godine u Lipovljanim osniva Dopunska škola za Čehe i Slo-

vake u kojoj oni uče materinski jezik i povijest svoje pradomovine. Prvi učitelj u toj školi bio je Čeh Josip Bjehavi kojeg je ovamo poslalo Ministarstvo Čehoslovačke iz Praga. Njegovim je dolaskom rad Čehoslovačke besede znatno unaprijeđen. On postaje tajnikom Besede i koordinira sve njene aktivnosti. Postao je omiljen u selu, jer pod njegovim vodstvom Čehoslovačka beseda doživljava pravu renesansu. Nažlost nakon 2 godine vraća se u Čehoslovačku, a na njegovo mjesto dolazi Čeh Jaroslav Rajlih.

Godine 1935. u Dopunsku školu kao učitelj dolazi i prvi Slovak, Pavao Hegy, koji kao i prethodna dva učitelj ostavlja dubok trag kako u školi tako i u Čehoslovačkoj besedi. Učitelj Pavao Hegyi obučava školsku mladež čehoslovačke narodnosti, što je zabilježeno u spomenici lipovljanske škole. Iсти je sa Čehoslovačkom besedom pokrenuo akciju da se u Lipovljanim osnuje posebna čehoslovačka škola sa 4 razreda i u tom smislu podnijeta je molba Ministarstvu prosvjete u Beogradu. Ministarstvo je molbu povoljno riješilo, i usprkos poteškoćama zadanim od strane školskog odbora lipovljanske škole zbog školske prostorije, odjeljenje čehoslovačke škole dobilo je prostoriju i čehoslovačka škola počela je s radom. Pavao Hegyi vratio se u Čehoslovačku 1. rujna 1937. godine.

Nakon učitelja Hegyia na školi radi učitelj Matej Jurković, koji na skupu održanom 30. siječnja 1938. g. kod gospođe Švab izvješćuje da škola ima 72 učenika, ali da ima dosta djece koja ne pohađaju školu. Skupu je nazočno 40 članova ČSB Lipovljani..

Na sjednici održanoj 16. svibnja 1938. g. u kući predsjednika Mačkale izvješćuje se da je od gospođe Petronele Mokri kupljeno zemljište za gradnju narodnog doma i utvrđuju se uvjeti plaćanja.

Stara vršalica na vodenu paru, 1925.

Lipovljansku limenu glazbu su većinom činili Česi, na slici su s lijeva: Franjo Dam, Gejza Đuriš, Ivan Vacula, Petar Vapenski, Eduard Pouzner, Antun Dam, Vlado Haščić, Bohuš Zezula i svirači iz Novske

Te godine 9. lipnja, u Lipovljanim je održana velika proslava u povodu 50. obljetnice doseljavanja Čeha i Slovaka, a njen pokrovitelj tadašnji je konzul Čehoslovačke Republike u Zagrebu, dr. Ressla. Na proslavi koja je održana na imanju profesora Vinka Proštenika u ulici A. Starčevića, sudjelovalo je 9 Čehoslovačkih beseda, a nazočio joj je i Inoslav Hoštalek, načelnik društva „Komensky“ iz Praga.

Na toj proslavi zbor Pjevačkog društva "Lipa" izveo je himne oba bratska naroda; organiziran je mimo-hod ulicama Lipovljana uz nastup: sokolskog društva, glazbe, vatrogasaca sa zastavom, pjevačkog društva "Lipa", Društva križara, zastupnici drugih društava, zastupnici gostujućih Československih beseda i domaća Československa beseda Lipovljani. Sve je teklo u potpunom redu i proslava je završila zajedničkom veselicom – zabavom. Gostujuće besede bile su iz: Zagreba, Nove Gradiške, Petrovog Sela, Nove Topole, Ludine, Međurića, Krivaja, Hercegovca i Poljane, ukupno 40 gostiju.

Iste se godine u Lipovljanim osniva podcentar Čehoslovačkog Saveza, čija je zadaća bila osnivanje novih Čehoslovačkih beseda u Antunovcu i Gaju. Broj članova u lipovljanskoj Besedi stalno se povećava i sada ih je 156, a uz kazališnu i folklornu sekiju aktivirala se i lutkarska sekcija. Knjižnica ima 428 knjiga, a za današnje pojmove kao nevjerojatan podatak zvuči činjenica da su te knjige u samo jednoj godini izdane čak 2384 puta.

Preko 30 članova pretplaćeno je na češke i slovačke novine, a Čehoslovačka beseda povremeno održava kino projekcije i razna predavanja. Sve aktivnosti Besede odvijaju se u gostonici kod Švaba. Vrijedno je spomenuti da je na poticaj učitelja Miloša Krejcareka iz Međurića, godine 1935. osnovana Čehoslovačka beseda i u susjednom Krivaju, a djelovala je do 1972. Još jedna zanimljivost od 1936. godine, u dokumentarnoj građi, točnije zapisniku iz toga vremena. Rukopisi su jednako teško čitljivi, a netko je uveo modu, da se u zapisnik lijepe male crno bijele sličice i hvala mu na tome!.

1936. Ked' došlo bábkové divadlo

Slika sa popratnim tekstrom *Ked' došlo bábkové divadlo* (*Kada je došlo lutkarsko kazalište*) prikazuje 15-ero djece u iščekivanju predstave snimljeno na malim kulisama

Tako smo dobili uvid u lutkarsko kazalište i njihove glumce, navedene djelomice samo po prezimenima sa strane pored slika. To su bili na gornjoj fotografiji desno: Ivo Žemla, Krajči, Jižina Dámová, Polákova i Nováková.

Na srednjoj slici desno su glumci Čehoslovačke škole u predstavi „Belinka a 7 trpaslikov“ (Snjeguljica i 7 patuljaka): Dinga, Škopcova, Krajči, A.Bartoničková, Bilanská, Piroková, Lukačovič, Záborský, Mokrý, Holberger, Vrabčok, Mačkala, Polák, Matrka, Hedrich.

Na donjoj fotografiji desno sa lutkama označeni su glumci: Krajči, Pavčo, Pirok, Žemla.

Sve se to odigravalo za vrijeme novog mandata predsjedenika Michala Mačkale i nastavio je nakon 1937. idući predsjednik ČSB Viktor Vidensky, a tajnici su bili Zeman Anton i kasnije Jan Vacula. Pored lutkarskog, ČSB u Lipovljanim je imala i pravu kazališnu družinu, o čemu svjedoče slike sa nastupa iz veljače 1937. godine.

1936

Prvi herci bábkového divadla:
Ivo Žemlička, Kraješ, Jiřina Daňová,
Poláková a Nováková.

1936

Herci čsl. školy „Belinka až
prapřešlikov.“ Herci: Dinga, Skopecká
et., A. Bartoňíčková, Bilauská, Piroková, Luká-
vič, ~~Žigorský~~, Mohný, Holberger, Vrabiček,
Kala, Poláček, Matuška, Hledíček,
a Pjés.

1937

Herci: Kraješ, Pavčov, Pirok, Žemlička.

Glumci predstave „Zu befehl“ (Na zapovijed) - slijeva: Jan Vacula, Olga Dam, Anton Nahodil, Jozefa Paul, Franta Imriš, mali dječak Havelkov, a iza njih učitelj Horsky

U predstavi „Co je láska bez hubiček“ (Što je ljubav bez usana) igrali su: Božena Holberger, franjo Zeman, Zdenka Černa, Ljuba Posilović i Štefan Holaubek

Iz slike odiše vedrina, zanos i entuzijazam, jer u to vrijeme glumci su bili vrlo omiljeni i svjesni da u skromnim okolnostima, često vlastitim duhovitim doradama i improvizacijama čine izvedbu još boljom. O tome su čak u zapisnicima opaske pojedinih članova da se previše „zaigraju i odstupe od teksta“, ali to je bila sigurno poželjna izvedba.

U 1937. godini su vidljive i druge značajne aktivnosti. Predsjednik je još uvijek Viktor Vidensy, a na mjesto tajnika je došao Jan Dubec.

Članovi ČSB ispred gostione kod Švaba, gdje su se održavali jedno vrijeme sastanci udruge

U istoj godini okušalo se i „Slovačko kazalište“ sa predstavom „Dobrodružstvo pri obžinkoch“, a igrali su, slijeva: Fraňo Imriš, Jelka Vincentova, Mišo Tisaj, Ignáč Krajčí, Slávko Dian, Mariška Vizeková i Jožo Bakeš

Od 1939. godine u Dopunsku školu više ne dolaze učitelji iz Čehoslovačke, već ih ovamo šalje Ministarstvo prosvjete Banovine Hrvatske. Čehoslovačka škola u Lipovljanim 1939. g. postaje državna paralelka sa češkim i slovačkim narodnim jezikom i time dolazi pod direktnu kontrolu Ministarstva prosvjete u Beogradu, a stvaranjem Banovine Hrvatske pod kontrolu Odjela za prosvjetu Banovine Hrvatske. Prva učiteljica koja ne dolazi iz Čehoslovačke, već iz redova hrvatskih Čeha je gospođica Ludmila Shejbal. Završila je školovanje u tadašnjoj Jugoslaviji i ima više sluha i razumjevanja za svoje sunarodnjake od učitelja koji su dolazili iz Čehoslovačke. Ona radi na lipovljanskoj čehoslovačkoj školi do zabrane rada od strane državnih organa Nezavine države Hrvatske 1941. godine. Učiteljica se udala za lipovljanskog trgovca Antonina Kolejaka, imala tri kćeri i ostala udovica nakon odvođenja supruga u jasenovački logor smrti, 20. rujna 1944. g. Stanovali su u tadašnjoj općinskoj kući, Lipovljani 44, današnja ulica Kralja Tomislava, na mjestu kuće Lisac. Ubrzo se pokazalo da učitelji iz redova jugoslavenskih Čeha i Slovaka ostvaruju bolju suradnju i postižu bolje rezultate kako u školi tako i u Čehoslovačkoj besedi. Nažalost okupacijom 1941. i osnivanjem NDH, ustaške vlasti zabranjuju rad Čehoslovačke besede i Dopunske škole.“ (završen citat).

U drugoj polovici 1930.-tih godina sjednice odbora Besede održavaju se u prostorijama gospođe Švab. Československa beseda održava svoju zabavu u lipnju 1938. g. u prostorijama vatrogasnog doma “uz odštetu koju sami odrede”. Suradnja se nastavlja pokušajem za nabavku zajedničkih kulisa za priređivanje igrokaza.

Za vrijeme Drugog svjetskog rata, u Nezavisnoj državi Hrvatskoj zabranjen je rad Besede i čehoslovačke škole. Za spomenuti je, da je politička situacija u bivšoj Čehoslovačkoj bila vrlo konfuzna i za razumjevanje naših dvojnih državljanima Čeha i Slovaka u Lipovljanim, vrlo nesigurna i neizvjesna. Prvo je

sramotnim sporazumom iz Münchena 1938. godine, Hitler otkinuo Sudete od Čehoslovačke, a godinu dana kasnije okupirao je Češku i ondje uspostavio „protektorat“ Bohemije i Moravske, a dao „samostalnost“ Slovačkoj kao satelitskoj državi na čijem se čelu našao katolički svećenik Jozef Tiso. Njegov je prvi suradnik tada postao predsjednik vlade i ministar vanjskih poslova Vojtjeh Lazar Tuka, koji se javno deklarirao kao katolik i predvodnik anti židovske politike, što je značilo masovno proganjanje i zatiranje Židova u Slovačkoj. Ovu su dvojicu odmah osudili Vatikan i papa Pijo XII. Međutim, nakon što se uvidjelo da se bliži konac rata, stvari su se bitno različito odvijale za naše domaće Čehe i Slovake u Lipovljanim. O tome nešto više u prikazu posljedica ovakvog političkog stanja u Čehoslovačkoj, NDH i Jugoslaviji u izkazu Petera Krajčija, tajnika Čehoslovačke besede Lipovljani u nastavku ovog sadržaja (tekst dnevničkih bilješki naslovljen „Repatriant“).

Kulturna suradnja Čeha, Slovaka i Hrvata od osnivanja ČSB Lipovljani

Koliki je napor bio potreban da Čehoslovačka beseda upražnjava u selu bilo kakvu aktivnost prvih deset godina od osnutka, najbolje se može uočiti iz popisa tadašnjih članova hrvatskog društva LIPA, gdje veliku većinu članstva čine Česi i Slovaci. I ne samo to, oni predvode glazbu, zborsko pjevanje i općenito, LIPA je tada bila mjesto okupljanja sve napredne seoske mlađeži. Možda je jedino kazalište i glumačka družina bilo ono, što je poprimalo veliki interes i na kraju, okupljalo sve članove ČSB, jer knjižnica, kazalište, paralelna škola na češkom i slovačkom jeziku otvorena 1932. pa limena glazba, postupno su zaokupljale „zemljake“ (krajane), kako su se tada međusobno oslovljavali Česi i Slovaci.

Tradicijski motiv s češke nošnje

Poslije glavne skupštine pjevačkog društva LIPA, održane 17. siječnja 1932. g. konstituiran je novi Upravni odbor u sljedećem sastavu:

predsjednik: g. Vilko Huzjak, ujedno i zborovođa,
podpredsjednik: Stjepan Kancir,
tajnik: Stjepan Horvat,
blagajnica: gđa Anka Riedl,
arhivar: Đuka Žanić,
zborovođa tamburaškog zbora: Josip Nahodil,
odbornici: Ivica Štengl i Nikola Musij,
Revizioni odbor: Rade Pavlović – predsjednik i članovi Mijo Špoljarić i Vasilj Štelma.

Članstvo PD «Lipa» u vremenu od 1921. do 21. 12. 1934. g.:

01. Vilim Huzjak, kapelan; osnivač, 1. predsjednik i zborovođa
02. Antun Novak, podpredsjednik, predsjednik od 22.2.1926. g.
03. Marko Laluš, tajnik – dao ostavku 28.2.1924. g.
04. Martin Štefanac, blagajnik, zamjenik tajnika, predsjednik od 25.3.1924.
05. Žigmund Antolak, arhivar
06. Ivan Paškovski, član UO-a, blagajnik od 25.3.1924. g.
07. Tekla Paškovski, član UO-a
08. Vilma Mačkala, član UO-a
09. Mijo Mačkala, član Cenzuralnog odbora, tajnik od 25.3.1924.
10. Gjuro Vlaher, član Cenzuralnog odbora
11. Stjepan Kancir, član Cenzuralnog odbora, podpredsjednik od 28.10.1927. i predsjednik od 20.8.1933. g.
12. Martin Domin, član UO-a od 11.3.1923. g.
13. Stjepan Imriš, član UO-a od 11.3.1923. g.
14. Margita Štrban 15.Olga Hromatka
16. Gjuro Radmanić 17. Mato Vrabček
18. Nikola Musij, bio član UO i NO odbora
19. Milica Mačkala, član UO-a od 25.3.1924.
20. Anka Štengl 21. Kata Kordas
22. Marija Štengl 23. Mijo Maruski, član UO 1934
24. Marija Brnušak, član NO 25. Julka Božik, član NO
26. Anka Božik 27. Mara Horvat, prepisivala uloge
28. Marija Proštenik, podpredsjednica od 22.2.1926. g.
29. Antun Zeman, član NO 30. Mika Štengl
31. Kata Horvat 32. Petar Vapenski
33. Josip Lacko 34. Mirko Haščić
35. Gejza Đuriš 36. Ivan Dijan
37. Alois Špolar 38. Mijo Zorić, zamjenik dirigenta 9.9.1928.
39. Ivan Štengl, tajnik od 9.9.1928. podpredsjednik od 20.8.1933.g.
40. Stjepan Horvat, član UO, tajnik od 17.1.1932. zborovođa pjevačkog zbora od 14.1.1934. g.
41. Vlado Duda, član UO, 42. Robert Toupal, utemeljitelj, član UO
43. Antun Štimac, vođa tamburaškog zbora od 10.11.1929.g.

44. Ivan Dubec, član UO	45. Marija Simčik
46. Tonka Božik	47. Anka Hrmo
48. Antun Dragošević, čl. NO	49. Rade Pavlović, čl. i pred. NO
50. Vinko prof. Proštenik, utemeljitelj	
51. Antun Holberger, podupirajući član	
52. Anka Ridl, blagajnica od 6.1.1930.g.	
53. Josip Švab, član utemeljitelj	
54. Đuka Žanić, arhivar 17.9.1930. g.	
55. Tomo Špoljarić, čl. NO	56. Luka Proštenik
57. Stipo Štimac	58. Petar Ksenić
59. Rozalija Uhrin	60. Josip Domitrović
61. Ivan Hrmo	62. Milan Imriš
63. Aleksander Tkalec	64. Josip Vlahović
65. Ivan Dlouhi	66. Martin Čanić, ljekarnik
67. Antun Franković	68. Mijo Pekera
69. Josip Očko	70. Vasilij Šteljma, član NO od 17.1.1932.
71. Mijo Špoljarić, čl. NO	72. Tomo Rendulić
73. Franjo Zeman, podupirajući član	
74. Josip Pariža	75. Adam Šlajs
76. Josip Nahodil, čl. UO, zborovođa tamb. Zbora 4.6.1931., arhivar od 15.3.1933. g.	
77. Lovro Hrmo, podupirajući član	79. Stjepan Klobučar, utemeljitelj
78. Beta Kordas	
80. Boža Holberger, podupirajući član	82. Zvonimir Hirc, brijać, podupirajući čl.
81. Marko Živaljević	
83. Andrija Kelović, utemeljitelj i začasni član	
84. Nikola Badalić ml. podupirajući član	
85. Andrija Šošovička, utemeljitelj	
86. Marija Hrmo	87. Kazimir Dam
88. Eler Stjepan	89. Anđela Kordas
90. Milka Bogojević	91. Ljubica Pavlović
92. Anka Ivanković	93. Ruža Kordas
94. Antun Nahodil	95. J. Kasner
96. J. Kopecki	97. Ivan Vacula
98. Stjepan Štelma	99. Vinko Škrljac
100. Ferdo Škrljac	101. Josip Turudija
102. Ludmila Turudija	103. Luka Trivanović
104. Matilda Trivanović	105. Antun Domin
106. Dragica Lehpamer	107. Đuro Lebec
108. Josip Biason	109. Josip Benjo
110. Rudolf Peihl, podupirajući član	111. Stjepan Kačmarčik

Osim domicilnih Hrvata, po prezimenima sa popisa, vidljiva je zastupljenost predstavnika svih manjinskih zajednica koje su u ovom razdoblju gotovo završile veće valove doseljavanja u Lipovljane. Prirodno, iz ovog popisa su uočljiva i brojna češka i slovačka imena i prezimena, što upućuje na iskazani veliki interes mladih za organizirano društveno djelovanje i zabavljanje.

Čehoslovačka beseda u Lipovljanim imala je, ovisno o pojedinim razdobljima, veće ili manje aktivnosti, ali ono što je u osnovi ove organizacije bilo u samom začetku postavljeno, ostvarivalo se tijekom tridesetih godina prošlog stoljeća. Bila je to prije svega društvena, a zatim i kulturna udruga, mjesto okupljanja je bila knjižnica, najmlađi naraštaj u školi, a amaterska kazališna družina je imala zapažene nastupe koji su se obično vezivali sa prodajom karata, prodajom nabavljenog pića i domaćom glazbom. Iako je tada u selu prvo organizirano djelovalo kulturno umjetničko društvo „Lipa“, u začetku kao pjevačko, a zatim i plesno društvo, gotovo polovinu čine pripadnici češke i slovačke manjine. Tada je to uostalom bilo i poželjno, jer su se mladi naraštaji međusobno zbližavali kroz pjesmu i ples „u živo“.

Najuspješniji su bili oni mladići i djevojke koji su uspijevali pjevati i plesati u oba društva, tako da se mogao osjetiti mali rivalitet. Naročito se to vidjelo kod pripreme pojedinih zabava, jer u samo jedinoj Sali (dvorani) u selu nekada nije bilo dovoljno slobodnih subota. Bili su tu i vrlo poznate vatrogasne zabave, ali Čehoslovačka beseda je imala poseban program: prvo kazališne priredbe, sa naplatom ulaznica, a nakon toga zabava.

Društveni život u Lipovljanim imao je još više sadržaja, tako da su neki pojedinci bili uključeni, recimo i u vatrogasce i sokolsko fiskulturno društvo, a poznato je i zapisano da je prvu pravu nogometnu lopту u Lipovljane donio Antun Domin iz tadašnje Slovačke. Kako je interes mladića u Lipovljanim bio za nogomet velik, 1934. godine osnovan je i mjesni klub „Slavonac“ u kojem su igrali svi zajedno. Bio je to lagani početak pravog suživota, koji je rezultirao brojnim mješovitim brakovima, tako da je lipovljanska kultura počela dobivati jedan novi zajednički, prožeti izričaj-političari bi rekli suživot.

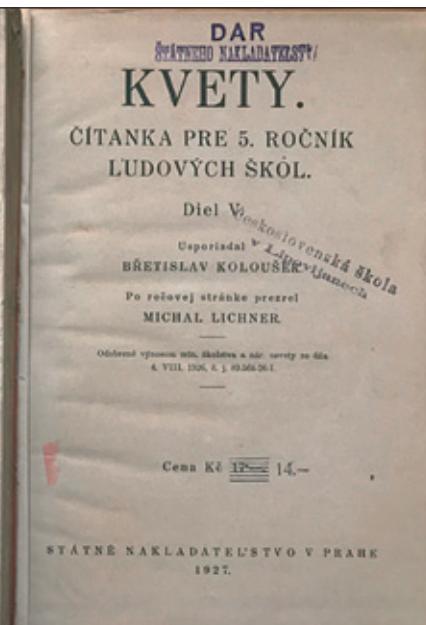
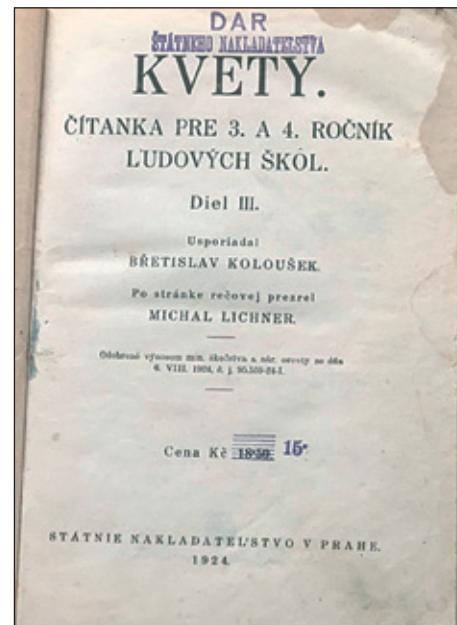
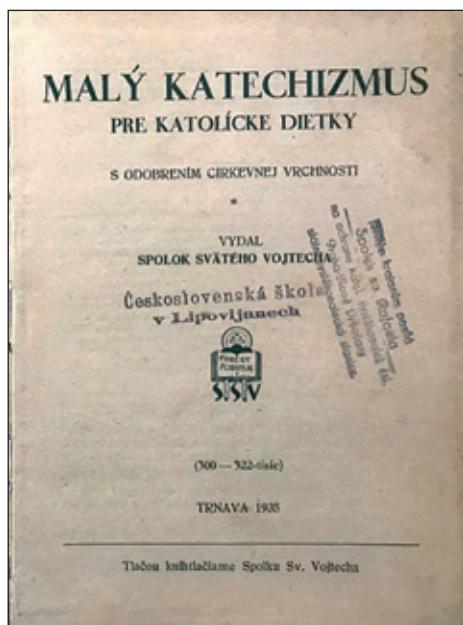

Učitelj Pavo Hegy (stoji prvi s desna) okuplja mlade članove ČSB Lipovljani i vrlo poticao društveni rad kroz učenje jezika. Iz Čehoslovačke je tražio tekstove za kazališne komade. Stoje još s lijeva: Jan Hrmo, Anka Peichl i Franjo Zeman, a sjede s lijeva: Jan Holoubek, Julka Koščuk-Hrmo, Mariška Urban i Antonin Nahodil (Tonda)

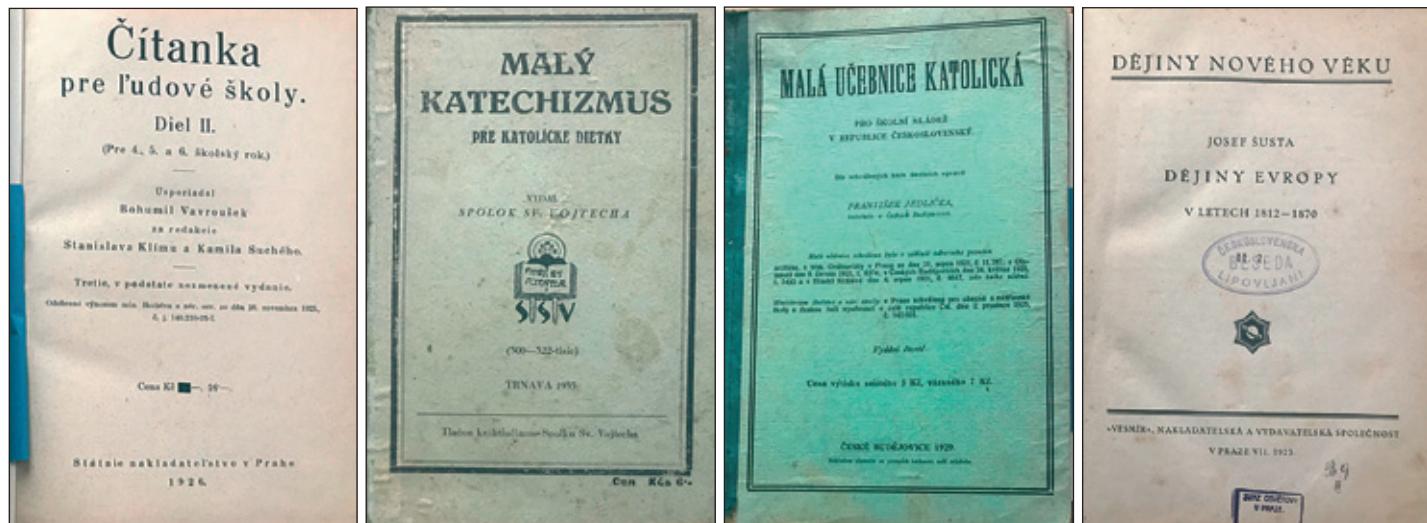
Ivan Hudec, prvi predsjednik Matice slovačke u Lipovljanim, u obljetničkoj monografiji lipovljanske Matice, prenio je dio svojih sjećanja i utisaka: "Iako je prva aktivnost bila popunjavanje knjižnice češkim i slovačkim knjigama, koje dio i danas posjeduje u svom depou Matica slovačka, škola je bila velika briga i često kamen smutnje među domaćim Česima i Slovacima. Godine 1932. učili su se češki i slovački jezik, ali tek 1935. godine Slovaci dobivaju slovačkog učitelja - Pavola Hegyja, koji radi do 1937. godine. U njegovo vrijeme djelovalo je Slovačko narodno kazalište - a sam Hegy ostao je i nakon II. Svjetskog rata najvažniji i pozrtvovni kulturno-prosvjetni lik. S istim i još većim entuzijazmom Ľudmila Sheibalová je vodila slovačku školu nakon učitelja Hegya. Sheibalová (udata za Slovaka - Kolejaka), dok 1941. godine školi nije zakonski zabranjen rad.

Škola je ponovno počela s radom od 15. veljače 1946. godine, ali sada samo kao Slovačka narodna škola. Ľudmila je vodila školu, ali i vrlo široku kulturnu djelatnost, sve do 1951. godine. Od 1951. - 1954. školu je vodila Štefánia Chytilová, a nakon 1957. godine, Terezia Žilajiová i Ondrej Jakuš radili su kao učitelji. Od 1957. god do 2006., dakle punih 50 godina, u školi se nije učio manjinski jezik, što je svakako ostavilo nepopravljivog kulturnog traga na opstojnost češke i slovačke manjinske kulturne zajednice u Lipovljanim. Te 2006. godine Matica slovačka je obilježavala 10 obljetnicu samostalnog rada i napravom Branka Vincenta i Ivana Hudeca, petnaest učenika se prijavilo za nastavu izbornog predmeta Njegovanje slovačkog jezika i kulture u osnovnoj školi „Josipa Kozarca“ po modelu C, a prva učiteljica je bila Željka Uzlová iz Međuriča."

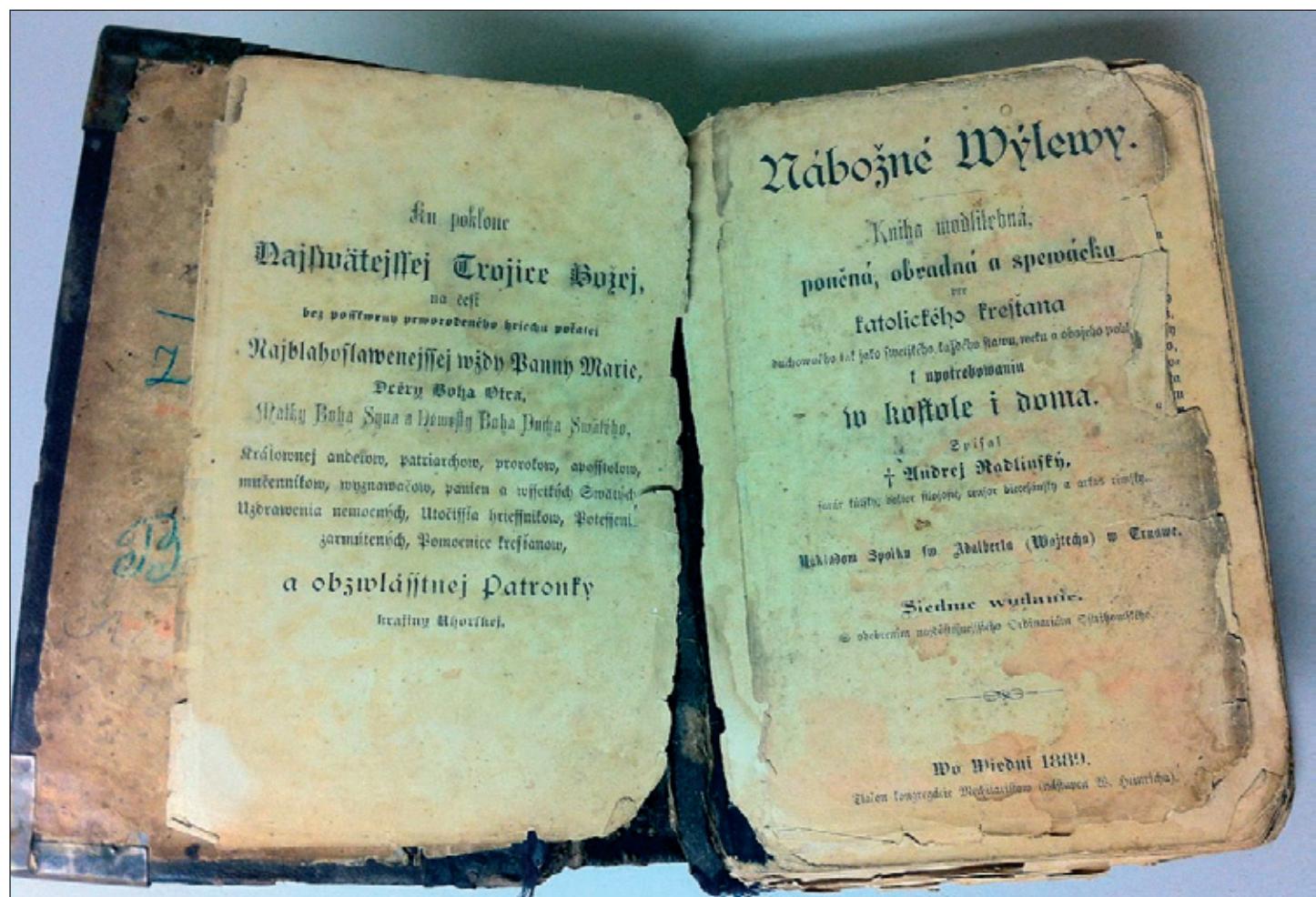
Još nešto o čehoslovačkom školskom ustroju. Školske su vlasti nakon 1930. veliku pozornost davale osim jeziku i nauku o katoličkoj vjeri, jer su velika većina doseljenika bili katolici. O tome svjedoče sačuvani primjeri udžbenika koje kao vrijedni rariteti čine bibliografsku zbirku Matice u Lipovljanim. Te su slovačke čitanke izdane u Pragu iz 1924. i 1927. godine, zatim Katekizam (Malý Katechizmus pre katolické dietky) izdan 1935. godine u Trnavi, zatim Malý Katechismus pre obecné školy izdan 1904. godine u Budimpešti i još mnogo sličnih priručnih izdanja. Više o tome u bibliografskoj brošuri: Krajčí, Josip. Lipovljani, „Doprinos istraživanju povijesti doseljavanja Slovaka u Lipovljane“, Matica slovačka Lipovljani, 2013./2014.

Dio sačuvanih školskih udžbenika (katekizma) od 1924.g. na dalje - Arhiva Matice slovačke Lipovljani

Dio sačuvanih primjeraka knjiga sa pečatom ČSB Lipovljani - Arhiva Matice slovačke Lipovljani

Jedna od najstarijih svetih knjiga iz 1889.g. pisana na gotički slovačkim jezikom, tiskana u Beču, čuva se u arhivi Matice slovačke Lipovljani pored stotinu drugih knjiga, udžbenika i kalendara

A da nisu „zemljaci“ bili prepušteni sami sebi, govori i prigodna fotografija posjete članova Slovenske akademije iz Čehoslovačke u Lipovljane, snimljena po navodu u zapisniku „dne 27.5.1934. odpoledne“ (po podne).

U imeniku učenika dopunske Československe škole u Lipovljanima iz školske godine 1936./37. ima mnoštvo podataka o učenicima i njihovim roditeljima.

Napomene: Tabela je prilagođena iz rukopisnog školskog imenika, učenici su popisani po razredima, vjeroispovijedi, zanimanju roditelja i po oznakama koje upućuju na njihovu pripadnost (Česi, Slovaci, Hrvati, Ukrajinci itd.), a kod nekih su jednako stavljenе dvije različite oznake, što upućuje na mješovite obitelji, bez isticanja majoriteta nacionalne pripadnosti.

Čsl.doplн. škola v Lipovljanoch Šk.r. 1936/37

Menoslov žiactva štat.lud.školy

Č-sk. Národnosti

Bežne číslo	Trieda	Meno žiaka	Doba narodenia	Meno rodičov (zastupana ich)
1	I	Bokor Berislav	22 VIII 1929	Augustin Bokor
2	I	Ďuriš Anton	22 IV 1929	Gejza Ďuriš Dubec
3	I	Dvořák Jozef	1928	Václav Dvořák
4	I	Dvoržak Večeslav	19 IX 1929	Václav Dvořák
5	I	Galo Jozef	4 II 1929	Joozef Galo,Borbala
6	I	Krajčí Pavel	29 VI 1929	Peter Krajčí, Maria

7	I	Lukačević Jozef	20 X 1929	Juraj Lukačević, Pavlin
8	I	Matrka Štefan	1928	
9	I	Pirok Ivan	25 III 1929	Anton Pirok , Rozalia
10	I	Ribar Matej	11 V 1929	Ivan Rybar, Julia
11	I	Sabo František	8 XI 1929	Petar Sabo
12	I	Vincent Štefan	11 XI 1929	Valent Vincent, Maria
13	I	Baherová Ružena	20 VII 1928	Matej Baher
14	I	Dubcová Maria	22 I 1929	Valent Dubec, Margita
15	I	Hepnerová Anna	20 I 1929	Peter Hepner, Augustina
16	I	Kastnerová Vlasta	6 III 1929	Peter Kastner, Anna
17	I	Kyselá Róza	9 VIII 1929	Ignác Kyselý, Terezia
18	I	Kubranová Anna	25 IX 1929	Baltazar Kubran, Maria
19	I	Marcineková Emilia	23 I 1929	Štefan Marcinek, Ivka
20	I	Martinková Andula	14 10 1929	Jozef Martinka, Paulina
21	I	Pješová Julia	20 V 1929	Peter Pješ, Zuzana
22	I	Pulišová Anka	15 VIII 1929	Miroslav Puliš
23	I	Turasová Anna	23 XII 1929	Ján Turas, Anna
24	I	Voborská Nada	23 II 1929	Aloiz Voborský, Sofia
1	II	Brnušák Anton	11 IX 1928	Anton Brnušák
2	II	Hepner Ivan	12 V 1928	Jozef Hepner
3	II	Hňapko Jozef	1928	Jozef Hňapko
4	II	Karvaš Janko	1927	
5	II	Klopček Vinko	11 XI 1928	Ján Klopček
6	II	Marko Ivan	1927	Rudolf, Elizabeta Dingova
7	II	Polák Jozef	26 II 1928	Fridrich Polak
8	II	Rybár Ivan	5 XII 1928	Štefan Rybár
9	II	Rybár Jozef	1928	Ján Rybár
10	II	Vrabček Ivan	23 III 1927	Matej Vrabček
11	II	Záborský Alexander	6 II 1928	Julius, Maria Nochta
12	II	Bokorová Viera	25 V 1927	Gustav Bokor
13	II	Doležalová Maria	17 11 1928	Jan Doležal
14	II	Koľajáková Andela	27 VI 1928	Tomaš Koľaják †
15	II	Martinkova Zorka	1927	Jozef Martinka,Pavlina Marko
16	II	Paulová Anděla	1927	Jozef Paul, Irma
17	II	Sedláček Anděla	25 III 1928	Jozef Sedláček
18	II	Sudrová Jozefka	2 I 1927	Štefan Sudra, Anna Škultety
19	II	Sudrová Vierka	1928	Štefan Sudra, Anna Škultety
20	II	Štrbánová Maria	8 XI 1928	Martin Štrbaň, Antonia Socha
21	II	Žemľová Andela	1927	František, Anna Bednár

1	III	Hepner Ivan	23 III 1927	Peter Hepner
2	III	Hudec Jozef	5 XII 1926	Andrej Hudec
3	III	Kastner Vladimír	28 VIII 1927	Peter Kastner
4	III	Kobela Bohumil	7 X 1927	Cyprian Kobela
5	III	Kubran Jaroslav	9 XII 1927	Baltazar Kubran
6	III	Očko Bislav	1928	Ján Očko, Joyefka Zeman
7	III	Vincent Vladimír	1928	Juraj Vincent
8	III	Voborský Jozef	10 I 1927	Alois Voborský, Sofija
9	III	Bemová Amalia	4 X 1927	František Bem
10	III	Fiberová Anna	3 II 1928	Jozef vFiber, Draga Hubak
11	III	Malanik Ela	13 VIII 1927	František Malanik, Amalija
12	III	Marcinek Anna	28 VII 1926	Štefan Marcinek
13	III	Mokrá Ivka	1926	Jozef Mokrý, Petronela Kubran
14	III	Tisaj Elžbeta	1 XII 1927	Vendel Tisaj, Alžbeta Takačs
15	III	Žemľová Maria	7 IV 1927	Ľudovit Žemlá
1	IV	Baranček Ivka	20 I 1926	Jozef Baranček
2	IV	Bartoniček Ivan	17 VIII 1926	Antonin Bartoniček
3	IV	Bradáčová Ružena	21 VII 1926	Jan Bradač
4	IV	Bugal Ivan	14 X 1926	Maria Smahová
5	IV	Černý Jaroslav	20 VIII 1926	Rudolf Černý
6	IV	Doležalová Amálka	3 VII 1926	Zast. Jakopić Ludvik
7	IV	Hedrich Jozef	21 VII 1925	Jozef Hadrich
8	IV	Hepnerová Jozefka	31 X 1926	Jozef Hepner
9	IV	Hostová Amálka	3 VI 1926	Albert Host
10	IV	Kastnerová Amálka	3 II 1927	Jakub Kastner
11	IV	Kyselý Ivan	12 XII 1926	Ignác Kisely
12	IV	Klopček Jozef	27 II 1926	Ján Klopček
13	IV	Krajčová Maria	23 I 1927	Peter Krajči
14	IV	Mačkala Norbert	10 XII 1926	Michal Mačkala
15	IV	Nôta Ivan	20 I 1926	Ján Nôta
16	IV	Pavelková Anka	29 VI 1926	Matěj Pavelka
17	IV	Sudra Jozef	8 VI 1925	Jakub Sudra
18	IV	Štrbaň Jaroslav	13 VI 1926	Martin Štrbáň
19	IV	Vincent Ivan	27 VI 1926	Valent Vincent
20	IV	Cejpeková Maria	24 VII 1927	t.Prochadzka J.
21	IV	Blumenšajn Štěpána	22 XII 1925	-

**UKUPNO učenika čehoslovačke dopunske škole u šk.g.1936./37. 81 od toga 56 Slovaka i 25 Čeha.
Po vjerskoj pripadnosti: 78 rimokatoličke, 2 evangelističke i 1 grkotaličke vjere.**

Nažalost, jedan dio ovih učenika će za nepunih 10 godina na pragu svoje punoljetnosti okrutno skončati u logoru Jasenovac, o čemu nijemo svjedoče popisi na spomeniku žrtvama na lipovljanskom groblju, kao: Mačkala Norbert, Černi Jaroslav, Kisely Ivan, Sudra Jozef, Vrabček Ivan, što sa ostalima, čini preko stotinu čeških i slovačkih žrtava iz Lipovljana. Više o tome u monografiji Matica slovačka Lipovljani 1996.-2011., autora Ivana Hudeca i Dragutina Pasarića iz 2012.godine.

Spomenik s imenima pripadnika nacionalnih manjine iz Lipovljana žrtvama u logoru Jasenovac - na groblju u Lipovljanima

žiaci čsl. školy - III. - V. tried.

Foto v júni 1937

Učenici Čehoslovačke škole, III - V razred 1937. g.

Bilo je i drugih korisnih doprinosa i akcija pojedinih članova ČSB. Tako su u to vrijeme prije svake zabave uređivali prostor, a povremeno iz šume pribavili manju količinu drva ili grana s lišćem za dekoraciju . U jednoj takvoj prigodi u šumi su se našli na zajedničkom zadatku: Tisaj, J. Bakeš, F. Zeman, J.Dian i Kolajak

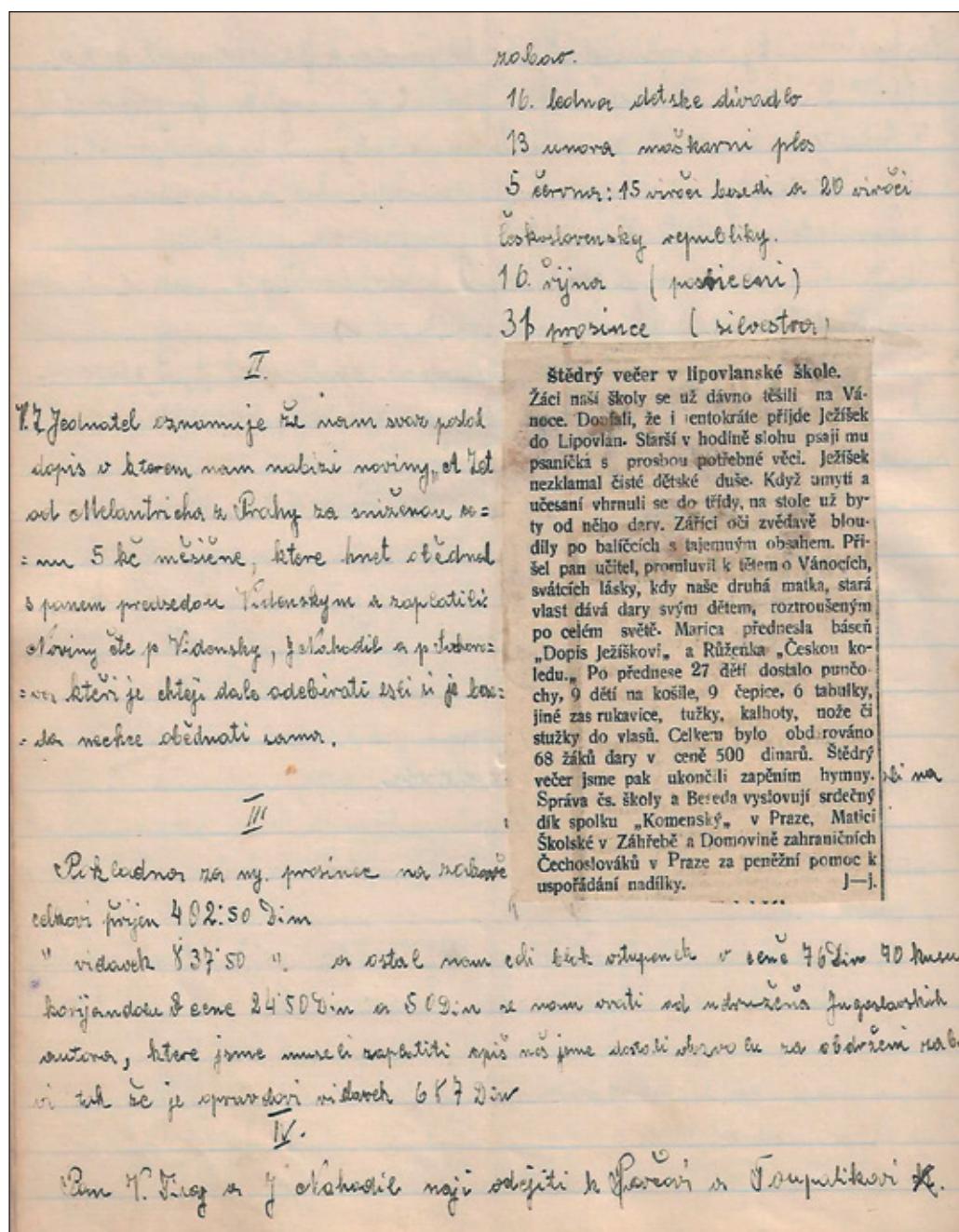

7. III. 1937 "

Učenici izlaze iz Čehoslovačke škole. Danas je na tom mjestu nova zgrada Knjižnice i čitaonice.

U 1938. godini predsjednik Viktor Videnski poziva na sastanak tadašnjeg učitelja Jurkovića, koji donosi dobru vijest o lijepoj donaciji za učenike od društva „Komenski“ iz Praga, Matice školske u Zagrebu i Doma iseljenih Čehoslovaka iz Praga, a Čehoslovačkoj školi u Lipovljanim ta je donacija došla upravo pred sam Badnjak, što je po malom izrezanom novinskom članku, naljepljenom također u knjigu zapisnika, veoma obradovalo svih 68 učenika.

Od 1957. god do 2006., dakle punih 50 godina, u školi se nije učio manjinski jezik, što je svakako ostavilo nepopravljivog kulturnog traga na opstojnost češke i slovačke manjinske kulturne zajednice u Lipovljanim. Te 2006. godine Matica slovačka je obilježavala 10 obljetnicu samostalnog rada i naporom Branka Vincenta i Ivana Hudeca, petnaest učenika se prijavilo za nastavu izbornog predmeta Njegovanje slovačkog jezika i kulture u osnovnoj školi „Josipa Kozarca“ po modelu C, a učiteljica je bila Željka Uzlová iz Međuriča..

Kopija stranice zapisnika s vijesti o donaciji Čehoslovačkoj školi u Lipovljanim uoči Božića 1938. godine

Snalaženje novih doseljenika - zapisi i svjedoci vremena (prije i poslije Drugog svjetskog rata)

Kako su se snalazile češke i slovačke obitelji u Lipovljanim u ovome razdoblju, možemo sazнати "iz prve ruke".

Zanimljiva su sjećanja nekoliko svjedoka burnog razdoblja povijesti Lipovljana, pa i Čehoslovačke beseđe. Iz ovih iskaza, stiče se potpuniji dojam o tom razdoblju, a za mnoge će stvari i događaje, sudionici imati svoju priču, koja u cijelini ne odudara, već se razlikuje u dubini dojma i osobnim posljedicama.

Sasvim razumljivo, malo je preostalo živih svjedoka vremena kada je Čehoslovačka beseda Lipovljani imala najblistavije razdoblje svoga postojanja. Uglavnom se to odnosi na razdoblje od 1930. do početka Drugog svjetskog rata 1941. godine. Pa ipak, pored sačuvanih rukopisa zapisnika sa sjednica odbora Čehoslovačke besede, nekoliko je izvora „iz prve ruke“ bilo spremno ustupiti ponekad i dio obiteljskih uspomena, ali koje ilustriraju onodobno teško razdoblje za život, pa tako i za nacionalnu kulturu.

Jedna od njih je i sada 92-godišnja Marija Odobašić, rođena Uhital koja je još u ranoj dobi upijala i pamtila sve obiteljske zgode i nezgode, pa tako i društvene događaje. Evo samo manjeg dijela usmenih svjeđačanstava i njenih krasopisom zapisanih sjećanja:

Jedna od glumačkih postava predstave „Dobrodružstvo pri obžinkoch“, igrana često prije zabava sve do 1940. godine

Marija Odobašić (rođ. Uhítíl) - autobiografski zapisi i sjećanja učenice češke škole i aktivne članice folklorne skupine ČSB Lipovljani

Marija Odobašić (r. Uhítíl, Čehinja), rođena 13.03.1932. godine, jedna od zapaženih članica Čehoslovačke besede između 1940. i 1950. godine, detaljno je u svojim dnevničkim zapisima zabilježila mnoštvo autobiografskih podataka, izuzetno bogato opisavši pojedine, njoj dojmljive detalje iz djetinjstva i rane mladosti. Već tada njene opaske upućuju na izrazito veliku motiviranost da sudjeluje u školskom, crkvenom, pučkom, obiteljskom i kulturno umjetničkom radu. Bez zadrške, daje podatke o svojoj široj obitelji, gdje su pored češkog podrijetla, vidljive obiteljske veze i sa Slovacima, Ukrajincima, Talijanima i dakako domicilno hrvatskim pukom. Iz današnjeg komoditeta i sveopćeg tzv. civilizacijskog dosega, zanimljivo je počuti ne jednu životnu priču, već uroniti u vrijeme kad su u Lipovljima živjeli skromni, ali radišni i pošteni preci današnjih Čeha, Slovaka pa i svih drugih manjinskih zajednica. Danas devedesetdvogodišnja baka Marija opisuje vrlo iskreno svoj životni put. Uchýtíl Vinko rođen 30.11.1855., oženio se 18.02.1879. sa Franciskom Mejzlikovom iz mjesta Laviček k.b.3 (to su Marijini djed i baka). Dosedili su u Lipovljane s dvoje djece 1888. godine iz sela Šeberova, općina Uhřínov, kotar Velké Meziříčí, Morava, Čehoslovačka. „...Kata Štengl udala se za Uhítíl Vinka 11.3.1929. godine. To su bili naši roditelji. Stanovali su u jednoj manjoj drvenoj kući, kod bake Dominove u Grobljanskoj ulici, sada Kralja Tomislava (na tom mjestu sada ima kuću Ivica Jelčić). Tu im se rodio sin Zdenko 29.4.1930. Tu su živjeli neko vrijeme, a zatim su se pre selili kod Štrbana (u toj je kući živjela poslije Jozefka Najev). Tu su imali jednu sobu, a kuhinju zajedno

sa gazdaricom Ankom Štrban. Anka je bila jako dobra žena i dobro su se slagale sa našom mamom. Tu sam se ja rodila 13.3.1932., bio je petak, pa je mama bila malo nesretna zbog datuma i dana rođenja. U tom mjesecu rodila je i gazdarica Anka sina Ivicu. Kad je koja mama trebala nekuda ići, druga bi nas čuvala. Naš djed Štengl i stric Johan (Ivan) sagradili su kuću na Brdašcu i tamo preselili. Bilo im je lakše radi stoke, imali su više zemlje oko kuće. Onda smo se mi preselili u djedovu kuću, koju je sagradio naš pradjet Jakob Štengl. Ulica se zvala Holbergerova, po dvjema obiteljima Holberger, koje su imale u toj ulici svaka svoju trgovinu, a i ciglana je bila njihova. Kasnije, a i sada je ta ulica Josipa Kozarca.

U toj kući je bilo dosta prostora i našim roditeljima je bilo mnogo lakše. Imali smo i pola jutra zemlje, prije Torova (dio Lipovljana cestom prema Kozaricama). To je bio brijege, a na kraju te oranice bila je jedna veća lipa, tu smo svake godine brali cvjetove lipe za čaj.

Sa nama je ostala živjeti baka Kata, djedova pomajka, za koju su se trebali brinuti naši roditelji. Bila je već starija, a na oku je imala neku zločudnu bolest, uvijek bi stavljala bijeli povez preko oka. Bila je vrijedna i uredna. Koje je godine umrla, ne zna se.

Naš tata je volio konje i uvijek si želio da ima dva bijela konja. Otac mu je umro dok je još bio dječak, ali je ostavio oporuku. Kad Vinko odraste, Hraski mu treba dati 2 jutra zemlje ili mu dati novac u vrijednosti te zemlje, koja je vrijednost tada bila. U ono doba, zemlja je bila jako skupa. Hraski nije Vinku dao zemlju, dao mu je novac kako je pisalo u oporuci. To je bilo poslije Prvog svjetskog rata, kad je vrijednost novcu jako opala i Vinko za taj novac nije mogao kupiti ni jedno odijelo. Bio je jako povrijeđen i prevaren. Da je dobio tu zemlju, bila bi i dva bijela konja. Poslije Drugog svjetskog rata provodila se agrarna reforma i Hraskome je oduzeto 3 jutra zemlje. Njegova kćerka Merina mu je rekla, to je zemlja koju si trebao dati Vinku. Hraski je bio oženjen sa najstarijom kćerkom našeg djeda Marijom. Sagradio je veću kuću na djedovom imanju i živio sa svojom obitelji. Pokraj je bila manja djedova kuća, u kojoj je živjela naša baka Franciska Uhitil.

Tata je radio na željeznici kao pružni radnik. Bilo ih je nekoliko radnika, koji su radili na održavanju pruge od Novske do Banove Jaruge. Zvali su ih pružna partija. Tata je bio predradnik i nosio je željezničku kapu. Sašio si je lijepu kožnu tašku u obliku polukruga. Zatvarala se jednom sjajnom kopčom i imala je dugu ručku, koju je tata stavljao preko ramena. Mama bi mu svako jutro u tu tašku stavljala gablec. Kad bi bilo vrijeme da dođe iz posla, ja i Zdenko bi nekoliko puta istrčali na most, a vidlo se do kraja ulice, do križa, kako smo govorili. Trčali bi pred njega, uhvatili svaki s jedne strane za ruku, ispričali mu što je novo i što je mama kuhala. Ruke su mu bile jako tvrde od teškog rada. Radilo se krampovima i teškim alatima i bez rukavica. Kad bi dobio plaću, dobili smo svaki jednu malu čokoladicu i vrećicu sitnih šarenih bonbona, koje smo si podijelili. Živjelo se vrlo skromno. U trgovini smo kupovali samo najnužnije, petrolej za lampu, sol, malo šećera, kocke, većinom smo sladili saharinom (sitne bijele tabletice), sapun za umivanje, kvasac, šibice i još neke sitnice. Kupilo se i platna, pa nam je mama šila, šta je kome trebalo. Poslije koljnja, mama bi od otpada masnoća skuhala sapun za veš. Stavila bi u veš lonac pepela, dodala duplo vode i prokuhala. Kad se to ohladilo, pepel je bio na dnu, a gore je bila čista bistra lukšija, koja se dodavala u vodu za pranje veša. Tako su radile i naše susjede. Lukšijom bi ribali podove u naše dvije sobe, svake subote smo ribali stol u kuhinji, dve klupe, klupicu na kojoj je stajala kanta sa pitkom vodom i štokrle (stolice bez naslona). Sve je bilo uredno i čisto, samo su ruke često bile oštećene od lukšije.

Pokraj ceste u bašći imali smo tri stabla višanja. Kad su počele zorit, verali bi se na drvo, da ih uberemo. Mama bi u veliku flašu stavila višnje, šećera i nalila rakije, to je bilo za višnjevac. Ostalo smo pobrali za rakiju. Tu je bilo pokraj višanja par redova vinove loze, bijelo grožđe-tudum, to je bilo za vino. Od voća koje smo imali, najviše je bilo šljiva bistrica, od njih se moglo napraviti više proizvoda. Mama je u kotlu

skuhala pekmez za cjelu godinu. Dok je bilo šljiva, mama je često kuhala knedle i gore posipala sa mafinom i šećerom, to smo jako volili. Sušila je šljive, jabuke i kruške. Narezala bi ih na kriške, osušila i to bi imali po zimi za kompot. Ostatak šljiva je bilo za rakiju. U jesen smo kuhali sirup od cukrovke (šećerne repe). Cukrovku smo očistili, naribali, stavili u veliki lonac, nalili vode i dali kuhat. Kad je bila kuhanica, dobro smo je ocijedili i dali još kuhat da se ispari voda. To se dugo kuhalo i na kraju je u posudi ostao gusti sirup. Bio je sladak, malo rijeđi od meda i tamno smeđe boje. Jeli smo ga na kruhu i mama bi pekla lijevani kolač, u koji bi mjesto šećera, stavljala sirup. To je bio dobar kolač „sirupak“ tamne boje.

Imali smo jednu kravu Malenkiju i jednu ovcu za vunu. Krava nam je puno vrijedila, bilo je mlijeka i mlijecnih proizvoda. Od vune bi mama isplela svima tople čarape za zimu.

Tata je ljudima šivao i popravljao ormu za konje, a ljudi bi se odužili i sa konjima dovezli drva iz šume i već što bi trebalo. Neki su dali pšenicu ili kukuruza, pa nismo morali kupovati.

K nama je često preko bašće došla naša baka Franciska. Bila je niska žena, nosila je od kretona dugu suknu, u pojasu nabranu, dugi fertun, bluzu i na glavi maramu. U to vrijeme su skoro sve žene na selu i po ljetu nosile marame. Kreton je bilo platno tamnih boja sa sitnim bijelim uzorkom. To su bile točkice, cvijetići i slično. Od tog su žene šivale odjeću za svaki dan.

Baka je uvijek nešto donijela. Oni su imali svega više, pa nam je htjela pomoći, kolko je mogla. Jednom je donijela u plavoj kantici bijelog brašna i lončić masti, isto je bio plave boje i neka nam suđe ostane. Mi djeca bi išli nedjeljom našoj baki. Kod nje je uvijek bilo nekih kolačića i bonbona, koje je pripremila za nas. Jednom je premetala cipele i nešto je tražila. Rekla je, imala sam malo dinara, pa sam vam htjela dat, sakrila sam ih u cipelu, netko ih je našao i odneo. O baki su se brinuli Hraskovi. Ne znam koje je godine umrla. Moglo je to bit 1938. godine, jer sam ja pošla u školu 1939. godine, a baka više nije bila. Mjesec prosinac je bio mjesec kolinja. Neki su susjedi imali kolinje ranije, a neki kasnije. Običaj je bio da jedni drugima odnesemo, kako bi se česki i slovački reklo „zabijačku“. To je bilo oko 1 kilogram krmnenada, mesna kobasica, krvavica i malo čvaraka. Tako su produžili da se duže ima svježeg mesa.

U Lipovljanim na Linijama (kod sadašnjeg nogometnog igrališta), tokom godine je bilo nekoliko vašara (sajmova). Najveći vašar je bio na Josipovo i pred Božić. Tu je uvijek bilo dva do tri licitara, krojača, trgovaca s tekstilom, majstora sa svojim proizvodima, raznih alata, užadi, lanac za stoku. Seljaci su prodavali domaće životinje, krave, telad, konje, prasad. Pečenjari su pekli meso i kobasice, mirisalo je na daleko. Ljudi su sjedili pod šatrama, družili se, jeli i pili. Išli smo s mamom na vašar kupiti malo medenjaka i salon bonbona za krizban.

Kuma Višekova nam je donijela u ceketu oraha za kolače. Mama je ispekla pracne (šape) u modlicama, salenjake, lijevani kolač sirupak i veliku pletenicu sa grožđicama od dizanog tjesteta. Tata je iz šume doneo grane borovice, lijepo ih složio i stavio u kuhinju u jedan čošak iznad stola. Mi djeca smo stali na klupu i kitili krizban. Bili smo jako sretni. Zdenko i ja smo išli u Čehoslovačku školu. Učila nas je učiteljica Ludmila Kolejakova. Nije nas bilo puno, pa su u jednoj učionici bila sva četiri razreda. Slovačku djecu je učila slovački, a nas česki. Hrvatski smo učili sve, kao djeca u hrvatskoj školi.

Jednom smo dobili novac iz Češke iz Praga, od jedne škole. Novac su sakupili učenici te škole i poslali našoj učiteljici, da nam kupi darove za Vanoce (Božić). Svatko je dobio jednu papirnatu vrećicu u kojoj su bile bojice, olovke, pribor i slatkiši. Bilo je nekoliko najsiromašnijih, pa je učiteljica kupila dječacima svakome platno za košulju, a djevojčicama platno za haljinu. Svi smo se obradovali.

Limena glazba ČSB sa učiteljem Klimom

Lipovljanci u posjeti logoru Jasenovac

Marija Uhilit na svadbi u Lipovljanim 1956.

Obitelj Toupal

Kad je bio 1. MAJ, prije dolaska učiteljice u razred, učenici iz 4. razreda napisali su na ploči:

Danas je 1. Maj
Dajte školskoj djeci fraj
Da idemo cvijeće brati
Našoj učiteljici darivati.
Živjela naša učiteljica!
Gospođa Ludmila Kolejaková

Bila je Kraljevina Jugoslavija i nije se slavio 1. Maj. Počeo je Drugi svjetski rat 1941. U Lipovljane je 7. travnja 1941. došla njemačka vojska. Glavnom cestom, drumom, prolazili su njemački tenkovi i druga velika vozila, išli su prema Novskoj i dalje. Hrvatska je postala NDH, na vlast su došli fašisti, počele su velike promjene.

Jedan dan nam je učiteljica rekla da se ukida naša Čehoslovačka škola i da moramo ići u razrede hrvatske škole. Sve nam je objasnila, samo se sjećam što je rekla na kraju: Djeco, kud dođete, budite dobri i učite. Bili smo svi tužni i bojali se kud ćemo sada. Učiteljica mi je dala lijepu knjigu, u kojoj su bile bajke.

Najljepše su bile bajke:

1. O Smoličku paholičku i jelenu sa zlatnim rogovima,
2. Kućica od medenjaka,
3. Kralj koji je imao tri kćerke.

Nakon puno godina, te bajke sam ispričala nebrojeno puta djeci i unucima. Zdenko je išao u 4. razred, a ja u drugi. Naša učiteljica je išla s nama i odvela nas u hrvatske razrede u kojima ćemo učiti dalje. Bila je dobra učiteljica i naučila nas je puno (hvala joj!).

Drugi razred u koji smo došli učila je učiteljica Darinka Lukež. Hrvatska djeca su bila u organizaciji Ustaška uždanica. Učiteljica je dobila neke knjižice da podijeli djeci u razredu. Rekla je, ja da imam dala bi vam svima, dobila sam samo 7 za hrvatsku djecu. A vi kad pročitate, dajte drugima. Te knjižice su bile kao slikovnice, sve je bilo u boji, pa nam je to bilo lijepo, svi smo čitali. Hrvatska su djeca to dobivali svaki mjesec jedanput. Često su išli na pjevanje, vježbanje i priredbe. Učiteljica bi uvijek rekla, Hrvati ostanite, a ostali idite kući. Kad je bio sveti Nikola, oni su išli po darove, a mi smo išli kući. Stalno su nas razdvajali, ali mi djeca ostali smo uvijek isti, družili se i čitali slikovnice.

Sve je bilo teže živjet. Ljudi su odvodili u logor Jasenovac. Kod nas su živjeli Ankica i Branko Jarić. Bili su upisani u općini, da kod Uhitil Vinka živi dvoje srpske djece. Jako smo se bojali, ako dođu po njih. Tata je na željeznici radio razne poslove. Često bi mijenjao nekog željezničara, kada bi taj išao na godišnji odmor. Jedno vrijeme je radio na vahtarni. Vahtarna je bila jedna zgrada između pruge i ceste za Piljenice, na pružnom prijelazu u šumi. (njemački wachen-straža; op autora). Tu je bio stan za jednu željezničku obitelj i jedna kancelarija za vahtera. Kad su mu javili da dolazi vlak, onda je spuštao rampu preko ceste, da nitko ne prelazi prugu, dok ne prođe vlak. Mi djeca smo često išli na Brdašce, pa smo išli i k tati na vahtarnu. S nama bi išli Ivanka i Pepo Štenglovi. Bili smo i na željezničkom mostu na Pakri, kad je tamo tata bio noćni čuvar. Pokraj mosta je bila mala drvena baraka u kojoj je bio jedan ležaj i jedna stolica. Imao je i pušku da brani most, ako bi došli neprijatelji. Jedne noći su došli partizani i odnijeli mu pušku i

ostavili mu remen. Išao je na preslušavanje, nisu ga ništa kaznili i sretan se vratio k radnicima u pružnu partiju (grupu).

Godine 1942. 8. prosinca rodio se brat Slavko. Svi smo birali ime. Tata je rekao neka se zove Jaroslav, to je češko ime a hrvatski bi bio Slavko. Ali, mi bi ga zvali Jaro, onda bolje neka se zove Slavko. Mama je rekla, sad imamo u familiji dva Slavka. Ovog malenog i Slavka Jarića. Krštena kuma bila je teta Tekla. Sad imamo četvero djece, Zdenka, Branka Jarića, Slavka i Maricu. Svi ste vi moji, ja vas sve volim, rekao je tata. Nas troje većih dobili smo svaki dvije kocke šećera, bonbona nije bilo, ni nekih slatkiša. Bio je rat. A htio nas je počastit za rođenje svoga sina Slavka. Imali smo lijepa veća kolica, koja su bila jako uredno ispletena od nekog pruća i bijelo obojena. Dobili smo ih od jedne bogate obitelji. Nabavili su ih u Austriji, više ih ne trebaju, pa su ih ponudili tati kad se rodio Zdenko. Tata je bio majstor, uvijek su ga nešto trebali, pa se tako odužio. Sad su kolica bila za Slavka.

Pod kraj 1942. godine Ankica se jako razbolila. Umrla je 1943. godine u mjesecu maju, imala je 20 godina. Napisat će ukratko, kakav je bio običaj, kad umre netko mlad i ima posljednji ispraćaj od kuće na groblje. Naša mama i teta Tekla obukle su joj dugu svjetlo plavu haljinu i na glavu joj stavile vjenčić. Lijes je bio bijel. Susjede su mami pomogle isplest vijence od zelenila, a mama je napravila od bijelog krep-papira lijepo ruže i pupoljke i na svaki vijenac je stavila bijelu mašnu. Jedan vijenac sa bijelim cvijećem donijela je Ankicina kolegica Marijanka Kolejakova. Skupilo se puno djevojaka i dječaka, to su bile djeveruše i djeveri. Djeveri su imali odijela i na reveru od kaputa bijeli cvijet, a djeveruše svijetle haljine i svaka je imala na glavi vjenčić. Svaka je od kuće donijela „puketu“ cvijeća. Bio je mjesec maj, bilo je puno cvijeća. Djeveruše su oplele nosila cvijećem, a djeveri su nosili Ankicu na groblje. Iza ljesa su išle tri djevojčice. Imale su bijele bluze i plave sukњe. Djevojčica u sredini je nosila tanjurić na kojem je bila jabuka, ispod koje je bila dugačka bijela traka („mašla“), čije su krajeve držale djevojčice sa strane. Iza njih je išla crna mlada. To je bila Marjanka. Bila je sva u crnom, imala je šešir i preko lica crni til. U ruci je nosila slomljenu svijeću, na kojoj je bila vezana crna „mašla“. Sa njom su išla dva djevera. Iza njih smo išli mi rodbina, iza nas djeveruše i djeveri u paru. Bilo je preko trideset parova. Bio je slikar koji je slikao cijeli sprovod. Sahranu je održao rimokatolički župnik. Te sve običaje sahrane organizirali su mladi iz Lipovljana. Bio je veliki sprovod, skupilo se puno ljudi. Takav je onda bio običaj.

Brat Zdenko je bio jako vrijedan, imao je uvijek neke ideje, što da napravi. Jednom je u dvorištu napravio „ringišpil“. Postavio je jedan jaki stup, tj. zasadio u zemlju i dobro učvrstio. Preko stupa je stavio jedno dugačko drvo, na kojem je na sredini dužine izbušio rupu i jednim velikim klinom spojio sa stupom, tako da se može okretati. Od debele žice i nekih daščica napravio je dva sjedala i pričvrstio na krajeve dugačkog drveta. Tata mu je to sve dozvolio iako je Zdenko imao samo 12 godina. Prije upotrebe moram sve pregledati, da li je dovoljno čvrsto, rekao je tata. Došla su i djeca iz susjedstva i svi smo se vozili.

Marija Uhitil kao mlada članica ČSB Lipovljani u svojoj nošnji prije nastupa

Jednom je našao jedan novčić i sa čekićem i nekim alatom iskovao mi je prsten na kojem je izradio srce. Bilo je to jako lijepo izrađeno, žao mi je da ga nisam sačuvala. Poslije završenog četvrtog razreda osnovne škole (1941.), Zdenko je išao u građansku školu u Kutinu. Išla su još dva dječaka iz naše ulice, uvijek bi se navratili, pa bi išli zajedno, rano u jutro na vlak. Sve je bilo teže putovat, pa su prekinuli školu. Bio je rat, engleski lovački avioni „pikavci“, napadali su i oštećivali lokomotive vlakova, pa su dječaci morali više puta dugo pješačiti, da dođu kući.

Često smo išli u Krivaj Uhitilovima kroz Fratrov jarak. U Krivaju je živio tatin brat, naš stric Jozef i teta Ana. Teta je bila od Vaculovih, sestra od Antunovog djeda. Naš tata je bio visok, a stric Jozef nizak, tako i teta Ana.

Na zidu je imala kuharicu, na kojoj je bilo napisano, tj. izvezeno:

„AKO HOĆEŠ IMAT ČISTO STAVLJAJ SVE NA SVOJE MJESTO!“

Te poruke sam se često sjetila kad sam morala nešto pospremiti. Tata je rekao mami, spremi Slavka, nas dvojica idemo u Krivaj Uhitilovima. To je bilo tri dana prije nego što je tata poginuo.

Tata je sjedio u kuhinji na malom stolcu tronošcu i močio je kožu u jednoj posudi sa vodom, da može lakše krojiti. Šivao je nekome ormu za konje. Ja sam ga tražila da mi da sto kuna. U trgovini kod Skočilovića imaju mušmule, ja bi htjela kupit Slavku i Branku za svetog Nikolu. Tata mi je pružao novac, a ja sam pogledala njegovu ruku. Imala sam neki strašan predosjećaj, što će biti kad ta ruka bude razbijena i uništена. Kad sam izlazila iz kuhinje, okrenula sam se i pogledala njegov vrat i osjetila isti predosjećaj. Nikada to nisam mogla zaboraviti.

Za tih sto kuna u trgovini sam dobila dvije uske vrećice od celofana, u svakoj je bilo 6 mušmula, poredane jedna za drugom i gore povezane sa crvenom vunicom. U jutro je tata išao na posao i kao svaki puta zastao bi kod kolica gdje je spavao Slavko. Već je izlazio van i ponovo se vratio Slavku. Valjda je i on nešto predosjećao. Toga dana 4.12.1943. radnici su išli željezničkom prugom na svom „vagonetlu“ na posao. Naišli su na minu koja je bila na pruzi i svi su poginuli. Naš tata i 6 radnika.

U jutro u 8 sati čula se velika eksplozija prema pruzi. Netko nam je rekao, stradali su pružni radnici. Mama je odmah išla dole, ali na kraju ulice je pala u nesvijest. Naišli su željezničari, koji su išli k nama i doveli je kući. Bila je u teškom stanju, stalno je gubila svijest. Zdenko je otisao na prugu tamo gdje se to dogodilo. Tata je jako stradao, Zdenko ga je prepoznao po kaputu. Jedino ga je on zadnji put vidoio. Ljudi su se skupili i pomogli što je trebalo. Teta Zaborskova je dala dvije plahte, a njeni sinovi Šandor i Vlado išli su zaprežnim kolima po našeg tatu. Dvezli su ga u lijisu Tražili smo da otvore ljes i nismo više vidjeli našeg tatu.

Teta Tekla je brinula oko mame i djece, meni je sašila crnu haljinu. Sutra je bio sprovod, bilo nam je jako teško, bilo je puno tuge i suza. Iz sprovida smo išli u našu kuću, da uzmem darove za Slavka i Branka, jer noćas ide sveti Nikola. Svi smo spavalici kod Štenglovića na Brdašcu. Sutra nas je stric Johan dovezao u našu kuću. Mama je ostala sama sa nas četvoro djece. Slavku je za četri dana bio prvi rođendan, Branko Jarić je imao 6 godina, ja 11 godina, Zdenko 13. Mama je imala 36 godina, a tati je bilo 40 godina kad je poginuo.

Život nam se skroz promijenio, bilo nam je jako teško bez tate. Bilo je zimsko doba, mama je bila bolesna, doktor Vidaković je često dolazio, Zdenko i ja smo radili sve što je trebalo, kako smo znali i mogli.

Neki ljudi iz sela skupljali su žito u selu za obitelji poginulih radnika, pa su i nama donijeli žita. I Hraski nam je dovezao dve vreće pšenice. Valjda se sjetio da je našeg tatu jako povrijedio. Zdenko bi uvijek u mlin išao s nekim samljet pšenicu. Mljelo se „na flak“, cijelo zrno, pa je brašno bilo tamno, ali kruh je bio jako dobar.

Mama je već malo ozdravila, pa nam je od tog tamnog brašna svake nedjelje ispekla buchte sa pekmezom od šljiva. Mamu su pozvali na komisiju, na pregled radi mirovine. Ustanovili su da je slabog zdravlja i da treba dobiti mirovinu. Mirovina je bila mala, ali nama je puno vrijedila. Došlo je proljeće 1944. godine, rat je trajao, bilo je sve teže i opasnije.

Došao je k nama naš susjed Vajz, stric Joža, tako smo ga zvali. Bio je visok, jak čovjek (Zlatkov tata). Organizirao sam naše susjede i dovest ćemo vam drva, da imate za zimu. Dok sam ja živ, ne moraš se brinuti za drva, to će biti moja briga, rekao je našoj mami. Jedan dan stizala su kola po kola puna drva. Dovezao je stric Joža, Jukl, dva Šulca i Pariža. Svaki je odvojio od svojih drva jedna kola i dovezli u naše dvorište, bila je velika hrpa. Nisu htjeli niki novac, a puno su nam pomogli. Onda nije bilo cirkulara, pa

Pročelje zgrade u vlasništvu A. Mace

Proslava ČSB Krivaj

Sjećanja

smo drva rezali ručnim pilama. U naše selo je dolazila njemačka vojska i svaka kuća je morala dati jednu sobu za smještaj vojnika. Došli bi, bili neko vrijeme i otišli dalje. Za neko vrijeme bi došli drugi i tako se to ponavljalo. U toj vojsci nisu bili samo Nijemci, bilo je tu i Rusa, ruskih Kozaka, Poljaka i Ukrajinaca. Poljaci su nam rekli, kad su Nijemci zauzeli Poljsku, skupili su mlade muškarce i rekli nam, idete u njemačku vojsku ili njemačke logore. Tako je bilo i drugdje. Kad nije bilo vojske u selu, partizani bi išli preko Lipovljana i Opeka u Bosnu i dalje. Vodile su se borbe sa hrvatskom vojskom, koja je imala bunkere pokraj pruge. Tako je bilo i kad su prevozili žito. Bio je veliki bunker uz prugu pokraj ceste, kojom su morali proći. Tu se ginulo.

Godina 1944. bila je vrlo teška. U Lipovljanimu su se događali veliki zločini od strane ustaša. Što su radili sa nevinim ljudima i djecom, teško je i napisati, a bilo bi teško i pročitati. Te godine, 20. rujna ustaše su došle u Lipovljane jako rano. Još je bio mrak, ljudi su još spavali. Lupali su na vrata i odvodili ljudi od 14 do 60 godina starosti. Govorili su da idu na rabotu, neki posao. Tako su došli i k nama po Zdenka (14 godina), rekli su da mora ići na rabotu. Skupljali su ih kod Švabove gostione (danasa Barba).

Kad je mama čula da će ih odvesti u logor Jasenovac, zagrnila se velikom crnom vunenom maramom i otišla preko bašće k Švabu. Zdenko je stajao sa dva ustaše. Mama nam je kasnije ispričala, pomislila sam moram skupiti svu snagu i biti hrabra. Digla je ruku u zrak i pozdravila ustaškim pozdravom Za dom spremni! Kad bude za vojsku, neka ide, ali on je još dječak, ima 14 godina, rekla je. Jedan ustaša je rekao, pa dobar bi bio. Mama je dalje govorila, nedavno mu je poginuo otac, ubili su ga partizani i to je prevagnulo. To je spasilo Zdenka.

A i mamin ustaški pozdrav je nešto vrijedio. Drugi ustaša vratio je Zdenku legitimaciju i pustio ih kući. Tata je poginuo od mine, koja je postavljena za neprijateljsku vojsku. Kad su skupili ljudi, njih 182, tjerali su ih na stanicu i u vagone. Odvezli su ih u logor Jasenovac, odakle nema povratka. Čekala ih je velika patnja i sigurna smrt. Otišli su naši dobri susjedi stric Joža Vajs, naši rođaci i stric Pepa brat tete Emile. Otišli su naši Lipovljanci. Ljudi u najboljim godinama. Ostale su njihove obitelji, žene još sa malom djecom, ostali u žalosti i suzama.

Poslije rata žene su tražile i molile, ako netko nešto zna o ljudima iz Lipovljana koji su otjerani u logor Jasenovac, neka kaže gdje su nestali. Nisu ništa doznale. Opet je u selo i u kuće došla njemačka vojska, tako i k nama. Često bi išli u akciju, tjerati partizane. Išli bi preko Torova do Novog Grabovca. U tom selu je bilo većinom srpsko stanovništvo. Ljudi bi pazili kad dolazi vojska, pa bi pobegli u šumu. Nijemci bi uvijek iz sela donijeli nešto od mesa. Jednom su donijeli veliku gusku, pa su rekli mami, neka ju ispeče za večeru i neka joj pomogne Pjetro. Pjetro je bio mlađi Rus imao je 15 godina. Nijemci su ga uzeli u Rusiji i poveli sa sobom. On im je čistio obuću i posluživao ih. Guska je bila pečena i krumpir, odnio im je u sobu i tamo su večerali. U jutro je mama pitala Pjetra, kakva je bila guska? Nisu mi dali ni komadić. Drugi puta su donijeli iz akcije veliki krmenadl i rekli mami neka napravi večeru uz pomoć Pjetra. Mama je od krmenadla odrezala deblju šnitu mesa. Kad se meso ispeče, ova šnita mesa će biti za tebe Pjetro, pojest ćeš si tu u kuhinji. Tako je i bilo.

Vojska je od nas otišla, a došli su drugi Nijemci. Kod nas je bio jedan oficir i dva Poljaka. Oficir je bio agronom, pa bi nekad otišao u našu bašču, zanimalo ga je što imamo posađeno. Našao je bolji smještaj pa je otišao od nas. Ostali su Poljaci Petriga i Slabon. Petriga je bio stariji, a Slabon je imao 16 godina. Kad su ga Nijemci odveli od kuće u Poljskoj imao je 14 godina. Već duže vremena su bili kod nas i Petriga je razgovarao s našom mamom. Rat se bliži kraj i mi bi htjeli otići u partizane. Bojimo se Rusa, da će nas kaznitи što se nismo u Hrvatskoj pridružili partizanima. Ne znamo put do njih. Upuštat će se u tako nešto, bilo je vrlo opasno. No, ako se nekoga želi spasiti, često se ne misli na posljedice. Stalno je neka vojska dolazila i odlazila.

Kad su Nijemci otišli u akciju, Zdenko je u sobi u ladici stola našao nacrt cijelog terena, sve je bilo snimato,

svaka kuća, Lipovljani, Torovi i sva mjesta gdje su bili partizani, brezovac i dalje...trebalo se ići preko Torova i dalje u Brezovac. Zdenko je to nacrtao na papir i sad su znali put. Jednu nedjelju poslije podne su otišli, uzeli su si čuturice kao da idu kupit' rakiju. Mama im je rekla nek' uzmu što više lijekova. Drugi dan je došao jedan njemački oficir sa vojnikom koji je govorio češki. Mamu su ispitivali, neka kaže sve što zna. Rekla je, nosili su čuturice i rekli da idu kupit rakiju. Otišli su i više se nisu vratili, drugo ništa ne znam. Još su dolazili dva dana, mama je uvijek isto govorila. Na kraju su rekli, ako doznamo tko im je pomogao, bit će javno vješan na placu. Više nisu dolazili i sve je dobro prošlo. Petriga i Slabona partizani su odmah uključili u brigadu i zajedno su se borili do kraja rata. Kad je završio rat, Petriga je bio u kasarni u Karlovcu. Prije odlaska u Poljsku, došao je k nama se pozdraviti. Imao je englesku uniformu i kapu titovku. Rekao je, evo i ja sam se borio za vas i Jugoslaviju. Hvala vam za sve što ste za nas učinili i sad se bez problema vraćam svojoj kući u Poljsku. Slabon je iz Poljske pisao našoj mami. Ljubljena moja majko, hvala ti za sve što si za nas zdjelala. Nakon svega sretno su se vratili kući u Poljsku, kao borci protiv fašizma, a da su ostali u njemačkoj vojsci, bili bi zarobljenici.

Iste godine, to jest 1944. pred Božić, ustaše su po noći krenuli iz logora kamionima u Lipovljane, da pukupe što je još ostalo žene i djecu. Na ulazu u Lipovljane, na mostu na potoku Subocka (kod Krezlerovog mlina) bila je njemačka straža. Glavni zapovjednik te vojske koja je bila tada u Lipovljanim, nije ih pustio u selo i vratili su se praznih kamiona natrag u logor. Taj zapovjednik je stanovao kod naše druge susjede Musilove Anke (Nane) i u jutro joj je rekao, noćas ste trebali bit' svi u logoru. Dok sam ja ovdje, ne morate se ništa bojati, ja sam odgovoran za ovo selo. Taj nas je čovjek spasio od sigurne smrti. Bio je visok, imao je prosijedu kosu i uvijek bi pred večer šetao dugačkim „ganjkom“, koji je ispred ulaza u kuću. Znao je hrvatski, pa mi je uvijek nešto rekao ili me pitao. Ja sam hodala teti Nani Musilovoju po mlijeko, kada mi nismo imali. Nanin muž je bio odveden u logor, imala je dva dječaka, Tondu i Pepika. Kad je taj oficir sa vojskom otišao iz Lipovljana, jako smo se bojali. Nakon što je završio rat, žene su govorile, da znamo gdje je taj oficir, išli bi ga spasiti, a nisu mu znale ni ime.

Došla je 1945., svašta se događalo. Engleski avioni bombardirali su njemačke vagon cisterne u kojima je bila nafta, koje su bile na pruzi blizu željezničke stanice Banova Jaruga. Puno se govorilo o tzv „Sremskom frontu“. To su bili partizani koji su išli s ostalom vojskom od Srema, oslobođali krajeve i išli prema Slavoniji. Uvijek se znalo dokle su stigli. Da li će stić na vrijeme ili ćemo svi završiti u logoru Jasenovac, kuda smo bili određeni, žene i djeca.

U selo su došle izbjeglice, ustaške obitelji. Putovali su zaprežnim kolima i konjima i bili su kod ljudi, koji su imali sijena i stočne hrane. Na Brdašcu kod Štenglovića su bile dve obitelji. Teta Tekla im je rekla, neka si uzmu sve što trebaju za kuhanje, povrće, brašno i kokoši, samo neka ne idu u sobu, tamo ima teškog bolesnika. U sobi je ležao stric Johan, vratio se iz partizana teško bolestan.

Kada su se izbjeglice spremale na odlazak dalje, Štenglovima su uzeli mladu kobilu Cvetu, koju su oni imali za rad u poljoprivredi i koja im je bila potrebna. Djedu su se jako prijetili i nitko ih u tome nije mogao spriječiti. Upregli su Cvetu u svoja kola i otišli. Djed je došao k nama i plakao, odveli su moju Cvetu. Bilo je već sigurno da je rat pri kraju, njemačka vojska se povlačila. Išli su kroz Lipovljane glavnom cestom, drumom, prema Zagrebu. Tim istim drumom 1941. godine prolazila je njemačka vojska tenkovima i velikim vozilima. Mi djeca, a i stariji, išli smo gore na raskršće kod Holbergera gledati kako prolaze. Nikad nismo vidjeli takva velika vozila i naoružanje. Išli su prema Novskoj i kako su prolazili vojnici su nas pozdravljali i mahali nam. I mi smo njima mahali. Ljudi su bili nekako sretni i govorili su, kod nas neće biti više rata. Jedan čovjek iz naše ulice, Šulc, ja sam stajala pokraj njega tamo na drumu, on je rekao, „bit će tu još puno plaća i krvavih gaća“. Ne čeka nas ništa dobro. Tako je i bilo. To su bili zadnji njemački vojnici, koji su bili u selu. Sad su samo prolazili ulicom i odlazili.

Brat Zdenko, Vajz Zdenko, i Pernička Zvonko su u našoj bašći blizu voćnjaka iskopali sklonište. U slučaju

neke borbe da se imamo kuda skloniti. Vojska je svake noći prolazila našom ulicom prema drumu, pa smo se bojali spavat u kući. U skloništu su bile dolje na zemlji daske i slama, unijeli smo posteljinu i deke i još što je trebalo.

U večer je došla teta Marija Vajzova sa svojom djecom, Zdenkom, Anđelom, Zlatkom. Došao je i Zvonko Pernička. Mame su složile ležaj za najmanje, da po noći lijepo spavaju. Mi stariji smo okolo sjedili, drijemali, spavalici i čekali jutro. Najmanji su bili brat Slavko, Branko Jarić i Zlatko Vajz. U skloništu smo spavali pet noći, a preko dana smo bili u kući i dvorištu. U jutro su došli partizani. To je bilo 3. svibnja 1945. godine. Na cesti su bile lokve vode i blato, u noći je padala kiša.

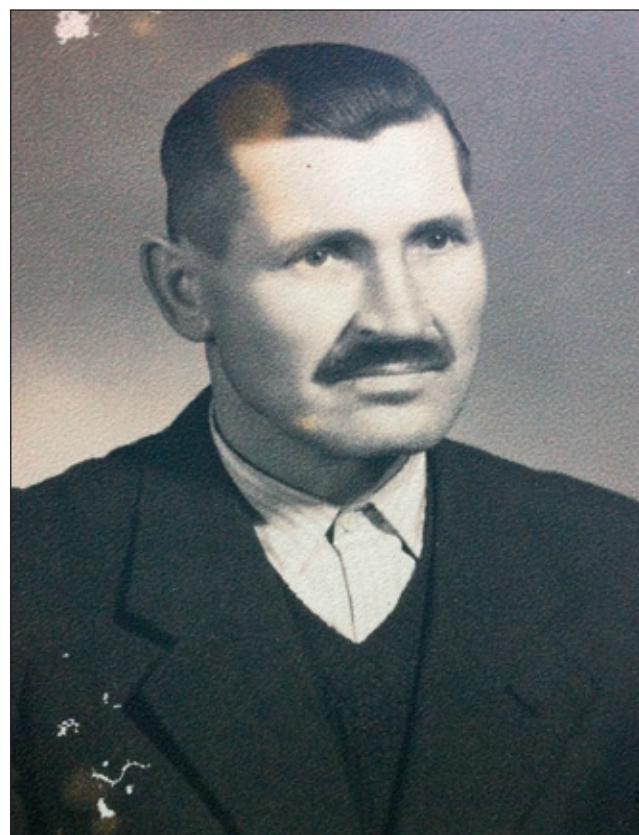
Mi smo bili jako sretni, da više neće biti rata. Partizani su pregledavali svaku kuću, da nije ostao neki neprijateljski vojnik. K nama su došli tri partizana, to su bili mladi dečki, najmlađi je imao 14 godina. Mama im je dala uštipke, neka si pojedu. Napravila je od crnog brašna i ispekla na ulju što su nam dali njemački vojnici.

Drugi dan su neki ljudi išli u logor Jasenovac. Išla je i teta Marija Vajzova i naš Zdenko. Nadali su se, možda nekog nađu živog, ali nisu nikog živog našli. Ustaše prije nego su napustili logor, sve su logoraše likvidirali.

Partizani su išli dalje prema Kutini. Ostala su dva pekara koji su kod nas i Vajzovih pekli lepinje u krušnoj peći za vojsku. Nisu imali soli, pa su lepinje bile neslane.

Kod Kutine su se vodile borbe dva, tri dana. Na naše groblje u Lipovljanim doveženo je 11 mrtvih partizana koji su poginuli kod Kutine. Tu su na groblju sahranjeni. Poslije rata su njihovi roditelji došli iz Srijema iz Srbije i prevezli ih kući.

Krajči Peter-Povratnik (Repatriant) - zapisi i sjećanja doseljenika, jedno vrijeme tajnika ČSB Lipovljani (zapis je preveden sa slovačkoga jezika)

Peter i Marija Krajči početkom 1945. godine imali su sedmero djece u Lipovljanim

Bilo je to godine 1910., kada sam iz rodnog sela, pa tako iz Slovačke, odselio u tuđinu, u Slavoniju. Nisam znao što je tuđina, mislio sam da je to moja nova domovina.

Kasnije sam spoznao razliku između domovine i tuđine, iako je za nas doseljenike i tamo život bio pristajan sve dok smo bili pod istim vladarom, tadašnjim Francom Jozefom I, carem i kraljem Austro-ugarskim.

Nakon raspada Austro-ugarske monarhije 1918. Slavonija je pripala novostvorenoj državi Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, a kasnije je ova država dobila ime Jugoslavija. Vladar te države bio je srpski kralj Petar I. Karađorđević, i tada nam još nije bilo loše, samo smo ipak osjećali da nismo u domovini i počeli smo čeznuti za rodnim krajem i domovinom.

Da odagnamo tjeskobu, osnovali smo udrugu sunarodnjaka, Čehoslovačku besedu. Tu smo provodili slobodno vrijeme, u nedjelju popodne čitali bi smo Slovačke novine, koje smo naručivali iz Bratislave, dok su Česi naručivali novine iz Praga. Nešto kasnije udruga je bila u mogućnosti kupiti nekoliko poučno-zabavnih knjiga i tako smo osnovali knjižnicu i čitaonicu, gdje smo dobili poduku, a također nam je pomagala u nastojanju da ne zaboravimo naš slovački jezik. Kada je udruga već imala veći broj članova, organizirane su kazališne predstave, a nakon njih zabave, a sredstva sakupljena na taj način kasnije su utrošena za razne potrebe udruge. Kasnije, kada se Beseda učlanila u središnjicu čehoslovačkih narodnih organizacija, dobila je od Čehoslovačke države dar za knjižnicu – poučno-zabavne knjige tvrdog uveza, u vrijednosti 1.000 (tisuću) Kčs. Članovi su za posudbu jedne knjige plaćali 1 dinar, dok su ostali plaćali više. Godine 1930. odobreno nam je bilo otvarati čehoslovačke škole, iako samo dopunske, odnosno dnevno jedan školski sat. Učitelji za ove škole dolazili su iz Republike Čehoslovačke, uglavnom Česi, a kasnije i dva Slovaka, Pavel Hegyi i Matej Jurković. Obojica su bili hvale vrijedni kulturni djelatnici, no 1940. ratno bjesnilo prekinulo je svaku kulturnu aktivnost nas Slovaka u tuđini. Dogodio se raspad Jugoslavije, a područje gdje smo bili nastanjeni postalo je dio novoosnovane države Hrvatske, takozvane Nezavisne Hrvatske, vladarom koje je bio Ante Pavelić, poglavnik. Sve organizacije kao naša Čehoslovačka beseda bile su raspuštene, a imovina ovih organizacija, kao i čehoslovački kulturni domovi, oduzeta je u korist države, koja je postala njen novi vlasnik.

Nedugo zatim sprijateljili su se hrvatski i slovački vladari i u Zagrebu je otvoreno slovačko veleposlanstvo na čelu sa veleposlanikom g. Karošom Murgašom, a tajnik veleposlanstva bio je Dr. Šulik. Nakon što su sklopili prijateljstvo, vladari su dogovorili razne pogodnosti, svaki je za svoj narod, odnosno nacionalnu manjinu dogovorio razne olakšice. Tako smo mi Slovaci mogli ponovo osnovati društvo sunarodnjaka, a tamo gdje je bilo dovoljno djece sa obvezom pohađanja škole, na zahtjev su bile otvorene i škole. Zbog ratnih događanja i teške situacije otvoren je mali broj ovakvih škola. Kod nas nije otvorena.

Tadašnji vladar Nezavisne Hrvatske, Pavelić, 12 je godina proveo u emigraciji u Italiji, gdje je imao i svoju vojsku. Bili su to dobrovoljci, takozvane ustaše. Kada se vratio u svoju domovinu da preuzme vladavinu, sa sobom je doveo 10.000 ustaša. Nakon proglašenja Nezavisne Hrvatske, broj ustaša nije bio dovoljan za održanje reda u državi. Ukazala se potreba za novim dobrovoljcima, koji bi služili državi. Istina je, da smo mi kao prijateljski narod mogli stupiti u redove ove tada ne svima dostupne organizacije, no nitko od nas se nije odazvao. Kasnije su nas prisiljavali, te smo se tada obratili našem veleposlanstvu. Tom prilikom g. Murgaš nam je savjetovao da osnujemo organizaciju nacionalne manjine, jer tada nećemo morati u ustaše. Osnovali smo društvo Slovačko Jedinstvo (Slovensku Jednotu), preuzeli smo sav inventar Čehoslovačke besede, te smo ga tako spasili od uništenja, a nas više nisu prisiljavali u ustaše i tako smo izbjegli regrutiranje.

Proglašenjem Hrvatske države donesen je zakon, odnosno uredba: Sve Srbe, Židove, Cigane i drugo smjeće odstraniti sa područja nove države. Nama Slovacima nije u oči rečeno da se to odnosi i na nas, ali u to smjeće smo bili ubrojeni i mi.

Nakon objave ove uredbe odmah se pristupilo sakupljanju srpskoga naroda diljem Hrvatske i direktnom

odvođenju u koncentracijski logor Jasenovac na Savi. Da, na početku su odvođeni u logor, ali kada su to doznali stanovnici srpskih sela, napuštali su svoje domove i tražili su spas u šumi. Napuštene kuće Pavelićeva je vojska redom palila, da se nemaju kamo vratiti u bijegu pred nedaćama i zimom. Sa sobom su imali tek nešto hrane, jer nisu mogli puno nositi, niti su imali kada uzeti velike zalihe namirnica i zato su bili primorani noću silaziti u sela sa nesrpskim stanovništvom. Kada se saznao da se bjeguncima daje hrana, izdana je uredba koja kaže, da će svaka obitelj, koja pomogne bjeguncima, biti ubijena a kuća zapaljena. I bilo je puno takvih slučajeva. I na nas Slovake su sumnjali da pomažemo takozvane partizane, te je počeo progon Slovaka, čak i potpuno nevinih. Drugog spasa nije bilo, samo naše veleposlanstvo u Zagrebu. Tamo smo odlazili po savjet i pomoć, koju su nam odmah pružili, tako da je iz našeg sela u Slovačku otišlo oko 70 muškaraca. Radili smo na raznim mjestima, ali vremenom se javila potreba otpuniti kući, jer su mnogi doma ostavili žene same, koje nisu bile u mogućnosti obraditi veće gospodarstvo, ali i iz razloga što su to obiteljski odnosi zahtijevali. Tako smo se mnogi vratili svojim obiteljima u Hrvatsku. 1944. smo već mnogi bili doma. U noći sa 19. na 20. rujna u naše je selo došlo puno ustaša. Raspršili su se po selu i na prevaru skupljati ljude za popravak željezničke pruge, koju su partizani tada svaku noć minirali i uništavali u nastojanju da spriječe vojnu opskrbu njemačke vojske na istočnom frontu. Na ovaj su način odveli puno muškaraca u dobi od 16 do 50 godina, ali ne na rad, već u koncentracijski logor. Odmah smo ih posredništvom slovačkog veleposlanstva u Zagrebu pokušali oslobođenit.

Mnoge molbe i zahtjeve poslali smo ovim putem na tadašnju vladu Nezavisne Države Hrvatske, no sve je bilo uzaludno. Naše zarobljene Slovake nisu htjeli oslobođenit niti pod uvjetom da svi mi Slovaci iz sela, državi predamo svu svoju pokretnu i nepokretnu imovinu i iselimo se zauvijek nazad u domovinu. Naglašavam da je to bila previsoka otkupnina, 138 poljoprivrednih gospodarstava za 69 zatvorenika, k tome još nevinih. Sav naš trud bio je uzaludan. Nije bio oslobođen niti jedan čovjek iz koncentracijskog logora Jasenovac na Savi. Osim toga, na druge je načine bilo pogubljeno još 10 muškaraca u selu. Dogodilo se, da su u blizini sela partizani minirali prugu, poslije toga došli su ustaše i hvatali već unaprijed određene ljude. Kada nisu uspjeli uhvatiti sve, sa sobom su odveli koga su putem susreli i bez milosti ih objesili za telegrafski stup, na mjestu gdje je pruga bila minirana, bez obzira da li je taj čovjek bio kriv ili ne. Najčešće su bili vješani doseljenici, i tako smo se osjećali mi Slovaci u tuđini, i sve smo više čeznuli za povratkom u našu domovinu.

Već 4.8.1944. predali smo zahtjev na Najviši Ured slovačke Vlade u Bratislavi, da nam što prije omogući povratak u domovinu, no zbog ratnog stanja nije nam moglo biti udovoljeno. Proživljavali smo teška vremena za vrijeme cijelog boravka u ovoj tuđini, ali još uvijek smo se nadali da će doći vrijeme našeg oslobođenja i povratka u domovinu. Često puta su nam tamošnji uredi nudili državljanstvo, što smo mi sa preziron odbacivali, jer bi nam nakon primanja jugoslavenskog državljanstva povratak u domovinu bio nemoguć.

Bližio se kraj Drugog svjetskog rata i počela se među ljudima širiti vijest da će se nakon rata svaki narod vratiti u svoju domovinu, što je potpirivalo čežnju za povratkom. Da, doživjeli smo i kraj rata (9.5.1945.). Na sve načine smo se trudili doznati kada će doći vrijeme našeg oslobođenja. Napokon, 17. rujna 1945. bio je otvoren Čehoslovački generalni konzulat u Zagrebu, gdje smo mogli dobili putovnice i vizu. Meni je kao tajniku Čehoslovačke besede u našem selu povjeren zadatko dogovarati na konzulatu masovno iseljavanje Čeha i Slovaka iz našeg sela. Puno puta sam na zahtjev naših sunarodnjaka bio na našem konzulatu u Zagrebu vezano za preseljenje Čeha i Slovaka. U to vrijeme konzul u Zagrebu bio je Slovak, g. Dr. Halabrin, a vicekonzul ili generalni konzul g. Dr. Brtnik (ovaj je bio rodom Čeh). Gospodin konzul Dr.

Halabrin u više mi je navrata rekao i datum početka ovog preseljenja, no kada su mnogi obećani datumi prošli, sunarodnjaci su počeli sumnjati i gubiti nadu u naše oslobođanje. Onda smo jednom na sastanku u Besedi donijeli odluku da još jednom sa gospodinom predsjednikom društva g. Antonom Novákom u ovoj stvari posjetimo gospodina konzula, što smo na zahtjev sunarodnjaka i učinili.

Kada smo došli gospodinu konzulu Dr. Halabrinu, nakon pozdrava smo prešli na stvar, zbog koje smo došli u Zagreb na konzulat. Na moje pitanje što će biti sa našim preseljenjem, gospodin konzul mi je nervozno odrezao – ne rješavamo povratak Slovaka iz Jugoslavije! Rješavamo povratak Slovaka iz Mađarske! Ni-sam vjerovao svojim ušima! Ali dapače, nije bilo drugačije. Onda je gospodin predsjednik upitao – a što mi Česi, što će biti sa nama? Gospodin konzul odgovorio je – da, vi možete odmah ići u neograničenom broju, vi imate slobodno mjesto u pograničnom djelu Češke. Potom se obratio meni govoreći – Slovake nemamo kamo smjestiti, jer u pogranični dio Slovačke od kuda će otici Mađari, dolaze, na njihovo mjesto, Slovaci iz Mađarske, zbog toga Vam ne možemo dozvoliti povratak u domovinu. Ovo je za mene bio vrlo neugodan odgovor, kao i za sve sunarodnjake, koji su željno očekivali moj povratak iz Zagreba. No, to nije bilo sve, na dnevnom redu sam imao još jedno pitanje za riješiti, a to je bilo pitanje naukovanja. Nakon što je sklopljeno čehoslovačko-jugoslovensko prijateljstvo, Jugoslavija je u Čehoslovačkoj dogovorila mjesto za 3.000 naučnika različitih zanata, od toga najviše u metalurškoj industriji. Najviše je mesta sa potpunim zbrinjavanjem naučnika bilo u tvornici Kolben-Daňek u Pragu i Škoda tvornici u Brnu. Kad smo doznali da naša domovina treba naučnike, počeli smo tragati za putem, koji bi naše sinove odveo tamo, da za svoju korist steknu stručna znanja, ali i da budu od koristi svojoj domovini.

U Daruvaru je bio takozvani Savez Čeha, manjinski ured u koji su bila uključena sva sunarodnjačka društva Čehoslovačke besede, kojemu smo i mi Slovaci pripadali, jednako kao Česi. U Bačkom Petrovcu djelovala je Matica slovačka, a Česi koji su živjeli u blizini, spadali su pod Maticu slovačku. Obzirom da smo pripadali Savezu Čeha, svoje smo interese dogovarali preko Saveza Čeha, pa je tako bilo i po pitanju naukovanja. Predsjednik Saveza tada je bio Jozef Vojaček-Taras, a tajnik bivši učitelj iz čehoslovačke dopunske škole u Međuriču, ing. Jan Pavlik, rodom iz Kojetina sa Morave (kasnije je g. tajnik Saveza bio advokat g. Dr. Vondraček). Kako sam već spomenuo, 3.000 jugoslavenskih naučnika bilo je zaposleno na raznim poslovima. Poslao sam pismo direktno gospodinu tajniku Saveza u svezi ovog pitanja, te mi je g. Pavlik savjetovao da napravim popis naučnika sa naznakom koju struku žele. Kada sam ovo zgotovio, a bilo je 20 dječaka, poslao sam popis gospodinu tajniku Saveza. Dugo mi nije odgovorio, pa sam konačno nakon dva mjeseca morao ići tražiti moj popis u Daruvar, no ništa nije bilo riješeno. Obećao je, da će to riješiti kada bude išao u Čehoslovačku, odnosno u Prag. Bio je tri puta u Pragu, ali nije riješio ništa. Onda sam se s ovom stvari obratio na konzulat.

Gospodin konzul Dr. Halabrin zauzeo se za ovo pitanje, no niti od njega duže vrijeme, već je prošlo osam mjeseci, nije bio odgovora i nismo znali hoće li od svega toga nešto biti. Kada sam na konzulatu postavio pitanje hoće li djeca biti primljena za naučnike, gospodin konzul rekao je – još ništa ne znam sigurno. Nisam bio iznenađen odgovorom. Nadalje sam upitao gospodina konzula šta bi se dogodilo, kada bih bar svoju djecu poveo sa sobom i našao im mjesto, da li za ovu svrhu postoje uredi, koji se brinu o naučnicima u slučaju potrebe rješavanja stana i prehrane. Gospodin konzul uzeo je u ruku novine sa stola i rekao – kupite novine, u oglasima ćete uvidjeti nači naučničko mjesto sa stanom i hranom. Na to sam upitao – gospodine konzul, a ako u novinama cijeli tjedan ne bude objavljen niti jedan takav oglas? Što tada raditi, od čega se prehraniti i platiti stan? To morate riješiti sami, rekao mi je. Nakon ovog razgovora na konzulatu odlučio sam isposlovati, za sebe i svoja dva sina, putovnice i vize i odlučio sam napustiti tuđinu

i otpovjedati u domovinu. Ali i u ovom pitanju sam imao poteškoća. Kada sam gotovo sve pripremio, morao sam naravno, još reemigracijskom referentu na Generalni konzulat u Zagreb, kod g. Měchura. Ovaj gospodin nije mi, nakon što je čuo moju odluku, htio dati propusnicu za reemigracijski vlak. Tada sam otišao kod g. Dr. Halabrina, tadašnjeg konzula, koji mi je savjetovao da ne napustim imetak, već me savjetovao, neka supruga ostane čuvati posjed, dok ne bude dogovoren međudržavni sporazum o naknadi imovine. Uvjerojatno me da će to zasigurno biti tokom sljedeća dva mjeseca i nakon toga moja suprug može otpovjediti za mnogome razjašnjava okolnosti i poglede našega Petra, koji je brižno pratilo, upijalo i dje-lovalo u ovoj sredini, koja mu ni izdaleka nije bila „obećana zemlja“, ali shvatilo je da se nazad ne može bez da plati još jednom skupu životnu cijenu takve selidbe. Zato je sva potpora bila usmjerena na brojnu djecu i ona su redom završavala zanate i upošljavala se, mukotrpno i teško, jer tada je to bio jedini put opstanka.

Otpovjedati sam od kuće 17.XI 1946. (a kad ovo pišem već je 6.I 1950.). Do proljeća 1947. trebala se u domovini sresti cijela obitelj. U Prag smo reemigracijskim vlakom stigli 23.XI 1946. U Pragu sam već imao kćer (Marišku), iz tog sam razloga otpovjedati u Prag. Tamo sam odmah našao posao svojim sinovima i dvojici dječaka, kojih su mi povjerili njihovi roditelji. Da, našao sam i sebi posao u smichovskoj pivovari Staropramen! Bilo nam je dobro. U nedjelju smo se sastajali, da lakše prebrodimamo samoču, jer smo bili daleko od svoje obitelji, ali i jedni od drugih. No, nije nam preostajalo ništa drugo nego naviknuti se. Vrijeme je prolazilo, već smo se i odjenuli novom odjećom i uštedili novce, no naša obitelj koju smo ostavili u tuđini nije mogla još uvijek doći za nama, jer nije bilo međudržavnog sporazuma o reemigraciji Slovaka, niti o naknadi naše imovine.

Između ostalog, imao sam i kupca za imetak, za koji mi je ponuđeno 370 tisuća. Što sam mogao, kad nisam mogao promijeniti novac. U Pragu sam na Ministarstvo vanjskih poslova predao zahtjev da čehoslovačko veleposlanstvo uzme moj novac u depozit za plaće svojih činovnika. Zahtjev je bio odbijen uz objašnjenje da novac uložim u reemigracijski fond kod Narodne banke Jugoslavije u Beograd ili Zagreb. Sa ovim se nitko nije slagao, a poučen prošlošću ni sam se nisam dao navesti na tanak led. Moja supruga i djeca (Vinko, Meluška, Vjerka i Franjo) dalje je ostala brinuti o našoj zajedničkoj imovini, ali kada sam već imao veću svotu novca, usudio sam se pitati za cijenu zemlje ili obiteljskog kućerka. No, uzalud sam zapitkivao, morao sam uzeti godišnji, te sam otišao u Slovačku osobno se uvjeriti. Niti jedna kuća nije bila na prodaju, a što je bilo, ljudi su čekali nova vremena, da prodaju kad se vrijeme promjeni. Nakon osmodnevne potrage nisam našao ništa niti na uredu za doseljenike. Uvijek bi mi rekli da će mi javiti, ako nešto bude bilo. Obratio sam se sa zamolbom i na povjerenstvo. I tamo su mi odgovorili, da će se javiti, ali do danas mi nitko nije pomogao. Napokon sam u selu Alekšince (kod grada Nitre) našao kuću i uzeo ju u najam, da u slučaju preseljenja imam kamo smjestiti svoju obitelj. Kada sam sve imao uređeno, 12.I.1949. predao sam na županijski odbor zahtjev za izdavanjem nove putovnice, da mogu dovesti obitelj u domovinu. Svi uredi su zahtjev odobrili, samo povjerenstvo vanjskih poslova u Bratislavi odbilo je zahtjev i to nakon šest mjeseci čekanja. (Peter Krajčí, 6.I.1950.)

Posebno su bili odobravani osobni i putni dokumenti tijekom i nakon Drugog svjetskog rata, jer su cijelo vrijeme svi članovi obitelji imali status državljanina Čehoslovačke i morali su na svom konzulatu ovjerom produžiti svaki vremenski istek tih isprava. Tek su nakon 1948. godine svi postali državljeni tadašnje Jugoslavije, o čemu je detaljno pisao Petar Krajčí u svome "Repatrijantu".

ČESKOSLOVENSKÝ ÚSTAV ZAHRANIČNÍ

Odpověď k dopisu:
Referent: Mařon

Váš Osvědčení o národní a politické spolehlivosti.

V Praze dne 20. ledna 1947.
c. Rj-III-562/47-ko
Uvádějte v odpovědi.

Platit vydání pro ročníky následujícího českého území.

Petr Krajčí, nar. dne 1.8.1900 v Lazanech-reemigrant z Jugoslavie.

Jmenovaný vystupoval v cizině jako příslušník českého národa a pokud je nám známo, neprovinil se proti národní cti.

Žádáme čs. úřady a organizace, aby mu vycházely vstřík při budování nové existence ve vlasti. Podle vladních směrnic a zákonných norem náleží zahraniční krajané mezi uchazeče s přednostními právy.

Vydáno na doporučení čs. oblastních důvěrníků pro Jugoslavii za dobu

od r. 1910 do 23.11.1946.

Osvědčení se vztahuje také na manželku Marii, nar. dne 27.2.1907.

Adresa: Praha 17, Kounicova 25, Poštovní úřad Praha 8, sítkačka č. 20, Poštovní úřad, 89374

Platí podle dekretu ministerstva vnitra

č. A/400/23/7-25, platí od 20.8.1946

jako osvědčení Národního výboru

ČÚZ - 20746/7m - 462 - 80846

Potvrda o državljanstvu Ureda Čehoslovačke države za Petra i Mariju Krajči (1947.)

Petar Krajči nekoliko je puta pokušao stvoriti uvjete za povratak u Čehoslovačku nakon 1945. godine, ali nikako nije uspijeval dogovoriti prodaju i promjenu tako dobivenog novca za eventualnu drugu kupnju u Slovačkoj. Nakon nekoliko odlazaka i traženja po Slovačkoj (zadnje u okolini mjesta Alekšince kod grada Nitre), evo što je o tome zabilježio sam Peter: „Napokon sam u selu Alekšince našao kuću i uzeo je u najam, da u slučaju preseljenja imam kamo smjestiti svoju obitelj. Kada sam sve imao uređeno, 12. I. 1949. predao sam županijskom odboru zahtjev za izdavanje nove putovnice, da mogu dovesti obitelj u domovinu. Svi su uredi zahtjev odobrili, samo je povjerenstvo vanjskih poslova u Bratislavi odbilo zahtjev, i to nakon šest mjeseci čekanja.“ Tako je 1949. godine završilo višegodišnje lutanje i snatrenje Slovaka s dvije domovine, a počeo odlučan život u Lipovljanim.

Iz toga razdoblja Matica slovačka ima veliku sreću da je Peter Krajči ostao živiti u svojoj kući u Željanskoj 63, koju je njegov najmlađi sin Vinko, 2009. godine prodao Matici slovačkoj Lipovljani, sa cjelokupnim inventarom i vrlo bogatom privatnom arhivom. Kako je Peter tijekom ratnog razdoblja (1940.-1945.) bio u jednom periodu i tajnik ČSB Lipovljani, bogatstvo arhivske građe je neizmjerno. Samo knjižni fond od preko 130 naslova, od kojih mnogi imaju godine izdanja 1900. pa sve do 1940. daje uvid u široki raspon interesa onodobnog člana ČSB, a opet običnog čovjeka sa sedmero djece, priučenog stolara, bačvara, zemljoradnika i velikog vjernika. U nastavku je skraćeni bibliografski popis zatečenih naslova raznih izdanja knjiga, molitvenika, priručnika, kalendara, romana, izdanih u Pragu, Trnavi, Budimpešti, Zagrebu i drugdje.

Čehoslovačka beseda u Lipovljanim u periodu nakon Drugog svjetskog rata (izvodi i prijevodi iz rukopisa zapisnika)

Društvene okolnosti tijekom rata od 1941. do 1945. nisu ni malo bile povoljne za opustošeno lipovljansko stanovništvo. U kolektivnoj svijesti domaćih Slovaka i Čeha zauvijek je ostala ogromna praznina, jer je 110 njihovih očeva, braće i djece zauvijek ostalo u logoru Jasenovac. Malo se o tome tada i poslije govorilo, ali neumitni svjedok je veliki spomenik u centru lipovljanskog groblja sa popisom svih žrtava suludog fašističkog terora. Oporavak je bio moguć prvenstveno osloncem na vlastite mogućnosti a velika većina čeških i slovačkih obitelji je ostala bez muškog djela obitelji.

Na to se razdoblje posebno osvrnuo vrijedni i svestrani lipovljanski kroničar Ivan Certić u svojoj zbirci tekstova pod nazivom „Lipovljani tragom povijesti“. Ogranak Matice hrvatske u Lipovljanim. Kutina 2020.): „*Nažalost okupacijom 1941. i osnivanjem NDH, ustaške vlasti zabranjuju rad Čehoslovačke besede i Dopunske škole. Lipovljanski se Česi i Slovaci tada kao i u Domovinskom ratu svrstavaju na pravu stranu. Prema dostupnim podacima, njih 11 borilo se u Čehoslovačkoj brigadi „Jan Žiška s Trocnova“, 26 u drugim partizanskim postrojbama, a dio njih djelovao je u ilegalu kao suradnici NOP-a. Česima i Slovacima u Hrvatskoj malo je poznato da su njihovi sunarodnjaci u Lipovljanim podnijeli najveću moguću žrtvu, kada su u noći 19. na 20. rujna 1944. ustaške vlasti u logor Jasenovac odvele 182 stanovnika Lipovljana, a među njima je bilo 109 Čeha i Slovaka. Ukupno je u ratu stradalo 126 lipovljanskih Čeha i Slovaka.*

U tim je okolnostima prvi sastanak i pokušaj obnove rada Čehoslovačke besede Lipovljani održan 2. prosinca 1945. godine. Prema dostupnim podacima iz dvije knjige uredno vođenih zapisnika, to je nakon 18. prosinca 1938. godine, prvi organizirani dogovor članova Čehoslovačke besede u Lipovljanim.

Iako je Beseda u ratu izgubila svoje najbolje članove, ona već koncem 1945. nastavlja s radom. S radom je 15. veljače 1946. nastavila i Dopunska škola, koja je preimenovana u Slovačku školu, a pohađaju je i Česi. U školi opet radi predratna učiteljica Ludmila Shejbal udana Kolejak. Lipovljanski kroničar Ivan Certić u svojim će uspomenama na školske dane posebno istaći svoje živo sjećanje na ovu učiteljicu: *Pamtim ju kao česku učiteljicu. Upis u prvi razred škole 1948. g. obavljala je gospođa Kolejak, a ja, došavši na upis sa sestričnom i njezinim sinom, bojao sam se da će morati ići u čehoslovačku školu, a ne znam česki. Iako su me uvjeravali da neću ići u česku školu, prvi dan škole za mene je bio bolan – bolio me trbuš cijelog dana. Tek kada sam se uvjerio da će moja učiteljica biti gospođa Klara Petracić, nekako sam se smirio, ali taj dan se ne zaboravlja. Gospođa Kolejak, tada drugarica učiteljica, odselila se nakon prestanka rada u školi u Daruvar. Moj školski kolega i dugogodišnji prijatelj Antun Poštolka oženio je najmlađu kćer Vlastu. Žive u Zagrebu od ženidbe, polovicom 1960-tih.*

Učiteljicu Ludmilu Kolejakovu 1951. zamjenjuje učiteljica Štefanija Hitil, koja kao i njena prethodnica ima velike zasluge za uspješan rad Čehoslovačke besede. Nakon odlaska Štefanije Hitil broj učenika u školi naglo se smanjuje i ona 1960. prestaje s radom. Razlozi koji su doveli do ukidanja škole, s jedne je strane smanjen interes kod učenika i roditelja, a s druge strane nedostatak motivacije kod učitelja da takvo stanje promijene. Ipak treba istaknuti da je Dopunska škola u 25 godina svoga rada odigrala važnu ulogu u očuvanju jezika i razvoju nacionalne svijesti kod doseljenih Čeha i Slovaka, te ljubavi prema staroj Domovini.

Godine 1956. mjesne vlasti predlažu da Čehoslovačka beseda proda Dom – kuću u kojoj je do tada radila, te da dio sredstava od prodaje, tadašnjih 200 000 dinara, uloži u izgradnju Doma kulture, a zauzvrat bi Čehoslovačka beseda u tom Domu dobila vlastiti prostor za rad. Vođeno tom idejom, rukovodstvo Besede 12. srpnja 1956. prodaje kuću obitelji Vlade i Zdenke Dam za 306 000 dinara, te ulaže dogovoren i znos za izgradnju budućeg Doma kulture. Međutim kada je nakon višegodišnje izgradnje Dom završen,

u njega se useljava škola, jer joj zbog uvođenja osmogodišnjeg obrazovanja nužno potreban slobodan prostor. No, vratimo se na vjerodostojne rukom vođene zapisnike iz kojih se može isčitati i napetost i osjećaj nemoći da se tadašnje rukovodstvo suprostavi lokalnoj vlasti koju su činili članovi Socijalističkog saveza, predvođeni pojedinim članovima Komunističke partije u selu. Domaći Česi i Slovaci nisu povrh svih nedača željeli biti u političkim, već svojim kulturnim aktivnostima, što nije rezultiralo obećavajućim položajem u društvu i zajednici.

Bilo je sporadičnih djelovanja u ovom burnom razdoblju, o čemu više piše tadašnji jednatel (tajnik društva) Peter Krajči u svojim autobiografskim bilješkama pod nazivom *Repatriant*, objavljenim u sadržaju ove knjige.

Tadašnji sastav odbora Čehoslovačke besede (ČSB) je bio:

Predsjednik odbora: Novak Antonin

Tajnik: Krajči Peter

Blagajnik: Kiška Mirko

Gospodar u društvu: Lacko František

Članovi Odbora: Štrban Ferdo

Ivanec Jan

Hudec Slavko

Nadzorni odbor ČSB su činili:

Kasner Jakub

Sochar Maria

Lukačević Juraj

Udruga je imala tada okrugli žig: ČEŠKOSLOVAČKA BESEDA LIPOVLJANI.

Na sjednici se raspravljalo o obnovi rada vlastite knjižnice i na koji se način mogu posuđivati knjige. Na prijedlog predsjednika Antonina Novaka usvojen je po svakoj knjizi garantni polog 20 dinara koji se povratom knjige vraća i po svakoj pročitanoj knjizi dodatno se uplaćuje 5 dinara udruzi.

U drugoj se točki članstvo obavještava o dopisu Kotarskog ureda iz Novske, kojim se traži popis svih članova i popis članova odbora, a statut društva i pravilnik još nisu imali jer to nisu dobili od krovnog Saveza iz Daruvara. No, zato je dogovorena i skupština ČSB na kojoj se trebalo dogovoriti buduće djelovanje. Tako je 16. prosinca 1945. u gostionici kod gospodina Šošovičke održana obnoviteljska skupština ČSB na kojoj su dogovorena zaduženja za organizaciju kazališne predstave i iza toga plesne zabave u korist udruge. Iz zapisnika: "Ulaznice su odlukom određene I. mjesto 10 din, II. mjesto 8 din, III. mjesto 5 din, ulaznice za vojnike 5 din. Zaduženja na zabavi: blagajnik i njegova pomoć Vincent Karol, Šoštarić Zlata, Tisaj Mariška. Stražari na ulazu Sudra Jakub, Kamenski Martin. Stražari na ulazu u salu Baher Ruženka, Böhm Ljubica. Prodaja šaljive pošte Klopček Antonija, Štrban Mariška, poštar Holberger Lambert. Policija Žemla Jan, Karvaš Jan. Straža zatvoru Vrabček Slavko. Prodavač listića za zatvor Lacko František".

Zabava će se održati na drugu nedjelju po Tri Kralja 1946. godine. Skupština je također donijela odluku za godišnju članarinu u iznosu 25 din. Nakon toga, važan je sastanak odbora ČSB održan 27.1.1946. također u gostionici kod Šošovičke u 3 sata po podne. Predsjednik Antonin Novak je prvo odgovarao na postavljena pitanja, a najveći problem je nastao nakon zahtjeva Čehoslovačke besede Lipovljani da se

otvori Čehoslovačka škola u Lipovljanim. No, 15.2.1946. škola je otvorena samo za slovački jezik, pa će se pitati na Čehoslovačkom savezu u Daruvaru, zašto nije omogućeno zajedničko učenje češkog i slovačkog jezika.

Druga točka je bila vezana na održanu zabavu i problem što stražari na garderobi nisu predali još 300 din u blagajnu društva. Također gospođa učiteljica Kolejakova je upozorila na novčani dug prema njenom suprugu koji je posudio svoj novac društvu da se izvrši obnova i popravci na društvenom prostoru doma ČSB. To je rezultiralo da je već na idućoj sjednici odbora ČSB održanoj 2. veljače 1946. također u gostioni kod Šošovičke, isplaćen gospođi učiteljici Ludmili Kolejakovo dug u iznosu 1.150 din. Na ovoj je sjednici bio nazočan i delegat iz Saveza Vachovec Jan, koji je dao informacije i smjernice za rad.

Na sastanku odbora 12. veljače 1946. dva su pitanja dominirala, zakazana godišnja skupština ČSB za 24.2. 1946., ovaj puta u gostioni kod Švaba. Ponovo je raspravljano o knjižnici Čehoslovačke besede koja nije sređena da se može koristiti. U tu svrhu su pored knjižničara Lacko Františeka imenovani Nuota Štefan, Hudec Slavko, Vrabček Ilonka i Ivanec Jan da se knjižnica pregleda i dovede u red. Nije zaboravljen ni slučaj „gospode braće“ koji su na zabavi ČSB neuredno ubirali novac od garderobe i zadražali ga za sebe, oni su priznali grešku i svoju krivicu, te im je odbor ovom prigodom izglasao razrješenje.

Jako bitna skupština ČSB održana je u zakazano vrijeme, 24. veljače 1946. Delegat Saveza iz Daruvara Vachovec Jan, dao je odgovore na dosta važnih pitanja prisutnih Čeha i Slovaka. Prije svega, repatrijaciju onih koji žele u svoju domovinu (Čehoslovačku) morat će pričekati, jer Jugoslavija i Čehoslovačka nisu razradila sva pitanja oko toga. Vezano na rad Čehoslovačke škole, delegat je iznio stav da ta škola jednak vredi kao i jugoslavenska. Govorio je i o jugoslavenskom državljanstvu, koje može dobiti bez problema svatko tko je sudjelovao u narodno oslobođilačkoj borbi. I na kraju, delegat je objasnio, tko ne bude učlanjen u Čehoslovačku besedu neće moći dobiti od udruge potvrdu za domovnicu, pasoš ili druge dokumente. Objavio je delegat da će u kratkom roku početi izlaziti u Daruvaru novine na češkom i slovačkom jeziku, dostavljat će se besedama, a one će ih prodavati pojedinačno. Na kraju se predsjednik Novak Antonin zahvalio na mjestu predsjednika, te je izabran novi odbor:

Predsjednik: Vaňek Veno
Potpredsedna: Domin Anton
Tajnik: Krajči Peter
Zamjenik tajnika: Ribar Jan
Blagajnik: Kiška Mirko
Gospodar u društvu: Lacko František
Članovi odbora: Štrban Ferdfo, Ivanec Jan i Hudec Slavko
Nadzorni odbor: Kastner Jakub
Lukačović Juraj
Vincentova Zorka

Na prvom sazivu novog odbora 14.03.1946., zaključeno je, kako se ima ponovo organizirati kazališna predstava na češkome jeziku i iza toga zabava, na kojoj će svirati lipovljanska „Lipa“. Na kući u vlasništvu Čehoslovačke besede potrebno je 150 komada pečene cigle i 5 kapelaja. Zadužuje se gospodar društva Lacko František da organizira izvedbu, prijevoz će izvršiti Štrban Ferdo, a zidarski posao Hudec Slavko. Na sastanku Odbora 22. travnja 1946. utvrđene su cijene ulaznica za zabavu 28. travnja i to: I. mjesto 15 din i II. mjesto 10 din i čista zarada ide u korist popravka besedine kuće. Također je odobreno tajniku

Krajči Petru naknada za put u Zagreb, na Čehoslovački konzulat da se informira u ime zainteresiranih o mogućnosti odlaska na rad u Čehoslovačku državu. Dodano je da popravak prozora na besedinoj kući ima za 350 din napraviti Danijel Zaborski.

Na sastanku Odbora ČSB 30. travnja 1946. konstatirana je zarada od održane zabave u iznosu 661 din i položena u društvenu blagajnu za potrebe popravka besedine kuće. Na ovoj je sjednici također utvrđena naknada za posuđivanje knjiga iz knjižnice i to: posudba članovima do 14 dana besplatno, nakon 14 dana svaki tjedan po 5 din. Za one koji nisu članovi, za čitanje knjige svaki tjedan 5 din i zalog 20 din. Za službeno putovanje potrebom ČSB u Zagreb, odbor je odredio naknadu 250 din, a za Daruvar 200 din. Sjednicu odbora 28.srpnja je vodio Domin Anton, jer je predsjednik Vanjek Veno otišao u bolnicu na liječenje. Dogovorena je ljetna zabava sa kazališnom priredbom za 18. kolovoza 1946. godine.

Iz zapisnika je razvidno, da je ovih nekoliko sastanaka održano u „Dome Čsbesedi“, što znači da je kuća u vlasništvu popravljena.

Dana 15. kolovoza 1946. ČSB je posjetio „Sväzovi Čslovenski delegat okresa Novska“ Jan Vachovec prenjevši informaciju da će u Daruvaru biti otvoren odjel Konzulata Čehoslovačke republike, gdje će se moći rješavati mnoge stvari za državljanе Čehoslovačke republike. Također prenijeta je informacija da će se u Daruvaru 31.8. i 1.9. 1946. održati „Dožinkove slavnosti“, te da Beseda treba odrediti delegaciju ČSB, pa je dogovoren: Delegat Matice školske gospođa učiteljica Kolejakova Ľudmila. Delegati za reemigraciju gospodin Domin Anton i Štrban Ferdo. Delegati za amaterizam Nuota Štefan i Zaborski Danijel.

Dana 28.9.1946. na Upravnom odboru ČSB, kojim je ponovo predsjedavao Vaňek Vena donijeta je odluka da će se u buduće po jedan primjerak „Jednote“ primati i ostavljati u trgovačkoj radnji kod gospodina Kiška Mirka, kako bi svi članovi ČSB mogli pročitati.

Učiteljica Ludmila Kolejakova sa učenicima Čehoslovačke škole 1946.g. pred crkvom sv. Josipa

Dana 1.10.1946. na Upravnom odboru je glavna točka bila blagajnički izvještaj sa održane zabave 22.9.1946. u korist ČSB. Utrženo je 7.217 din, od toga je izdvojena donacija za spaljena sela 539 din, a ostatak je utrošen za popravak kuće u vlasništvu ČSB.

Dana 10.10.1946. Upravni je odbor raspravljao o dopisu Generalnog konzulata u Zagrebu.

Dana 27.10.1946. u odsutnosti predsjednika, sastanak vodi potpredsjednik Domin Antonin. Dolazi do primopredaje, jer tajnik ČSB Krajči Peter odlazi na duže vrijeme u Čehoslovačku republiku, a tajničku ulogu u ČSB preuzima Nuota Štefan.

Na sastanku Upravnog odbora 15.11.1946. dogovorena su zaduženja za zabavu koju će ČSB organizirati 21.11.1946. u Švabovojo sali:

Blagajna: Mirko Kiška, Slavo Štrban i Zorka Vincent

Napisati plakate: Klopčekova Rozika i Tisaj Marija

Pregled ulaznica: Štrban Ferdo i Hudec Slavo

Razmještaj gostiju: Nouota Štefan, Vaňek Veno i Ribar Jan

Cijene ulaznica I. skupina 18 din, II. skupina 10 din i na stajanju 10 din.

Dana 26.1.1947. potpredsjednik Domin Anton vodi sastanak i zaključci su: Československoj besedi Krivaj poslano je 200 din za ulaznice za njihovu zabavu, planirana je za 24.2. godišnja skupština ČSB Lipovljani i odobreno je dati za osvjetljenje crkve u Lipovljanim 1.000 din.

Ipak, godišnja skupština ČSB održala se 2.3.1947 u 3 sata po podne u prostoru kod gospodina Kiška Mirka. Iz zapisnika je vidljivo da je ČSB u protekloj godini imala 4.976 din prihoda, 1.261 din troškova i da je u blagajni trenutno 3.715 din. Potpredsjednik je izvjestio da je dio članova ČSB otišao u Čehoslovačku republiku, tako da nije bilo niti članova Nadzornog odbora da podnesu svoje izvješće. Pripomenuo je članovima obavezu plaćanja redovne članarine. Pristupilo se izboru novih članova odbora. Izabrani su:

Predsjednik: Antonin Domin

Zamjenik predsjednika: Daniel Zaborski i Vilko Cejpek

Tajnica: Ludmila Kolejakova

Blagajnik: Mirko Kiška

Članovi odbora: Jan Paul, Daniel Zaborski, Josef Beňadik, Jan Vincent i Slavko Boško.

Nadzorni odbor: Nouta Štepan, Štrban Slavko i Hudec Slavko

Ovaj zapisnik skupštine je po prvi puta, nakon 1938. godine vođen na češkom jeziku, jer su svi prethodno u međuvremenu bili na slovačkom jeziku. Nova učiteljica Ludmila Shejbalova (udana za Slovaka Kolejaka), tako je vrlo lijepim rukopisom vodila zapisnike ČSB Lipovljani, sve do konca 1952. godine, kada je radi premještaja, napustila Lipovljane i sa suprugom također aktivnim članom, odselila u Daruvar. Ostavila je upečatljiv trag na nekoliko generacija tadašnjih učenika Čehoslovačke škole u Lipovljanim. O tome su vrlo nadahnuto pisali i kazivali naši suradnici na tekstu ove knjige Marija Odobašić (Uhilit), Ivan Hudec i Josip Žanić. Vratimo se na učestalo odlaženje članova ČSB u Čehoslovačku. Nije to bilo jednostavno kao danas. Pored osobnih isprava, veliku je ulogu igrala i potvrda u obliku tekstualne preporuke, koja je sa ovjerom pečata Čehoslovačke besede da je član „podoban i aktivan građanin, te da se nije ogriješio protiv interesa Čehoslovačke države kao niti protiv drugih Slavenskih zemalja“, bila zapravo propusnica da se na konzulatu ili veleposlanstvu može ishoditi viza za putovanje u Čehoslovačku. Evo primjera jednog takvog dokumenta koji je dotadašnjem tajniku ČSB Peteru Krajči potpisao tadašnji predsjednik Vena Vanjek uz supotpis potpredsjednika Domin Antona:

Potvrdenie.

Užívam Československo v Lipovljanech,
potvrdzujem ře pan. Krajčí Peter, narodený
1. 9. 1900. v obci Láznany, okr. Prievidza, Čs. a
teraz bývající v obci Lipovljanech, okr. Nové Mesto na
Moravě, je dobrý člověk, pracovník na
obnovení Československa v Lipovljanech, tier Tým
dol obnovenia.

Počas okupace sa neprehnesil proti
záujmom Československeho a ani iného Slovenského
Národa.

Teda svedčime si je spokojná osoba
v Lipovljanech 22. 9. 1946.

Predsedca
Venu Štefanu

Predsedca
Daníela Zaborsky

Odpis: Československá republika číslo 13480/1947 Evidenčné číslo 1154/47-
I 162642 Kolok za 20 kčs prepečiatkovaný predstaviteľom Okresného národného výboru
Prievidza I. Osvedčenie o československom štátnom občianstve
Meno a priezvisko Peter Krajčí zamestnanie /povolanie/ debník
narodený /deň, mesiac, rok, miesto a okres/ 1. augusta 1900 v Láznach, okres
Prievidza domovská obec Láznany pol. okres Prievidza bytom v Lipovljani,
Juhoslávia, t.č. Praha je československým štátom občanom. Toto štátne
občianstvo má aj jeho manželka Mária Krajčí rod. Turzová narodená dňa
17. februára roku 1907 v Lipovljanech pol. okres Juhoslávia a maloleté de-
tí /meno dátum narodenia/ Mária Krajčí, nar. 23. januára 1927 v Lipovljanech
Pavel Krajčí, nar. 29. júna 1929 v Lipovljanech Tomáš Krajčí, nar. 19. de-
kaj 1931 v Lipovljanech Vinko Krajčí, nar. 28. marec 1934 v Lipovljanech Melan-
krajčí, nar. 18. dec. 1937 v Lipovljanech Veronika Krajčí, nar. 22. januára 194-
v Lipovljanech Praha Krajčí, nar. 8. marca 1942 v Lipovljanech v Prievidzi
dňa 21. júla 1947. Dr. Lexmann v.r. tajomník Štefan Plíšek predsedu okres-
ného národného výboru M.P.-okruhli poslancu Okresného národného výboru Prie-
vidza I.

Stavba Československej republiky je povolená
mene pionierskeho dňa preukázana 20. k. k. kolkom upravenou
v Prievidzi - čia
rok 1947. Žilinského okresu
číslo 1015 - nov. 1947. op.
JAN A. FABRY

J. Krajčí
Lipovljany

Potvrda iz Lipovljana ovjerena od ČSB za njenog
tajnika Petera Krajčí

Potvrda iz Českoslovačke za Petera Krajčí i članove
njegove obitelji za putne isprave

Nakon skupštine 18.3.1947. na održanom prvom sastanku novog Upravnog odbora, nametnulo se pitanje održavanja i uređenja prostora kuće u vlasništvu ČSB Lipovljani. Član Danijel Zaborsky izvještava da su po prethodnom dogovoru s majstorima snimili i da će za potrebne radove na popravku i proširenju, biti potrebno 500 komada cigle, 50 kg vapna i 50 kg cementa. Dogovor je da se s radovima otpočne, čim vremenske prilike dopuste, te da se barem pola potrebne količine cigle dobije od zemljaka Holbergera koji je imao ciglanu u Lipovljanim. Za radove su bili zaduženii: ciglu će dovesti Slavko Štrban, daske daje Danijel Zaborsky, a radit će još A. Domin, Sl. Štrban, J. Vincent, Sl. Boško, J. Beňadik, a Sl. Hudec će zidati. Još jedno pitanje, tada članu J. Vincentu bitno je što su iza zadnje zabave u Švabovoju sali ostale nepospomljene kulise za kazalište, vlasništvo ČSB - odluka je, u buduće se za najam kulisa uplaćuje kaucija 300 din.

Dana 30.3.1947. na radnom sastanku Upravnog odbora gospodin predsjednik Anton Domin obavještava nazočne da odlazi u Českoslovačku republiku, pa njegovu ulogu preuzima Danijel Zaborsky. Za knjižničara je određen Jan Vincent, a ulogu gospodara u društvu preuzima Slavo Boško. Tajnica, ujedno učiteljica, obavještava članstvo da je za igrokaz podijelila uloge, probe su započele i kad uvježbaju odredit će se dan zabave.

Dana 15.5.1947. na sastanku odbora ČSB Lipovljani je pročitan poziv iz Saveza u Daruvaru, da se dođe preuzeti pakete pomoći siromašnima, koji su došli iz Amerike (vjerojatno UNRRA). Predsjednik Danijel Zaborski je iznio da je popisano 25 sirotinjskih kuća, ali da bi bilo uputno pričekati što će se dobiti od Saveza u Daruvaru. Zaduženi da odu u Savez su Danijel Zaborski i Vilko Cejpek. Isto tako pročitano je da se posredstvom Ministarstva informiranja iz Praga dobilo 25 knjiga, pa je potrebno napisati pismo zahvale. I tako je 15.5.1947. sazvana izvanredna sjednica Upravnog odbora, kako bi se dogovorila podjela dobivenih novčane i druge pomoći iz Amerike. Vodilo se računa o materijalnom stanju, broju djece, starim i nemoćnim.

Već na sastanku 27.5.1947. članovi odbora dogovaraju zaduženja za zabavu uz koju će biti i priredba. Na blagajni će biti Mirko Kiška i Jozef Beňadik. Ulaznice će dijeliti Rozika Klopčekova i Anka Kobelova. Goste će razmještati Vilko Cejpek, Jan Paul i Vlado Kastner. Prije predstave će biti izlaganje o predsjedniku Čehoslovačke dr. Edvardu Benešu. Kulise će se posuditi od vatrogasaca, a glazba će biti „Lipa“ Lipovljani. Cijena ulaznica je bila za I. skupinu stolica 20 din, II. skupinu 15 din i stajanje 10 din. Čista zarada od zabave ide za dogradnju i popravak besedine kuće.

Dana 22.2.1948. nakon duže stanke Upravni odbor ČSB se sastao pod predsjedanjem Danijela Zabor-skog. Dva su prijedloga tajnice ČSB također usvojena, jedan se odnosi na obilježavanje rođendana prvog i tadašnjeg čehoslovačkog predsjednika Tomaša Masaryka, ona će sa učenicima u školi to obilježiti prigodnom akademijom i drugo da se na probama plesom i pjesmom članovi ČSB pripremaju za nastup na uskrsni ponедjeljak ili tjedan poslije.

Dana 10.4.1949. održana je Skupština ČSB u prostoru Slovačke škole. Bilo je prisutno 67 članova, tada preko polovice od ukupnog članstva. Predsjednik Danijel Zaborski i tajnica Ludmila Kolejakova su predložili novi statut i pravila društva po kojima će se u buduće raditi. Za stoj u radu preko godinu dana nastao je uslijed neodazivanja bivših članova odbora, a niti je Savez iz Daruvara do sada poslao statut i pravila o radu društva, a koje je nova vlast odobrila. Na kraju je Ludmila Kolejakova kao učiteljica dala jednu lošu vijest: u školskoj godini 1948./49. u školu ide 47 djece iz slovačkih i čeških obitelji, a to nije niti pola od ukupnog broja: „Je to smutne, a naša hanba...“ - to je žalosno i naša sramota. Dodaje, toliko smo vršili pritisak i tražili školu na našim jezicima u Lipovljanim, a sad kad imamo odobrenu tu mogućnost, djecu u školu ne dajemo. Kad su se dijelili novci, svi su bili Slovaci i Česi, a kad je u pitanju obaveza prema školi i Besedi, zaboravljam na to što smo kroz takav stav roditelja da ne šalju svoju djecu u našu školu oni nisu svjesni da odgajaju odnarođene osobe. Učiteljica na kraju moli prisutne zemljake Čehe i Slovake da utiču na one roditelje koji zaboravljaju na svoju obavezu da šalju svoju djecu učiti češki i slovački jezik. Nakon blagajničkog izvješća izaabran je novi odbor.

Predsjednik: Josef Kolejak

Zamjenik predsjednika: Antonin Kupsky

Blagajnik: Vendel Krajčí

Tajnica: Ludmila Kolejakova

Članovi upravnog odbora: Anna Nahodilova, Helena Paryžova, Jan Vincent,

Juraj Lukačovič i Slavko Hudec

Nadzorni odbor: J. Sedlaček, K. Vincent i Vl.Kastner

Utvrđena je godišnja članarina od 50 din. Skupština je završila zaključkom da novi Upravni odbor donese program ČSB za 1949. godinu, kako bi se ČSB podigla na razinu na kojoj je nekada bila. Dana 13.4.1949. sastanak Upravnog odbora je održan u stanu predsjednika Josefa Kolejaka, odlučeno je da se 23.4.1949. obilježi Dan čehoslovačkog iseljeništva, te da se pozove u goste i ČSB iz Međurića. Odgovor na pismenu ponudu Matice slovačke iz Bratislave je da se u buduće uzima po 10 komada izdanja „Matičné čítanie“ i „Pravda“.

Dana 3.5.1949. na radnom sastanku Upravnog odbora prvo je Vendel Krajčí podnio izvještaj o održanoj zabavi.

Prihod od zabave 15.831 din

Izdaci za zabavu 8.675 din

Zarada 7.156 din

Ocjena je da su i gosti ČSB Međurić bili jako zadovoljni sa nastupom i „...sa cítili opravdu ako doma...“ (osjećali su se kao kod kuće). Predsjednik Jozef Kolejak pod slijedećom točkom upoznaje nazočne s pozivom od Československog Svazu z Daruvaru, da se odrede delegati za konstituirajuću sjednicu Saveza,

pa su odabrani: Koloejak Josef, Lukačević Juraj, Krajči Vendel i Kolejakova Ludmila. Usvojen je i prijedlog tajnice Kolejakove da se iz zarade sa zabave izdvoji dio (4.000 din) u školski fond za učeničke izlete. Na prijedlog blagajnika Krajči Vendela odobreno je da se u prostor doma ČSB Lipovljani uvede električna struja. Osim njega za taj zadatak će se uključiti i zemljak Smolka.

Dana 13.2.1950. na sastanku Upravnog odbora ČSB u stanu tajnice Kolejakove, gost je bio Jan Kott učitelj iz Međurića, u svojstvu izaslanika Saveza iz Daruvara. Zaključeno je da se godišnja skupština ČSB održi 5.3.1950. u 2 sata popodne i to u prostoru zemljaka Mačkale.

Dana 5.3.1950. u zakazano vrijeme na skupštinu ČSB odazvalo se 63 člana. Iz Saveza iz Daruvara nije bilo izaslanika. Tajnica i učiteljica L. Kolejakova čita na skupštini izvješće za proteklu godinu i s tugom konstatira da je aktivnost ČSB bila vrlo slaba. Djelomični razlog tomu je i obavezno odazivanje članova na javne radove, te spominje da je:

- Na Jelas Polju bilo 16 članova.
- Na izgradnji auto puta 36 članova.
- Na izgradnji Novog Beograda 4 člana.
- Na šumskim radovima 10 članova.

Tajnica Kolejakova spominje da je u mjesecu srpnju ČSB posjetio tajnik Československog saveza iz Daruvara gospodin Karol Řehák i dogovorio nastup naše besede na Dožinkama u Daruvaru, ali do toga nije došlo, jer glazba nije stigla ništa uvježbati. Također na seminar prosvjetnih radnika, u ime mjesne škole je išla jedna učiteljica, a u ime ČSB nije nitko pozvan. Napomenula je da školu trenutno (1950.) pohađa 55 djece, ali to još uvijek nisu sva djeca koja bi morala dolaziti učiti slovački i češki jezik. Na kraju je spomenula da je škola organizirala tri zajednička izleta za sve učenike, kako bi se „razvijalo međusobno bratstvo i suradnja s našom braćom iz drugih nacionalnih manjina koje žive u Lipovljanim“. Usvojen je na kraju program za 1950. godinu u kojem je zapisano da se organiziraju najmanje 3 zabave s kazališnim predstavama, da ČSB Lipovljani barem 2 puta gostuje s kazališnom predstavom, da se poradi na povećanju barem za još 20 članova.

Nakon završetka skupštine svi prisutni su otišli u mjesnu kino salu kod Švaba na predizborni skup. Dana 28.3.1950. u stanu tajnice L. Kolejakove održan je radni sastanak Upravnog odbora u sastavu: Kolejak Josef, A. Nahodilova, H. Parižova, A. Kupsky, V. Krajči, J. Vincent i L. Kolejakova. Glavna pitanja su bila vezana na obavezu uplate članarine Savezu u Daruvaru. Odbor je također suglasan da se krene ozbiljnije s probama glazbe i folklora. Na upit Jana Vincenta oko poziva na lokalni festival i učlanjenja i u Savez kulturno umjetničkih društava u Kotaru Novska, pretegao je stav, da ČSB ne bi trebala ulaziti i u to, tim više što nema za nastup spremljenu točku. Na prijedlog tajnice usvojeno je da se pokuša dogоворити sa učiteljem iz Međurića oko vježbanja članova folklora ČSB u Lipovljanim.

Dana 23.5.1950. u 8 u večer u stanu tajnice društva L. Kolejakove održan je sastanak Upravnog odbora ČSB. Prisutni: J. Lukačović, J. Kolejak, J. Parižova, A. Kupsky, V. Krajči i L. Kolejakova. Upućen je Savezu u Daruvar telegram podrške za njihovu osudu zločina nad dvojicom jugoslavenskih državljana u češkom gradiću Ústí na Labi. Upravni odbor je razmatrao i probleme oko uvođenja električne struje u dom Čehoslovačke besede i odbijanja zemljaka Smolke da plati priključak struje. Tajnica Kolejakova je izvestila o napretku oko folklornih proba u društvu, nastupu besedine folklorne skupine na festivalu u Novskoj i vježbanja predstave jednočinke „Auto“.

Dana 6.1.1951. je na radnom sastanku Upravnog odbora ČSB tajnica Kolejakova prvo izvestila o uspješnom nastupu ČSB Lipovljani na Dožinkama u Hercegovcu, zatim je pročitan dopis iz Saveza u kojem se

potvrđuje da je beseda uredno registrirana i da treba održati redovnu godišnju skupštinu. Svaki član odbora se obavezao na skupštinu dovesti barem 10 članova ČSB. Također beseda je od Čehoslovačkog saveza dobila 3.000 din.

Na dan 21.1.1951. u prostoru Slovačke škole održana je godišnja skupština Čehoslovačke besede Lipovljani. Na početku je predsjednik Josef Kolejak poželio dobrodošlicu delegatima mjesne Narodne fronte zemljacima Pernički i Švabu, zatim delegatima mjesne narodne vlasti zemljacima Kiški i Cejpeku, zatim predstavniku Kotarskog odbora drugu Goralju, predstavniku tiska iz Zagreba i prisutne zemljake. Zanimljivo je oslovljavanje u vođenom zapisniku, opet uz napomenu da ga je vodila tajnica koja je ujedno i učiteljica na zaista primjeren način, uz veliko poznavanje procedure i „duha vremena“. Dakle do rata (1941.-1945.) se tituliralo sa „pan“ (gospodin) i krajan (zemljak), a nakon 1946. u zapisnicima je ostalo „krajan“ (zemljak), ali za sve koji nisu članovi udruge, a dio su javnog života, rabi se „soudruh“ (čes.) ili „súdruh“ (slov.). Ništa čudno, kad se uzme u obzir da je Českoslovačka beseda Lipovljani morala proći finu, nevidljivu filtraciju i kontrolu, ponovo se registrirati preko Saveza u Daruvaru, jer je kao manjinska udruga bila sada pod nadzorom novog komunističkog režima.

Skupštinu je o problemima sa knjižnicom i slabim interesom za čitanje upoznao knjižničar Ivan Vincent. Na kraju je izabran novi Upravni odbor u koji su ušli.

Švab Antonin
Beňadik Josef
Kolejáková Ludmila
Krajčí Vendel
Parižová Jelka
Nosilová Olga
Sedláček Josef
Kyška Mirko
Vincent Ivan

Nadzorni odbor:

Rybár Jan
Záborský Daniel
Koleják Josef

Za delegate u Českoslovački savez u Daruvaru izabrani su: Švab Antonin, Záborský Daniel i Kolejáková Ludmila. Glasanje je bilo tajno i svi su dobili veliku većinu. Pozdrav u ime Saveza Čeha i Slovaka iz Daruvara izrekao je delegat Urlich Jenda. Na kraju je pročitan pozdravni telegram (na hrvatskom jeziku), koji je sa ove skupštine upućen predsjedniku Jugoslavije drugu Titu i telegram na češkom upućen prema Savezu Čeha i Slovaka u Daruvar.

Dana 14.2.1951. godine održana je prva sjednica novo izabranog Upravnog odbora ČSB u stanu tajnice L. Kolejakove, a bili su nazočni: J. Beňadik, O. Nosilová, J. Parižová, J. Kolejak, I. Vincent, V. Krajčí, D. Záborský, J. Rýbar, J. Sedláček i L. Kolejáková. Određene su i funkcije u odboru, te je tako zamjenik predsjednika postao J. Sedláček, blagajnik I. Vincent, a tajnica je i dalje ostala učiteljica L. Kolejakova. Istaknut je problem skupljanja članarine, vježbanje predstave za zabavu i za uzvratni program ČSB u Međuriću. Stav je da se odmah počne raditi na probama.

Već 29.3.1951. na sastanku upravnog odbora raspravljalo se o zabavi, planiranoj za 14.4.1951. u kino Sali, a početak kazališne predstave je od 19,30 sati. Ulaznice: sjedenje 30 din a stajanje 20 din. Na blagajni su određeni: Beňadik J. i O. Nosilová. Goste će razmještati H. Parižová, D. Zaborský, J. Sedláček i J. Nota. Kontrola na ulazu S. Hudec i J. Rýbar. Piće uzima društvo na svoj račun, a za pivo će se pobrinuti zemljak Švab. Piće će prodavati I. Krajčí i J. Žemla. Odlučeno je da se nabave članske iskaznice i da se članarina ubire po rajonima u selu. Od Saveza iz Daruvara se traži da se agitira i pošalju 3 omladinca u Československu brigadu na prugu Banja Luka-Doboj. To će se nastojati dogovoriti s komitetom omladine u selu.

Dana 24.4.1951. Odbor se ponovo sastaje u stanu tajnice L. Kolejakove. Nazočni su: J. Sedláček, D. Zabor-ský, J. Koleják, A. Šváb, I. Vincent, O. Nosilova, H. Parižová, L. Kolejáková i gost P. Goralj za Komunističku partiju Lipovljani. Sjednicu je vodio potpredsjednik Sedláček i glavna točka je bio odabir omladinaca za prugu Doboj-Banja Luka i određeni su omladinci Pernička Vilko, Kopecky Milan, Jiruš Ladislav i Hudec Antun. Mjesni komitet omladine će uticati na omladince da se svakako na izgradnju pruge ide, a udruga će ovu odluku proslijediti i na svoj Savez u Daruvar. Drugo, priprema se nastup besede u Međuriću sa kazalištem i plesom. Tajnica iznosi ponudu Saveza da se besedi pošalje instruktor plesa kako bi se ČSB mogla pripremiti za nastup na Dožinke. Za dopis Saveza kulturno umjetničkih društava Kotara Novska rečeno je da se mora razmotriti dogovor koji beseda ima sa susjednom besedom u Krivaju.

Dana 20.5.1951. Upravni odbor je dobio dopisom od Saveza iz Daruvara zadatak da se kao manjinska udruga uključi u zajednički ispráčaj štafete i pozdravnog pisma drugu Titu. Drugo pitanje je bilo kako podmiriti troškove nastupa glazbe i kazališne skupine u Međuriću. Odlučeno je, dati iz blagajne društva 1.500 din, obzirom da ih je bilo petoro, svakome po 300 din. Pročitan je i dopis Saveza kulturno umjetničkih društava Kotara Novska i odlučeno da beseda ide na taj festival sa plesom „Slovenska beseda“. I na kraju, tajnica L. Kolejáková je najavila svoj mogući premještaj iz Lipovljana u Daruvar, upozorivši da je potrebno pravodobno pokušati nagovoriti nekoga učitelja koji bi htio doći u Lipovljane. Ponovo se spominje slabo ubiranje članarine. Zemljak Zaborský je predložio da njegov šegrt (naučnik) Vrabček za određenu naknadu skuplja članarinu, što je usvojeno.

Na dan 19.8.1951. na radnom sastanku Upravnog odbora ČSB prvo je tajnica izvjestila da su plakati za Obžinkove slavnosti obješeni po selu, javilo see 32 osobe za put, naša omladina će imati nastup plesom „Česka beseda“, probe su počele, a isti dan 19.8. je bila jedna članica iz saveza koja je pomagala u vježbanju plesa. Za zamjenu učitelja, tajnica izvještava da je pisala na sjedište Matice slovačke u Petrovac u Vojvodinu, ali da zemljak Sklabinski nije još odgovorio. Odbor je zaključio da se još pričeka odgovor, ali da se i u Daruvaru razgovara s slovačkim učiteljem Spevakom. Odbor je stava da bi mjesto tajnika trebao preuzeti V. Krajčí. Savez je poslao brošure koje će se prodavati, a ostatak vratiti. Također zemljak Vincent obavještava odbor da je zemljak Dam Vladimir zamolio da mu se kod zgrade ČSB omogući više korištenja prostora, jer su stvari i predmeti od besede njemu tamo na smetnju. Odlučeno je da zemljaci Beňadik, Zžborský i Vincent pogledaju o čemu se radi.

Dana 15.12.1951 u 20 sati u stanu tajnice održan je sastanak Upravnog odbora ČSB Lipovljani, koji je zapisnik posljednji puta vodila dotadašnja tajnica Ludmila Kolejakova. Obiman dnevni red rezultirao je zaključcima:

- na dopis Saveza kulturno-umjetničkih društava iz Kotara Novska odgovor je da se ne može sudjelovati na njihovu kursu tj. obuci, ali će zato beseda pružiti drugim društvima u selu pomoći ukoliko to bude traženo, a za kazališnu predstavu je određen datum 2.2.1952.

- pretplata na Hlas ľudu, slovačke novine izdavanje čije je u Novom Sadu, odlučeno je da se zatraži pretplata
- knjige i brošure iz Daruvara, ukoliko se ne uspiju prodati, udruga će vratiti Savezu
- gostovanje daruvarske besede u Lipovljanima će se ugovoriti nakon što udruga vidi kako će proći sa domaćom kazališnom predstavom
- odbor je odlučio poslati traženu novčanu pomoć internatu Češke osmoljetke u Daruvaru u iznosu 2.000 din
- pomoć za Dan dječje radosti će ČSB dati ako to i druge udruge u selu prihvate
- pitanje kulisa u vlasništvu udruge je odgovoreno da se nalaze na podu u kinu, a bile su posuđene Fiskulturnom društvu. U buduće kulise davati odlukom uz odštetu 500 din i kauciju 2.000 din
- za veći prostor koji je iznajmljen Vladimиру Damu, predsjednik Josef Beňadik predlaže najam od 300 din od 1.1.1952. godine, što je usvojeno.

Dana 11.5.1952. održan nakon dugog vremena sastanak upravnog odbora u besedinom domu. Zemljak Zaborsky je pročitao pismo iz Saveza kojim se obavezuje članstvo „da se pripoji masovnoj organizaciji manifestacije ljubavi i odanosti maršalu Titu na 25.V.“ (to je inače bio državni praznik-Dan mladosti i Titov rođendan). Predsjednik ČSB J. Beňadik predlaže da Vlado Dam prihvati mjesto tajnika umjesto zemljaka Krajči Vendela, koji se ne odaziva na sjednice. Zaključak je da se iz Besede isključe svi, koji više puta odbijaju platiti članarinu. Svjesni proteka vremena bez učitelja slovačkog jezika, odbor zaključuje da bi možda najbolje bilo otići u Petrovac u Vojvodinu i dogovoriti tamo učitelja za Lipovljane.

Sudjelovanje ČSB Lipovljani na Dožinkama - žetvenim svečanostima u Hercegovcu, stoje s lijeva: V. Kubran, I. Vincent, Musil i Kopecki; čuče: A. Jukl (Paska), A. Vajz (Prebežac), L. Shejbal (Kolejak), M. Uhitil (Odobašić), Đ. Libijak (Smoljanović)

Dana 28.9.1952. u domu ČSB na sastanku odbora prvi puta se pojavila nova učiteljica slovačkog i češkog jezika Štefania Chytilová. Dogovor sa odborom je da ona preuzme popisani knjižni fond besedine biblioteke, a da se jedan ormar za knjige ustupi mjesnoj knjižnici za hrvatske knjige. Učiteljica je pročitala dopis od kotarskog Saveza kulturno prosvjetnih društava u Novskoj, da Čehoslovačka beseda povodom VI. Kongresa KPJ (održan je od 2. do 7. studenog 1952. godine u Zagrebu), sudjeluje na prigodnoj akademiji i nastupi s recitacijom.

Iz ovoga je vidljivo da je gotovo obavezno da ČSB bude, pored svog manjinskog programa, u potpunosti društveno angažirana prema smjernicama koje su po političkoj liniji dolazile iz nadležnog kotarskog saveza u Novskoj.

Dana 25.1.1953. radni sastanak odbora ČSB održan u 15 sati u Besedinom domuiniciran je dopisom KUD Lipa da se iz ČSB imenuje delegat u ovome hrvatskom društvu, te je jednoglasno odlučeno da gospođica učiteljica (slečna) Štefania Chytilová bude ta predstavnica. Također odbor se suglasio da se 7.2.1953. u 7 sati na večer u kino sali održi kazališna predstava, te će za tu predstavu učiteljica izraditi pozivnice. Za buduće sjednice odbor, na sugestiju zemljaka Sedlačeka, odlučuje da se sastanci u buduće održavaju prvu nedjelju u mjesecu u 2 sata po podne.

Dana 1.2.1953. (nedjelja) u 2 sata po podne u Domu ČSB održan je trosatni radni sastanak, na kojem su bili Josef Beňadik, Parižová Jelka, Vincent Ivan, kolejak Jozef, Kiška Mirko i Dam Vlado. Dnevni red je bio:

Čije piće će se točiti na zabavi?

Kakav nastup na zabavi?

Ugovaranje glazbe!

Slobodni prijedlozi!

Dogovor je da članovi besede sami svoje piće toče na zabavi, prihvaćen je prijedlog gospodina Kiške da ulaznice za kazalište i zabavu budu 40-30-20 dinara, a ujedno Kiška prihvaća da do utorka na večer ugovori domaću glazbu. Odbor je odlučio da gospođica učiteljica uz pomoć gospodina Zaborskog i glumaca postavi kulise na binu. Podijeljeni su i zadaci na zabavi:

Blagajna: Kiška, Beňadik

Smještaj gostiju: Kolejak, Zaborski

Šank: Sedlaček, Vincent

Pomoć na bini: Dam

Dana 25.3.1953. u Domu ČSB održan je sastanak odbora u svrhu pripreme godišnje skupštine, zakazane za 29.3.1953. u prostorijama škole u 2 sata po podne. Gospođica učiteljica Štefania Chytilová će napraviti pozivnice za članove besede i plakate za obavijest svim zemljacima u selu. Utvrđen je i dnevni red skupštine. Sastanak je završio u 21 sat, a nazočili su mu Beňadik Josef, Kolejak Josef, Vincent Ivan, gđica Chytilová Štefanija, Sedlaček Josef i Dam Vlado.

Dana 29.3.1953. održana je izborna skupština ČSB Lipovljani. Prije toga su podnijeti izvještaji o radu i blagajnički, a bila je ovo prigoda na osvrt i veliku zahvalu prijašnjoj dugogodišnjoj mjesnoj učiteljici češkog i slovačkog jezika drugarici Ludmili Kolejakovoj, poslije koje ostaje veliki doprinos u školi i kulturnom radu ČSB Lipovljani. Tajnik Dam Vladimir u izvještaju je posebno istaknuo mladež koja je u proteklom periodu uvježbala tri predstave, prvo od poznatog slovačkog autora Josefa Gregora Tayovskog „O službe“, zatim češku veselu jednočinku „Milý tatínek“ od Františeka Svobode, a na proslavi 8. marta nastupila je s kazališnim komadom „Prevrhnuta slamička“. Za Slovačku školu je objavljeno da je u tekućoj školskoj

godini upisano svega 3 učenika. Blagajnik Vincent Ivo dao je svoje izvješće, sa solidnim saldom blagajne od 7.740 din. Na ovoj je skupštini delegat Saveza iz Daruvara drug Krasko Pavel potvrđio da u organe društva mogu biti izabrani samo oni koji imaju državljanstvo Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Hvalio je „privilegije i kulturna prava koje su naše manjine doobile u FNRJ“. Značajno obraćanje je imao prvi predsjednik ČSB Lipovljani Michal Mačkala. Iznijevši osvrt na ukupan 30. godišnji rad od osnutka, posebno je zavatio nad sudbinom knjižnice, koju je, kako je naveo, teškom mukom i zalaganjem svih zajedno godinama podizao, a sada mnoge knjige nisu vraćene, knjižnica sa inventarom je pripojena političkom odlukom mjesnoj knjižnici i čitaonici. I na kraju, članovi skupštine su izabrali:

Beňadik Josef – predsjednik
Šváb Antonin – potpredsjednik
Dám Vladimir- tajnik
Vincent Ivan – blagajnik
Hudec Slavko – član odbora
Pariža Jelka – članica odbora
Koleják Jozef – član odbora
Sedláček Jozef – član odbora
Šulc Milka – članica odbora
Kiška Mirko – član odbora
Članovi Nadzornog odbora: Mačkala Michal-predsjednik,
Záborský Daniel-član,
Rýbar Ján-član

Drugarica Žofie Krasková iz Daruvara vrlo je lijepo govorila o suradnji Čeha i Slovaka u Lipovljanim, što je popraćeno pljeskom prisutnih.

Drug Šelem Josip u ime mjesne organizacije Komunističke partije Lipovljani zatražio je suradnju ČSB sa ostalim mjesnim organizacijama.

Zamjetno je da je od ove sjednice pa sve do početka 1955. godine zapisnike ČSB Lipovljani, krasopisom i vrlo uredno vodila učiteljica Štefania Chytilová, te je i ovom prigodom vidljiv ogroman značaj i doprinos učitelja u radu kulturnih udruga Čeha i Slovaka u Lipovljanim.

Dana 10.5.1953. održan je prvi radni sastanak novog Upravnog odbora, na kojem je „drugarica učiteljica“ Štefania Chytilová obavijestila da je s mladeži uigrala kazališnu predstavu autora Urbánek František: „Stridža zpod Hája“. Začudo, članovi odbora na čelu s predsjednikom Josegom Beňadikom prvo su joj zamjerili da ih nije pravodobno upoznala s pripremljenom predstavom, jer „ne može se tek tako na brzinu organizirat zabava s predstavom“. Na kraju je ipak prevladala činjenica da se zabava ugovori za 23.5.1953. jer je učiteljica napomenula da početkom lipnja mora sa djecom ići na slet „Jaro našej menšini“ u Daruvar. Još je dobila u zadaću da, zajedno sa drugom Koleják Jozefom, pripremi pozive, plakate, ugovori kino salu, dobije dozvole od vlasti u Lipovljanim i Kotaru Novska. Po završetku predstave dogovoreno je da će svirati glazba KUD Lipa, kojoj je potrebna večera, koja će se dati u stanu Kolejakovih, a pomagat će servirati Pariža Jelka i Šulc Milka.

Kazališne predstave su bile vrlo omiljene, postav scene jednostavan, mnogo snalaženja i kratko i duhovito.

Ključnu ulogu su imali učitelji koji su iz Čehoslovačke nabavljali tekstove, a za lutkarsko kazalište su posredstvom društva „Komensky“ iz Praga naručivali lutke

Dana 7.6.1953. na sastanku odbora jedina tema je bila poziv da kazališna grupa ČSB Lipovljani nastupi u Antunovcu (gdje ima dosta Slovaka i gdje je Evangelička crkva) s kazališnom predstavom „Stridža zpod Hája“. Drug Zaborsky je preuzeo na sebe da će organizirati prijevoz kulisa i da bi sa besedinom mladeži otišli vlakom do Poljane, pa bili prevezeni do Antunovca. Učiteljica je napomenula da ona rano u jutro ne može taj dan na put, jer ima u školi obavezu biti kod upisa djece u I. razred, a u 14 sati djeca nastupaju na svečanosti završetka školske godine u Lipovljanim. Drug Zaborsky je obećao da će organizirati za učiteljicu prijevoz od 4 sata po podne u Antunovac.

Dana 28.6.1953. na sjednici odbora razmatran je neuspio pokušaj nastupa i nesporazum s domaćinima u Antunovcu. Put vlakom je bio uzaludan. Antunovčani nisu ishodili dozvolu po prijavi za ovaj nastup. Predlagali su da naši ostave kulise kod njih za neku drugu priliku. Zaključeno je da domaćini u Antunovcu prvo sve pripreme i nakon toga da nas pozovu. Drug predsjednik Beňadik predlaže da se za članstvo i uplatu članarine zaduže drugarice Jelka Parižová i Štefania Chytílová. Potaknuta je i pretplata na novine „Jednotu“, a primjerak za besedu će primati drugarica Chytílová.

Dana 19.9.1953. na Upravnem odboru ČSB izabran je jednoglasno novi blagajnik, drug Kolejak Josef. Za urednu primopredaju i preuzimanje knjige blagajne pored njega su zaduženi drug Zaborsky i drugarica Chytílová. Drugarice Parižová i Chytílová uspjele su ubrati članarinu u Holbergerovoj ulici, Grobljanskoj

i na „drumu“, još imaju pokupiti u Proštenikovoj. Predsjednik Beňadik upozorava da se mora sačiniti popis inventara društva. Knjige i dva ormara su predana u općinsku čitaonicu, a za to nemamo nikakve dokumente. Također je rečeno da je konačno odigrana predstava u Antunovcu i da je izazvala veliko zanimanje domaćih. Isto tako, naša su djeca bila s učiteljicom na „Jaru našej menšini“ u Daruvaru. Zaključak je, kad prestane sezona poljskih radova, potrebno je da mladi nastave sa vježbanjem nove priredbe. Stariji članovi rade na pripremi lutaka i rekvizita za lutkarsko kazalište (babkove divadlo).

Dana 18.10.1953. održan je radni sastanak Upravnog odbora ČSB Lipovljani. Jedina tema je bila potencijalna prodaja Doma ČSB, u naravi kuće. Naime ponuda koja je stigla od Dobrovoljnog vatrogasnog društva Lipovljani svodila se na to, da se ČSB Lipovljani dogovori s vatrogascima i da zajedno kupe zgradu tadašnje pošte (Kelovićeva kuća-sada mjesto DVD-a). Prijedlog ide dalje i ustupile bi se dvorišne prostorije za rad besede, a beseda bi mogla besplatno koristiti dvoranu za kazališne priredbe. Zaključeno je da DVD pozove cijeli odbor ČSB na zajednički sastanak i dogovor. Drug Koleják je izvijestio, da pregledom blagajne nije izvršena uplata za najam prostora u zgradici ČSB, na što je Vlado Dam odgovorio, da on prihvata povećanu cijenu na 300 din, te da će taj iznos i uplatiti.

Dana 13.12.1953. održan je sastanak odbora. Glavna tema je bio neriješeni spor oko termina zabave, jer je lokalna vlast konstatirala, da zabava i kazališna priredba na željeni dan, 27. prosinca nije prikladan jer ispada da je to božićna proslava. Također ništa od dogovora sa DVD, jer je vlasnik željene kuće odustao od prodaje. Učiteljica je potvrdila da su mladi članovi ČSB tijekom studenog i prosinca uvježbali dvije nove predstave, „Matka“ Gregora Tajovskoga i „Starý zaľúbenec“ od Urbanka.

Dana 20.12.1953. održan je formalno posljednji radni sastanak odbora u toj godini, a s ciljem da se zabava i kazališna predstava ipak održe, ali na samu Novu godinu, što se smatralo jako nepovolnjim terminom. Naime prije toga su u prosincu zabave održali i DVD i Fiskulturna sekcija. Svejedno su bili uporni i podijelili su zaduženja za zabavu, a predsjednik Beňadik će pokušati još jednom dobiti željeni termin.

Dana 7.1.1954. tjedan dana nakon održane zabave i kazališne priredbe odbor je s velikim zadovoljstvom zaključio da su svi svoja zaduženja izvršili, veliki je minus bio odobrenje trajanja zabave od samo 5 sati! Tako da su morali prekinuti prodaju ulaznica i čistiti i u red dovesti poslije dvoranu za kino predstave, te pokupiti kulise sa bine. Uz izuzetno veliku posjetu dogodilo se i nekoliko manjih incidenata, pa su neki na kraju nagrnuli bez ulaznica u salu. Izvedba glumačke družine je bila izuzetna, osim jednog glumca koji je odbio igrati svoju ulogu, jer nije dobio ulaznice za svoje. Drugarica učiteljica je zadovoljno iskazala obračun zabave, ukupni prihod je bio 8.667 din, a izdaci 6.990 din.

Dana 21.3.1954. na sjednici odbora ČSB određen je datum skupštine udruge za nedjelju, 28.3.1954. u 14 sati. Referat će pripremiti Š.Chytilová, a blagajnik će se pobrinuti da Nadzorni odbor prethodno pogleda blagajničko izvješće. Drugarica učiteljica se zadužuje napraviti pisani pozivnicu za svakog člana ČSB, a svaki član odbora mora pozvati barem četri člana udruge.

Dana 28.3.1954. održana je u Slovačkoj narodnoj školi godišnja skupština ČSB. Nakon pozdrava predsjednika Josefa Beňadika drugarica Štefania Chytilová je pročitala referat o političkoj situaciji u svijetu i domaćoj, te pobrojala sve aktivnosti besede u 1953-54. godine. U svom izlaganju osim uspješnog kazališta, slabog rada knjižnice u sklopu mjesne čitaonice, posebno je sa tugom zaključila da ova manjinska škola radi vrlo malog broja učenika propada. Zahvaljujući samo potpori ČSB, ona nije već zatvorena.

Nakon toga pristupilo se izboru novih tijela društva, koja su jednoglasno izabrana:

Predsjednik Beňadik Jozef
Potpredsjednik Ďuriš Anton
Tajnik I Dam Vlado
Tajnica II Chytilová Štefania
Blagajnik Koleják Jozef

Članovi odbora:

Horvát Vaclav
Pavčo Jozef
Hudec Ondrej
Parižova Jelka
Sedláček Jozef
Šulcová Milka
Nosilová Olga
Kobelová Jižina

Nadzorni odbor:

Zaborský Daniel
Baranek Ján
Ivanec Jozef

Delegati za godišnju skupštinu Saveza:

Chytilová Štefania
Zaborský Danko
Šulc Milka
Koleják Jozef

Dana 15.4.1954. održan je konstituirajući sastanak novog odbora ČSB u vlastitom prostoru. Predsjednik Beňadik ovom prigodom daje obavijest da mjesni DVD pristupa kupnji, sada drugog prostora u selu kuća u vlasništvu Fofonke, gdje je trenutno smještena Poljoprivredna zadruha. Kuća u kojoj je sada ČSB ne odgovara svim željenim aktivnostima, a sami graditi nešto novo nećemo niti pomišljati, rekao je predsjednik. Stoga je za konačnu odluku potrebno sazvati sve članove ČSB, pa da se rasvjetli i dogovori odluka. Učiteljica je dobila u zadatak sazvati sve članove društva.

Dana 27.4.1954. pozvani su na sastanak svi članovi ČSB Lipovljani.

Rasprava o prodaji doma izazvala je razne komentare. Tako su stariji članovi ČSB bili protiv prodaje vlastitog prostora i da nije potrebno s drugim društvima ulaziti u kupovine. Rečeno je doduše, da postojeći skučeni prostor ne omogućava spremanje kazališnih kulisa, niti se mogu održavati sastanci, kazališne probe. S druge strane, ukazivalo se na mogućnost dobivanja većeg prostora u zajedničkom domu, sa dvoranom gdje bi se moglo vježbati i prikazivati kazališne predstave. Dalje, napomenuto je da bi u tom slučaju beseda bila upisana na toj čestici kao suvlasnik. Ali Dom ČSB se ne smije prodati, sve dok se ne vidi kraj realizacije dogovora sa DVD Lipovljani. Tako je na kraju i odlučeno.

Dana 7.11.1955. održana sjednica odbora ČSB, na kojoj se raspravljalo o mogućim terminima za zabavu i priredbu do kraja godine. Drugarica učiteljica je upoznala odbor da za mjesec studeni ne može dobiti dozvolu za kazalište (i zabavu), jer to remeti i umanjuje odziv na svečanu proslavu Dana Republike! Izdaci za kazalište na salu iznose u subotu 2.500 din, a u nedjelju 5.000 din, glazba košta 3.000 din i ostalo

još oko 1.000 din. U prosincu radi posta posjeta nije baš bogata, pa su se dogovorili da traže 1.1.1955. za programe.

Dana 18.12.1954. na sastanku odbora ČSB učiteljica Chytilová Štefania izvještava kako je pripremila sa omladincima kazališni komad „Ked mesiačik svietil“ u tri čina. Beseda je dobila dozvolu za program 9.1.1955. Stav je odbora da se u Moslavini nabavi i na zabavi prodaje vino. Određeno je da bi vina trebalo kupiti 150 do 200 litara, a prodavati ga po cijeni 120 din litra. Kubran Slavko će ga dovest do Lipovljana. Od tombole se odustalo, jer nema tko prodavati. Binu, kulise i plakate i dozvola je pala na brigu učiteljici Chytilovej.

Dana 3.1.1955. održana je sjednica odbora na kojoj je rečeno da zabava koja ima dozvolu za 9.1.1955. ne može se održat, jer drug Kopecký koji upravlja kino programom u dvorani, ne dozvoljava jer je predviđen taj dan puštati igrani film, može dati iduću nedjelju iza 6 sati navečer kada završi kino predstava i to po cijeni 5.000 din. U subotu može po cijeni 2.500 din. Rečeno je, vrlo je neprijatno da se u Lipovljani- ma kazalište ne može barem jednom održati u dogovorenem terminu. Svi članovi sa zaduženjima imaju doći u subotu u 5 sati po podne u salu, da ne bude ponovo neprijatnosti sa prodajom karata. Također je dogovoren da svi glumci dobivaju ranije karte za svoje bliske, da se ne ponavljam nemile scene.

Dana 10.2.1955. sastanak je bio održan u neosvijetljenom prostoru škole, tako da blagajnik nije podnio izvješće sa održane zabave. Predsjednik Beňadik je pohvalio vrlo veliku posjetu zabavi i da je jedino vino donijelo pravu zaradu, stoga je odlučeno da se u kratkom roku nabavi ponovo veća količina iz Moslavine, za što su zaduženi Koleják, Đuriš i Beňadik. Dogovoren je termin za skupštinu ČSB (6.3.1955. u 14 sati) a drugarica učiteljica će javiti Savezu u Daruvar, prirediti referat o radu, plakate i svim članovima pozivnici. Blagajnik će pripremiti svoj izvještaj.

Nakon ovoga prestaje uredno i detaljno vođenje zapisnika Čehoslovačke besede u Lipovljanim od strane vrijedne i poslu predane učiteljice Štefanie Chytilove.

Dana 6.3.1955. od 14 sati u prostoru Slovačke narodne škole održana je skupština ČSB Lipovljani. U referatu je izrečena opaska da u Lipovljanim kazalište teško prolazi, uslijed nerazumijevanja lokalne vlasti, a da mladi članovi tzv. Dobrovoljnog kružoka ČSB vrlo rado daju sve od sebe za glumačke izvedbe. Učiteljica je ponovila prošlogodišnju ocjenu, da ovaj odbor nije ništa uspio napraviti na povećanju broja djece, te da će se najvjerojatnije ova škola morati zatvoriti.

Izabrani su aklamaciom i novi članovi odbora.

Beňadik Jozef, predsjednik

Zaborský Danko, potpredsjednik

Đuriš Anton, tajnik I

Chytilova Štefania, tajnica II

Koleják Jozef, blagajnik

Sedlaček Jozef član

Parižová Jelka članica

Šulcová Milka članica

Novota Ján, član

Horvát Vaclav, član

Dam Vlado, član

Nadzorni odbor:

Kubran Slavko
Štrban Slavko
Ivanec Jozef
Baranek Ján

Za delegate na godišnju skupštinu saveza izabrani su:

Chytilová Štefania
Zaborský Danko
Ďuriš Anton

Dana 14.9.1955. novoizabrani odbor ČSB se nakon šest mjeseci sastao. Odlučivalo se o nošnjama muškim i ženskim, te da će se prvo provjeriti njihova nabavna cijena u Petrovcu (Vojvodina). Isto tako je odlučeno da se zatraži iz Petrovca časopis „Hlas ľudu“. Iz daruvarske „Jednote“ traže da im se pošalje vijest za objavu o radu ČSB. Dogovoreno je da se pronađu kazališne knjige te da se prepišu za potrebe ČSB. Nažalost, zapisnik je vrlo površno i prilično neuredno vođen, tako da je teško razabrati što je podsjetnik, što prijedlog, a što zaključak sa sjednice.

Dana 8.10.1955. sastanak odbora ČSB sa istim temama: popis knjiga, inventara, naplata članarine i dogovor za zabavu za 20.11.1955.

Dana 6.11.1955. odbor ČSB je zasjedao u mjesnoj čitaonici: razmatrao jedogovor za kazališnu priredbu zakazanu 19.11.1955. Cijene ulaznica bi bile: tzv. prvo mjesto 40 din, drugo mjesto 30 din, a treće 20 din. Ponovo se nabavlja vino, ovaj put sa Gojla (Danko Zaborski i Jozef Sedlaček).

U međuvremenu je održan širi sastanak ČSB, na kojem se razmatrala ponovo tema prodaje Doma ČSB. Bilo je prema nepotpunom zapisniku 26 članova, od toga za prodaju doma je glasalo 17, protiv je bilo 7 članova, a 2 su člana bila neopredjeljena. Obračun sa održane zabave od 19.11.1955. je:

- ulaznice 9.769 din
- na točenje 28.395 din
- garderoba 490 din
- Ukupni troškovi 32.369
- čista zarada 6.285 din

Na istom sastanku su dogovorene ponude gostovanja kazališta poslati na Staro Petrovo Selo i Uljanik.

Dana 8.1.1956. u prostoru Slovačke narodne škole održan je radni sastanak na kojem je dogovorena godišnja skupština ČSB za 5.2.1956. Zapisničar je učiteljica Terezia Žilajiová.

Dana 5.2.1956. održana je godišnja skupština ČSB Lipovljani. Nakon uvodnog pozdrava predsjednika Beňadik Jozefa, za riječ se javio drug Doležal, delegat Saveza iz Daruvara, zamijetivši prvo jako slab odaživ na ovu skupštinu, a zatim druga tajnika Ďuriš Antuna radi nepripremljenog referata. Ponovljene su žalopijke oko slabog rada, nebrige oko knjižnice, nezainteresiranosti članova i malog broja učenika u školi. U izboru novog rukovodstva nije bilo mnogo promjena:

Beňadik Jozef, predsjednik
Zaborský Daniel, potpredsjednik
Vincent Ivan, tajnik
Žilajiová Terezia, zapisničarka

Kolejak Jozef, blagajnik
Dam Vlado, gospodar u društvu
Žilajová Terezia, knjižničarka
Novota Ján, član
Ďuriš Antun, član
Chorvat Vencl, član
Vincent Tonček, član
Parižová Jelka, članica
Šulcova Milka, članica

Nadzorni odbor:

Švab Antun, predsjednik
Ivanec Jozef
Štengl Josip

Još je zaključeno da će oko pripreme kazališnih predstava pomagati Švab Antun, te da se umjesto pjevačkog zbora, beseda počne baviti plesnom skupinom.

Dana 26.2.1956. u Slovačkoj narodnoj školi (na Općini) održan je sastanak Upravnog odbora. Dogovoren je među prisutnima raspored po ulicama, da se obiđu članovi radi naplate članarine za 1955. i 56. godinu, te da se podijele iskaznice koje je beseda dobila naštampane iz Saveza. Po rasporedu, Ivo Vincent i Kolejak Jozef su si uzeli Grobljansku i Proštenikovu ulicu, Ďuriš Antun i Jelka Parižová su uzeli Holbergerovu ulicu. Terezia Žilajová i Slavko Kubran Željansku ulicu, Jozef Beňadik i Daniel Zaborský Živaljsku ulicu a Brdašce Jozef Štengl. Članarina je iznosila 5 din mjesечно. Također su podijeljene uloge za novi kazališni komad u tri čina „Konopareň“ autora Jána Čemana.

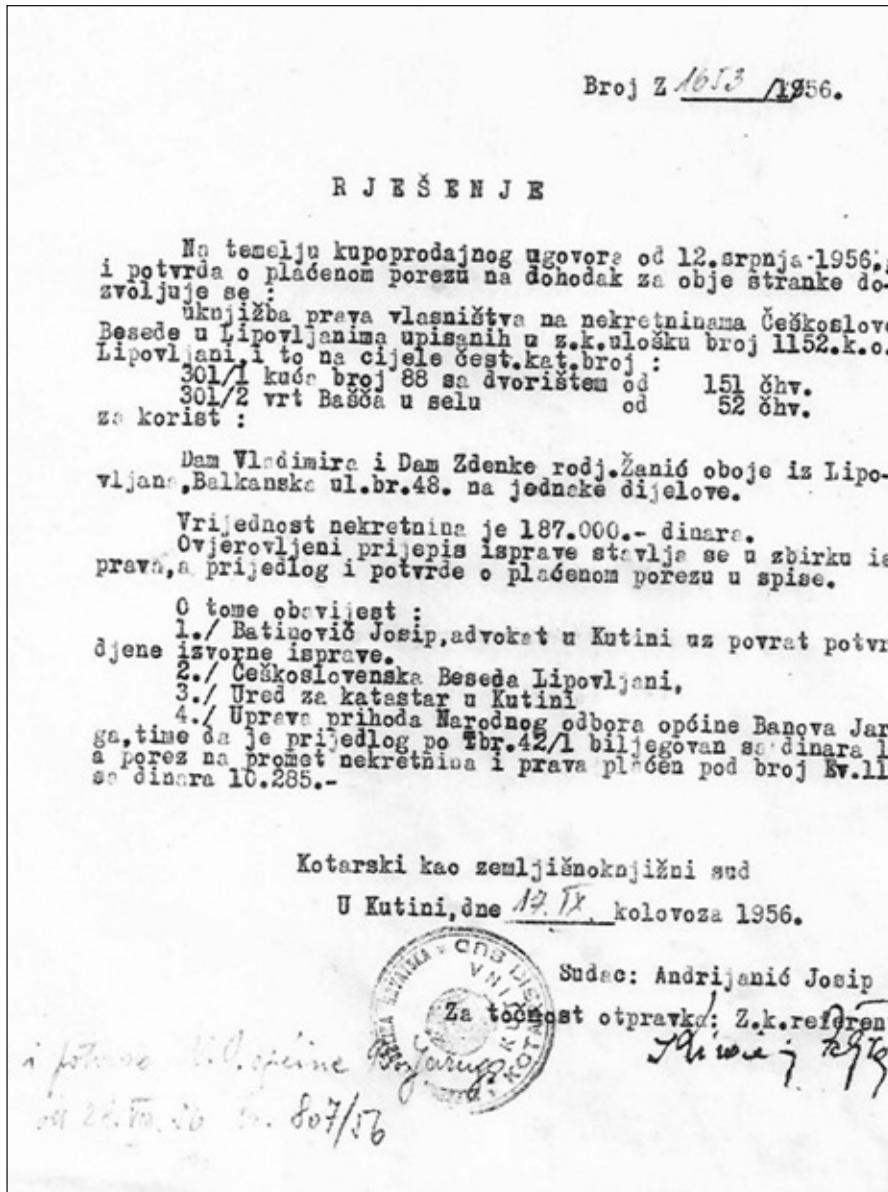
Dana 15.4.1956. glavna tema na sastanku odbora ČSB je bila podjela zaduženja za predstojeću kazališnu predstavu zakazanu za 21.4.1956. Prvi se put dogovorilo da se glumcima dodijeli za nastup 3 dcl likera i 6 litara vina! Za glazbu je određeno 5 litara vina i večera, za šta će brinuti Štengl Josip. Cijene ulaznice su u tri razine kao i obično, 50-40-30 din. Pozivnice će izraditi učiteljica.

Dana 28.4.1956. zasjedao je odbor ČSB nakon uspješno održane predstave i zabave u subotu 21.4.1956. Usputna primjedba je bila na nedisciplinu jednog glumca i njegovu samoinicijativu. Ovo je bila dramska priredba u tri čina i po mišljenju na sastanku, nije previše zainteresirala publiku, jer oni su navikli na kratke komedije, gdje će se nasmijati i razumjeti sadržaj. Predstava je odigrana u kino Sali „Balkan“, a izdatak za dom je ovom prigodom iznosio 5.000 din. Na kraju je predsjednik pozvao da se sazove sastanak svih članova ČSB, kako bi se raspravilo o prodaji Doma ČSB. Od strane lokalne vlasti je vršen pritisak da se dom proda i dio sredstava uloži u izgradnju društvenog doma u kojem bi ČSB dobila svoje prostorije.

Dana 17.6.1956. sazvan je sastanak svih članova ČSB Lipovljani i ponovljene su ideje o prodaji postojećeg vlastitog doma u zamjenu za budući prostor u zgradi društvenog doma, koji je po navodima trebao biti također u vlasništvu ČSB. Pročitan je i „ugovor“ između osnovne organizacije Socijalističkog saveza i Československe besede. Svi prisutni su se nakon uvjeravanja složili, da se dom proda, a predsjednik je objavio i cijenu od 300.000 din, te da se 24.6.1956. održi nadmetanje (licitacija) za prodaju.

Dana 24.6.1956. provedena je dražba, licitacija Doma ČSB. Nazočni su bili: Beňadik Jozef, Novak Antun, Vincent Ivan, koleják Jozef, Vincent Tonček, Ivanec Jozef, Zaborský Daniel, Dam Vlado i Novota Ján. Od

ostalih su bili: Kotarski Stipa, Vdović Branka, Mokri Jozef, Čejina Ivan, Tisaj Antun i Žanić Marko. Kauciju po 10.000 din su prethodno uplatili Dam Vlado i Čejina Ivan. Prvo je Čejina ponudio 5.000 din više od početne cijene od 300.000 din, a Vlado Dam je odgovorio sa ponudom na 306.000 din i to je bila konačna cijena. Vlado Dam je 100.000 din dao odmah. Komisija je pismeno zaključila sa novim vlasnikom da još 100.000 din uplati do konca VII. mjeseca, a preostali iznos od 106.000 din će u najkraćem roku odlučiti Upravni odbor ČSB na svojoj sjednici.

Rješenje od 17.09.1956. god. za uknjižbu prava vlasništva temeljem prodaje nekretnina (kuće) Čehoslovačke besede, a kupci su Dam Vladimir i Dam Zdenka rođ. Žanić. Dio sredstava je pod političkim utjecajem mjesnih vlasti uplaćen za izgradnju budućeg Društvenog doma, sadašnja zgrada Općine Lipovljani

Dana 19.8.1956. održan je širi politički sastanak, na kojem je Švab Antun izvjestio da je bio na sastanku u Savezu u Daruvaru. Vezano na opstanak Slovačke narodne škole u Lipovljanim koja se zakonski mora spojiti sa osmoljetkom, odbor je zadužio Švab Antuna da pokuša dogоворити, да се у будуће у основној школи у Lipovljanim uče slovački i češki jezik по 1 sat dnevno. Taj jedan sat bi bila obveza за svakog učenika Čeha i Slovaka. Tomu su dodali da drug Švab Antun traži u Savezu u Daruvaru još jednog učitelja, po mogućnosti Čeha.

Dana 16.11.1956. održan je u prostoru mjesne čitaonice i knjižnice sastanak odbora sa predstavnicima općinskih političkih organizacija koje je zastupao Švantko Vlado. Podneseno je detaljno izvješće o radu ČSB, a predstavnik politike je postavljao članovima brojna pitanja o ustroju besede, članstvu, aktivnosti, mlađeži posebno. Izvjesni drug Jura Rončević se također propitivao o političkim postavkama, a posebno se osvrnuo na sve slabiji odaziv i interes domaćih roditelja Čeha i Slovaka, za manjinsku školu u svome selu. Izrečena je i ocjena „da pojedini članovi Saveza komunista ne djeluju kao ostali i ne služe svojim primjerom“. Bio je to klasičan politički dril, gdje su „drugovi“ iz općinske vlasti našli za shodno upozoriti ČSB kojim putem je ispravno ići. Nakon toga je još više pao elan za bilo kakav rad i tako je bilo naredna 4 mjeseca.

Dana 24.3.1957. predsjednik Jozef Beňadik je sazvao odbor ČSB kako bi dogovorili godišnju skupštinu. Sastanku su pored njega nazočili: Zaborský daniel, Novota Ján, Parižová Jelka, Šulcová Milka, koleják Jozef, Chorvát Vencl, Dam Vlado, Vincent Ivo i Ivanec Jozef. Kroz zapisnik se saznaće, da je ČSB na Staru godinu 1956. organizirala zabavu, te da je uspješno odigran kazališni komad P. Čehova „Pytačky“. Problem izdvojenog smještaja knjiga na češkom i slovačkom u hrvatskoj knjižnici dobili su u zadatak riješiti Novota Ján i Novak Antun. I na kraju, učiteljica Terezia Žilajiova najavljuje svoj odlazak sa krajem ove školske godine, te da se ČSB mora izboriti za novog učitelja, po mogućnosti za češki i slovački i to sa iskustvom. Još je napomenuto da se dio besedinih knjiga kao i školskih udžbenika, nalazi na tavanu kod bivše učiteljice Kolejakove.

Dana 23.1.1958. sazvan je sastanak odbora kod zemljaka Zaborský Daniela. Tema je bila poveća raspoloživa suma u blagajni (94.051 din), a kod zemljaka Zaborskog je 30.000 din, za stolarske radove, vrata i prozore na besedinoj prostoriji. Dogovoren je da se za 100.000 din uredi soba i postavi stolarija od hrastovine, borovine i jelovine. Predsjednik upozorava gospodara društva, da je prostorija koju imaju kod Novaka u neredu, nadalje bivša učiteljica Chytílová je posudila lutke i kulise nekome društvu u Husain i to treba od nje tražiti da vrati, a zemljak kolejak predlaže da se piše u Petrovac (Bački Petrovac, sjedište Matice slovačke za Jugoslaviju), kako bi se tražilo od nih tekstove za kazališne komade.

Dana 23.3.1956. na sastanku odbora, ponovo u prostoru kod Danijela Zaborskog bila je prvi puta izrečena izmjena potписанog dogovora s lokalnim Socijalističkim Savezom oko dobivanja prostora. Naime, zbog potreba uređenja i prenamjene izgrađenog društvenog doma za potrebe osmogodišnje škole u Lipovljanim, izigran je dogovor od strane tadašnjih političkih vlastodržaca, te je ČSB predloženo da, umjesto na katu, uređuje sebi, također nedovršeni, prostor u prizemlju. To je na odboru izazvalo razočaranje i pale su teške riječi na račun onih koji su nekoliko večeri prije toga, tako odlučili. Članovi odbora su ipak otišli vidjet ponuđeni prostor u prizemlju Društvenog doma, te su se složili da Daniel Zaborský dogovori s politikom taj prostor kako bi se uredio, jer su sredstva od prodaje kuće postojala.

Dana 14.9.1958. odbor se sastao kako bi ih Daniel Zaborský izvijestio o tijeku radova na uređenju prostorije ČSB u domu. Ožbukana je prostorija, napravljeni daščani podovi i drvena stolarija, priloženi računi i isplaćeno ukupno 100.370 din.

Dana 27.7.1958. završena je u potpunosti novo uređena prostorija ČSB i primopredaju su od Danijela Zaborskog izvršili komisjski Kolejak, Dam, Vincent i Horvat.

Dana 7.9.1958. Uz 20 prisutnih članova, održana je godišnja skupština na kojoj je između ostalog predstavljen novi učitelj češkog i slovačkog jezika Ondrej Jakuš. Zanimljivo, tajnik je u svom izvješću, bez imalo vlastite odgovornosti za slab rad u besedi, optužio bivšu učiteljicu, jer „nije brinula o besedi i o

školi kad je bila kod nas". Izvještaj blagajnika nije podnesen, jer on nije došao. Novi je odbor izabran u sastavu:

Švab Antun, predsjednik
Beňadik Jozef, potpredsjednik
Jakuš Ondrej, tajnik
Novak Antun, član
Zaborský Daniel, blagajnik
Vincent Ivo, član
Kubran Slavko, član
Mokri Anka, član
Horvat Vencl, član
Cejpek Vilko, član
Nachodil Anka, član

Nadzorni odbor:

Ivanec Jozef
Novota Ján
Štengl Josip

Delegati za skupštinu Saveza u Daruvaru su:

Jakuš Ondrej
Švab Antun
Ďuriš Antun

Gospodar u ČSB je Dam Vlado.

Godišnja članarina je 60 din.

Ovom je skupštinom Československa beseda promijenila svoj naziv u ime Československý KOS Lipovl'any (Čehoslovačko kulturno-prosvjetno društvo Lipovljani). Donijeta je odluka o preplati na tisak: „Jednotu“, „Hlas ľudu“, i časopis „Rozhlády“ i „Náš život“.

Dana 18.11.1958. na sastanku odbora u prostorijama društva glavna točka je bila priprema programa kazališne družine i to 2 komične predstave, planirano za 29.11.1958. Za program, ulaznice i poslije zabavu, podijeljena su zaduženja, nabavit će se vino, glazba će biti vlastita od udruge i svirat će besplatno, samo će dobiti jesti i piti, glumci dobivaju prednost kod ulaznica za svoje bližnje, također iz Međurića će se posuditi 2 para nošnji za predstavu.

U međuvremenu nema pisanih tragova, kako je prošlo kazalište i zabava. Nema više niti tragova detaljnih izvještaja od pojedinih članova odbora, a niti novi naziv s pridjevima kulturno i prosvjetno nije sam po sebi donio boljitet. Nalazili su se pred završetkom jednog blistavog 40 godišnjeg perioda uzajamne češke i slovačke kulturne i povijesno osviještenog razdoblja.

Dana 27.1.1959. održan je sastanak odbora u novoj prostoriji društva. Zapisničar je učitelj Ondrej Jakuš i ne navodi tko je bio prisutan sastanku. Prvo se na dobiveni pismeni upit, delegira Ďuriš Antun u ime društva u Savjet za prosvjetu i kulturu ŽVO Banova Jaruga (Lipovljani su tada spadali pod tu općinu). Zadužen je Dam Vlado da izvrši pregled i popis svih preuzetih čeških i slovačkih knjiga iz mjesne knjižnice, a koje se sada nalaze u prostoriji ovoga društva. Dogovor je također da se u prostor udruge kupi peć i barem jedan šah!

Gostovanje na proslavi ČSB, Krivaj 1960. g.

Dana 22.3.1959. u prostoru udruge (Čs KOS Lipovlany) potpredsjednik Beňadik Jozef traži da se prikaže obračun sa prošle kazališne predstave, pa je rečeno:

Ulaznice	12.100 din
Na točenje	28.000 din
Režije	28.005 din
Čista zarada	12.095 din

Očigledno da je novčano vrlo uspješno organiziran i ovaj događaj. To daje poticaj da se potpredsjednik bavi mišljem oko organizacije naredne predstave sa prodajom ulaznica i šankom. Ni riječi o drugim bolnim problemima ove udruge. I ovaj zapisnik ne sadrži poimence navedene prisutne sastanku, ali pošto je iduća točka (članarine) skinuta s dnevног reda, „jer dva-tri člana nisu nazočili ovom sastanku“ , zaključak je da se kod pojedinaca izgubio sav entuzijazam i osjećaj društvene savjesti.

Na dan 3.2.1963. održan je zadnji radni sastanak „ČSB Lipovljani“ u prostoriji ovoga društva u Društvenome domu. Na prijedlog Zaborský Danijela, došli su članovi Dam Vlado, Novota Ján, Vincent Ivan i Brnušak Ivan. Povod je situacija, da drug predsjednik našeg društva Švab Antun samovoljno nije dopustio korištenje naše prostorije za potrebe školovanja članova DVD Lipovljani, u periodu od 1.2. do 1.4.1963. Nazočni članovi su taj stav osudili i donijeli odluku da se DVD-u bez uvjeta dopusti školovanje njegovih članova u našoj prostoriji. Ivica Brnušak je još predložio da se rad u društvu obnovi i da se dogovori neka kazališna predstava.

Pregled vodstva Čehoslovačke besede Lipovljani od osnivanja do prestanka rada.

KRONOLOGIJA ČEHOSLOVAČKE BESEDE LIPOVLJANI (1923.- 1963.)		
Godina	Predsjednik ČSB	Tajnik ČSB
11.03.1923.	Michal Mačkala	Antonin Zeman
1927.	Michal Mačkala	Frank Malanik
1932.	Jan Havelka	Jozef Béhavy
1933.	Jakub Kastner	Antonin Máca
1935	Michal Mačkala	Antonin Máca
1936.	Michal Mačkala	Jan Vacula
1937.	Viktor Videnský	Jan Vacula
1937.	Viktor Videnský	Jan Dubec
1937.	Viktor Videnský	Jan Nahodil
1938.	Michal Mačkala	Jan Nahodil
02.12.1945.	Antonin Novak	Peter Krajči
1946.	Vena Vaňek	Peter Krajči
1946.	Antonin Domin (potpredsj.)	Peter Krajči
1946.	Vena Vaňek	Peter Krajči
1946.	Antonin Domin (potpredsj.)	Štefan Novota
1947.	Antonin Domin	Ludmila Kolejakova
1947.	Danijel Zaborsky	Ludmila Kolejakova
1947.	Jozef Beňadik	Ludmila Kolejakova
1950.	Josef Kolejak	Ludmila Kolejakova
1951.	Jozef Beňadik	Ludmila Kolejakova
1952.	Jozef Beňadik	Vlado Dam
1953.	Jozef Beňadik	Vlado Dam
1955.	Jozef Beňadik	Vlado Dam
1956.	Jozef Beňadik	Jan Vincent
1958.	Jozef Beňadik	Ondrej Jakuš
03.02.1963.	Danijel Zaborsky	Jan Vincent
15.06.1996.	Osnovana Matica slovačka Lipovljani	
29.10.2004.	Osnovana Češka beseda Općine Lipovljani	

Obnova i sljednici ČSB u novoj hrvatskoj domovini

Godine 1956. mjesne vlasti predlažu da Čehoslovačka beseda proda Dom – kuću u kojoj je do tada radila, te da dio sredstava od prodaje, tadašnjih 200 000 dinara, uloži u izgradnju Doma kulture, a zauzvrat bi Čehoslovačka beseda u tom Domu dobila vlastiti prostor za rad. Vođeno tom idejom, rukovodstvo Besede 12. srpnja 1956. prodaje kuću obitelji Vlade i Zdenke Dam za 306 000 dinara, te ulaže dogovoren iznos za izgradnju budućeg Doma kulture. Međutim kada je nakon višegodišnje izgradnje Dom završen, u njega se useljava škola, jer joj zbog uvođenja osmogodišnjeg obrazovanja postojeći prostor nije bio dovoljan, a Čehoslovačka beseda tako ostaje bez obećanog prostora. Ostavši bez vlastitog prostora za rad i velike potpore učitelja iz bivše Dopunske škole, članovi Čehoslovačke besede neuspješno se nose s novonastalim okolnostima.

Dolazi do značajnog pada aktivnosti i rukovodstvo Besede na sastanku održanom 3. veljače 1963. godine, donosi odluku o prestanku rada Čehoslovačke besede u Lipovljanim. Analizirajući rad Čehoslovačke besede u 40 godina njenog djelovanja, zaključujemo da je njena uloga u očuvanju nacionalnog i kulturnog identiteta doseljenih Čeha i Slovaka bila vrlo velika, a tragovi njene ostavštine u Lipovljanim su vidljivi i danas.

OSNIVANJE MATICE SLOVAČKE LIPOVLJANI

Inicijativu za osnivanje slovačkog društva u Lipovljanim nakon Domovinskog rata od začetka je vodio umirovljeni učitelj Ivan Hudec, a na prvom osnivačkom sastanku Matice slovačke Lipovljani 15.06.1996. godine, u prvi izvršni odbor Matice slovačke Lipovljani izabrani su:

Ivan Hudec-predsjednik
Josip Krajči-dopredsjednik
Marica Tisaj-tajnica
Ivan Vincent-član
Ljubica Kozina-član

U Nadzorni odbor su tada izabrani:

Antun Marko - predsjednik
Vinko Krajči-član
Drago Vincent-član

Računovodstvo i finansijske poslove vodila je Anđelka Štelma. Nepravedno bi bilo ne spomenuti, da su osnivačku dokumentaciju također svojim potpisima osnažili Jozefina Najev, Marija Štelma i Jelka Pariža. Bili su to dani puni optimizma i nade da će hrvatsko društvo nakon tegobnih pet godina Domovinskog rata biti poželjna kolijevka za nastavak njegovanja dugogodišnje manjinske tradicije i kulture. I tako je i bilo svih ovih godina. Nakon prvih 50 članova, Matici slovačkoj su pristupili i svi drugi zainteresirani, jer bilo je tu još uvijek živih sjećanja članova bivše Československe besede Lipovljani, koji su se poput Mate Bednara, Anke i Vjekoslava Kubrana rado prisjećali svojih kazališnih i pjevačkih nastupa u tadašnjoj Československoj besedi u Lipovljanim. U tadašnjem popisu nalazimo i ova imena lipovljanskih Slovaka: Eler Johanka, Libjak Rozika, Žemlja Ankica, Mokri Josip, Đuriš Antun, Pariža Biserka, Turas Antun i kasnije brojni drugi, kojima je slovačko podrijetlo ili obiteljska veza sa Slovačkom nešto značila.

Branko Vincent je preuzeo od Ivana Hudeca dužnost predsjednika 14.02.1999. godine i uspješno vodio Maticu punih 12 godina. Početni zanos se razvijao, aktivnosti su rasle, mnogo putovanja, nastupa, članstvo je također postupno povećavano. U ovo vrijeme Matica je napravila nekoliko dugoročno vrlo značajnih odrednica u radu. Prvo, domaća društva LIPA i LIRA postali su stalni interpretatori slovačke pjesme, glazbe i folklora. Drugo, uveden je redovni ciklus putovanja u Slovačku, naizmjence svake druge godine nastup u Bratislavi i okolici kod Chorvatanke i drugih hrvatskih društava, a isto tako ciklus putovanja „Tragom naših predaka“. Evo kako danas o tome razmišlja i prisjeća se Branko Vincent: *Mi smo tada imali veliki interes naših članova da se posjete stara mjesta iz kojih su doselile pojedine slovačke obitelji u Lipovljane. Dio članova je imao još uvijek žive kontakte s potomcima iz obitelji kojima su naši doseljenici bili rodbinski vezani. Olakšavajuća je okolnost što je većina dolazila iz područja Hornienitranskega kraja oko Prievidze, Žiara nad Hronom (nekada Svätý Kríž nad Hronom), ali putovanja su sezala i do Zvolena, Martina, Žiline, Kysuca, Nitre i Banske Bistrice. Rad u Matici je bio poticajan i ugodan svima, tako da je mojih 12 godina na čelu Matice prošlo uz značajno proširenje članstva i brojnih aktivnosti na što sam ponosan.*

Prvo je desetljeće lipovljanska Matica snažila svoje članstvo i afirmirala aktivnosti koje su djelomice poticale stare slovačke obitelji da daju podršku svojoj udruzi. Predsjednici Ivan Hudec i Branko Vincent postupno su Maticu uključivali i u domaći lipovljanski kulturni život. Pored redovitih godišnjih skupština, na koje su s ponosom dolazili Slovaci, noseći sa sobom toplinu slovačke riječi u kojoj su odrastali, velik su doprinos u tom razdoblju dali članovi folklorne i glazbene grupe u KUD Lipa, te pjevački zbor Lira sa impresivnim repertoarom slovačkih duhovnih i narodnih pjesama. S tim se dakako išlo rado u goste u Bratislavu, Hrvatski Grob, Trnavu, Nitru, a bilo je i drugih zapaženih nastupa po središnjoj Slovačkoj. Na čelu Matice slovačke je Josip Krajčí, dopredsjednik je Zlatko Štrban mlađi, a tajnik Matija Hepner.

OSNIVANJE ČEŠKE BESEDE OPĆINE LIPOVLJANI

Budući su uz Čehe, pripadnici dviju najbrojnijih nacionalnih manjina u Lipovljanima već osnovali svoje udruge – KPD Karpati i Matica slovačka, grupa entuzijasta iz redova Češke nacionalne manjine članova izabrani su:

- za predsjednika Mirko Knjižek,
- za dopredsjednicu Anđela Kosovec,
- za tajnika Nikola Zeman,
- za blagajnika Branko Chour,
- a za članove Zdenka Dam, Anka Doležal, Ivan Doležal, Marija Horvat, Miroslav Horvat, Dubravko Toupal i Ladislav Vacula.

U Nadzornom odboru predsjednik ostaje Jaromir (Vlado) Vanjek, a članovi su Antun Cejpek i Josip Kupski.

Prvi nastup Besede bio je za Dan općine Lipovljani, 19.03.2005., kada je na koncertu nastupila pjevačka skupina uz pratnju glazbene skupine. Ubrzo s radom počinje i dječja folklorna skupina koju vodi učite-

Ijica češkog jezika Dana Stakor. Skupinu u početku čine djeca koja plešu u KUD-u „Lipa“, a voditeljica sa njima uvježbava češku koreografiju. Iste godine Beseda je domaćin promocije knjige pod nazivom „Česi i Slovaci u naseljima Lipovljani i Krivaj“, koju u povodu 120. obljetnice doseljavanja Čeha i Slovaka na naše područje, izdajemo u suradnji sa Savezom Čeha i NUI „Jednota“ iz Daruvara.

U listopadu 2007.s radom počinje i folklorna skupina odraslih koju također vodi učiteljica Dana Stakor. Njen prvi nastup bio je 02.02.2008. u Budimpešti u povodu 15. obljetnice osnivanja udruge Čeha „Bohemija“. To je ujedno bio i prvi međunarodni nastup Besede od njenog osnivanja, a iste godine 27. i 28. rujna nastupili smo i u Rumunjskoj u gradu Temišvaru.

Svoj prvi nastup u Republici Češkoj Beseda ima od 06. do 08. kolovoza 2010. u gradu Dobruška pred polaznicima škole češkog jezika iz cijelog svijeta. Naredne 2011. godine, 13. i 14. studenog Beseda nastupa u Srbiji u gradu Bela Crkva kod tamošnje udruge Čeha, a 2013. ponovno u Budimpešti, 8. i 9. lipnja.

Najviše inozemnih nastupa Beseda je imala u Bosni i Hercegovini, u gradovima Prijedor, Bosanska Krupa i Banja Luka, gdje smo do sada nastupili ukupno 6 puta. Osim spomenutih inozemnih nastupa, Beseda je do sada održala preko 200 nastupa u više od 30 mjesta diljem Hrvatske.

Kulminaciju aktivnosti i uspješnosti Beseda ostvaruje u 2014. godini, kada obilježava 10. obljetnicu od svog osnivanja. U to vrijeme Beseda broji 185 članova, a kroz nju je od osnivanja prošlo ukupno 255 članova. Tu treba posebno istaći da su članovi Besede osim Lipovljana, bile osobe iz čak 15 mjesta u širem okruženju, od Zagreba do Slavonskog Broda. O nadasve bogatom i vrlo uspješnom radu Besede govori i monografija „Češka beseda Općine Lipovljani 2004.–2014.“ autora Mirka Knjižeka, izdana 2015. u suradnji sa Savezom Čeha i NIU „Jednota“ iz Daruvara.

Kao poseban uspjeh i zaslugu Besede treba naglasiti činjenicu da je ona 2012. godine Općini Lipovljani darovala 100.000,00 kuna za uređenje Društvenog doma. Riječ je o sredstvima iz Češke Republike koja se preko Saveza Čeha u RH doniraju Besedama za izgradnju ili uređenje prostora za njihov rad. Najzасlužniji da su ta sredstva završila u Općini Lipovljani, uz tadašnju predsjednicu Saveza Čeha Eleonoru Janotovu i saborskog zastupnika Vladimira Bileka, je tadašnji predsjednik Besede Mirko Knjižek.

Treba naglasiti da Beseda u prvih 6 godina nije imala vlastiti prostor za rad, pa su instrumente, opremu razglaša, nošnje, obuću i druge kostime članovi držali u svojim kućama, a sve aktivnosti Besede dogovarane su s privatnog telefona. Tek od 2010. Beseda zajedno s Udrugom umirovljenika koristi jednu malu prostoriju u Društvenom domu kao kancelariju i spremište za opremu. Zahvaljujući finansijskoj potpori tadašnje saborske zastupnice Zdenke Čuhnil, prostorija se uređuje i u nju se nabavlja uredska oprema nužna za rad Besede. Krajem kolovoza 2016. Općina Lipovljani ustupa Češkoj besedi novouređenu prostoriju u Društvenom domu za njen samostalan rad, bez plaćanja naknade i režijskih troškova. Zahvaljujući finansijskoj potpori saborskog zastupnika Vladimira Bileka, prostorija je opremljena nedostajućim inventarom te se od tada u njoj odvijaju sve aktivnosti Besede.

Nakon zadnje Godišnje izborne skupštine održane 21.02.2017. godine, sa dužnosti predsjednika Besede se nakon 12 godina vrlo uspješnog vođenja, zbog zdravstvenih razloga povlači Mirko Knjižek. Za novog predsjednika Češke besede Općine Lipovljani izabran je Marijan Kadliček, za dopredsjednike Vjera Ožoga i Slavko Kupski, za tajnika Ivan Doležal, za blagajnika Branko Chour, za gospodara Miroslav Lovčanin, a kao članovi u Upravni odboru izabrani su: Zdenka Dam, Renata Kadliček, Mirko Knjižek, Antun Merhaut i Vlado Pritula (sada pokojni), te Robert Ivanec kao rezervni član. U Nadzorni odbor izabrani su: Makal Dragan za predsjednika, Željko Plemenik i Ladislav Vacula za članove, te Josip Kupski za rezervnog člana. Danas Češka beseda ima 125 članova od kojih je aktivno 45, a djeluje u 5 skupina: pjevačka, glazbena, folklorna i dječja skupina, a čine ju učenici koji češki jezik i kulturu uče po modelu C. Iako ne posjeduje vlastiti prostor, Beseda ima odlične uvjete za rad, jer su joj u Društvenom domu Lipovljani bez novčane naknade i režijskih troškova dostupni prostor i oprema dovoljni za uspješan rad. Na čelu Češke besede

je Vjera Ožoga, a tajnik je Ivan Doležal. Stoga se ovom prigodom zahvaljujemo sadašnjem načelniku Općine, gospodinu Nikoli Horvatu, ali i bivšem načelniku, gospodinu Mariju Ribaru.

ZAKLJUČAK

Bogata je zajednička povijest doseljenih Čeha i Slovaka u lipovljanski kraj. U ovom stoljetnom razdoblju postoje neizbrisivi znaci, kao i u prirodi u čvrstim stijenama ili godovi starih hrastova koji pamte i nose trajne ožiljke, znamen prohujalog vremena i poruku svima koji to žele znati.

U razdoblju od oživljavanja rada Československe besede do 1941. g. i početka Drugog svjetskog rata kulturni i sveopći život Čeha i Slovaka u Lipovljanim je uspješan, bez razmirica i međusobnih nepovjerenja. Ljudi su prihvatali ideje naprednih učitelja i zajednički radili na vlastitom kulturnom uzdizanju.

Školska knjižnica je bila prava bogata riznica pisane slovačke i češke riječi i nije trebala pomoći Čehoslovačkog saveza i putujuće knjižnice. Danas su okolnosti bitno drugačije.

Čehoslovačka beseda je vrlo intenzivno surađivala s vatrogasnim društvom, pjevačkim društvom, sokolskim društvom, kasnije i nogometnim klubom – često je jedna osoba član više društava i suradnja je usko povezana, kao i svakodnevni život. To je bio i ostao pravi obrazac kulturnog i sveopćeg opstanka u malim sredinama poput višenacionalnih Lipovljana.

Odgojeni u tom duhu, pete i šeste generacije čeških i slovačkih doseljenika, danas ne prave nikakvu razliku na temu podvojenosti ili isključivosti. To je za zajednicu veliki dobitak, ali je za manjinsku kulturu bespovratno uzmicanje i na kraju vjerojatno asimilacija. Zadaća je bila i onda, a i sada manjinskih društava, da održavaju nacionalni žar kada je u pitanju jezik, kultura i tradicija u svim načinima života. Matica slovačka i Češka beseda Lipovljani su na tom tragu.

Može se samo poželjeti da ova dva izvrsna manjinska društva nastave bogatu stoljetnu tradiciju Čehoslovačke besede Lipovljani. Za to će im trebati mnogo žara, radišnosti, upornog i strpljivog prenošenja svih naslijedenih kulturnih vrednota češke i slovačke povjesne baštine na iduća pokolenja, koja će učeći u lipovljanskoj školi dva europska jezika i plešući i pjevajući u svojim društvima, izgraditi novu opstojnost češke i slovačke, a opet na neki način zajedničke, lipovljanske kulturne baštine. Vjerujmo u to!

Sažetak

Publikacija Stota obljetnica Čehoslovačke besede Lipovljani- zapis i svjedočanstva, nastala je u suradnji i dogovoru Češke besede općine Lipovljani i Matice slovačke Lipovljani. Sam naslov ukazuje da se radi o velikom povijesnom jubileju, a čiji sljednici još uvijek marljivo čuvaju tradiciju i kulturu koju su im podarili njihovi preci. Lijep je osjećaj kada i nakon sto godina ove dvije manjinske zajednice imaju svoj prepoznatljiv kulturni identitet, krijepeći se na očuvanim izvorima češke i slovačke povijesne baštine. Ova knjiga prvi puta prikazuje dio povijesne građe, počev od očuvanih knjiga zapisnika starog društva, dio dokumentarne građe i fotografija, a nije na odmet spomenuti i bogatu materijalnu kulturnu baštinu, koju čini vrijedna etnografska zbirka u Slovačkoj etno kući. Knjiga je podijeljena na tematska poglavlja te predstavlja i neposredan iskaz živućih svjedoka burnih vremena iz prošloga stoljeća, što u dodatku sa prikazom zapisničkih sadržaja daje često vrlo upečatljiv dojam o proživljenom razdoblju, kada su Česi i Slovaci u Lipovljanim prolazili prava iskušenja u borbi za vlastiti opstanak. Utoliko je vrjedniji današnji doseg i očuvanost kulturnog bića pripadnika ova dva naroda na ovim prostorima.

Početno poglavlje, koje potpisuje Josip Krajči, vrlo slikovito upoznaje čitatelja s okolnostima u kojima je počelo doseljavanje. Posebni dodaci su iskazi Marije Odobašić (rođene Uhital) i Petra Krajčija, gdje osobni dnevnički stil prenošenja povijesnih događaja sa ponekad poetskom preciznošću dočarava svu ljepotu i surovost običnog života na selu u tegobna ratna vremena prve polovine 20. stoljeća.

Glavni dio knjige sačinjavaju interpretacije i podaci iz raspoloživih zapisnika, pisani često nevjestačkim i slovačkim rukopisima, što je tražilo dodatni napor u spoznavanju sadržaja.

Osim nositelja projekta, na izdanju su svoje istraživačko umijeće i osjećaj za vrijednu povijesnu građu ponovo potvrdili Nikola Zeman, autor i koautor više knjižnih publikacija o Lipovljanim, te autor Josip Krajči, dugogodišnji cijenjeni kulturni djelatnik na izdavaštvu Matice slovačke Lipovljani. Vrijedan stručan doprinos ovom je izdanju dala i muzejska savjetnica etnologinja Slavica Moslavac, urednica ovoga izdanja.

Sav materijal primarno je sa češkog i slovačkog rukopisa pripremljen na hrvatskom jeziku. Vjerujemo da će ovu povijesnu dokumentarnu knjigu prihvatiti svi Lipovljanci, Česi i Slovaci u Hrvatskoj i šire, poznavatelji manjinske povijesti, te svi oni koji budu imali prilike držati u rukama ovo djelo.

Literatura i izvori

- Bednář, Stanislav;** Život české a slovenské menšiny v Jugoslávii v období od Mnichova po vznik NDH (1938-1941), MASARYKOVA UNIVERZITA FILOZOFICKÁ FAKULTA HISTORICKÝ ÚSTAV, Brno 2009.
- Certić, Ivan;** Lipovljani tragom povijesti, Ogranak Matice hrvatske u Lipovljanima, Kutina 2020.
- Češi a Slovaci v osadach Lipovlany a Krivaj / Česi i Slovaci u naseljima Lipovljani i Krivaj,** Jednota, Daruvar, 2005. str. 19.
- Dugački, Vlatka;** Djelovanje čeških društava u Slavoniji na prosvjetnom i zdravstvenom prosjećivanju manjine u prvoj polovini XX. stoljeća // Analji Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku, 28 (2012), 25-51.
- Dugački, Vlatka;** »Postat ćemo Jugoslaveni ili ćemo ostati ono što jesmo.« Češka manjina i pitanje državljanstva u međuratnoj Jugoslaviji // Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, 9 (2016), 83-104 (domaća recenzija, članak, znanstveni).
- Erceg, Marino;** Nizanka iz knjige „Ured: Židovi Pija XII“, arhivista dr. Johana Iskxa, glas Koncila 21.01.2024.
- Krajči, Josip;** Doprinos istraživanju povijesti doseljavanja Slovaka u Lipovljane, Savez Slovaka/Matica slovačka Lipovljani 2013.
- Matušek, Josip;** Česi i Slovaci u Lipovljanima, Krivaju i Međuriću, Novska, 1973.
- Zeman, Nikola;** Fotomonografija „85.OBLJETNICA Češke besede u Lipovljanima“, Češka beseda Općine Lipovljani, Lipovljani 2008. god.
- Žanić Josip;** Kronika moje obitelji, vlastita naklada, Zagreb 2016.

Rukopisi: Marija Odobašić (Uhitil), Nikola Zeman, Peter Krajči

Iskazi: Zeman Nikola, Andjela Kosovec (Kopecky), Ivan Hudec i Josip Žanić

O autoru

JOSIP KRAJČÍ rođen 1952 g. u Lipovljanim, Slovak. Završio je Ekonomski fakultet u Zagrebu. Nakon dugogodišnjeg rada u Privrednoj banci Zagreb sada je u mirovini. Društveno je aktivan kao predsjednik Matice slovačke Lipovljani, urednik web stranice te udruge, svojedobno predsjednik KUD-a Lipa Lipovljani (8 godina), izdavač nezavisnih novina "LIPA". Piše i objavljuje stručne članke, a i gost je predavač na visokim poslovnim školama u zemlji. Član je Novljanskog akademskog društva, izvršnog odbora Udruge računovođa i finansijskih djelatnika Kutina, te višestruki dobitnik priznanja za dobrovoljno davanje krvi. Pokretač je i organizator stručnog znanstvenog skupa „Dani Josipa Kozarca u Lipovljanim“. Suautor je nekoliko izdanja Matice slovačke Lipovljani. Samostalno je autor knjige "Doprinos istraživanju povijesti doseljavanja Slovaka u Lipovljane" izdane 2014.godine, autor knjige „25 godina Matice slovačke Lipovljani“ izdane 2022. i brošure „Slovačka etno kuća Lipovljani“, izdane 2019. Također je suautor drugog proširenog dvojezičnog izdanja monografije „Lipovljanski svjetlopis“ izdane 2020. godine. Dobitnik je 2022.g. društvenog priznanja za međunarodnu kulturnu suradnju „Počasni građanin općine Poruba“ u Slovačkoj. Predstavnik je slovačke manjine u Sisačko-moslavačkoj županiji i predsjednik Vijeća slovačke manjine Općine Lipovljani.

Suživot u Lipovljanim ogleda se na Lipovljanskim susretima

Zápis

o přípravě schůži konané dne 11. března¹⁹²³ o 3 hod od
u v. Toupala v Lipovanech. Schůži zahajila
při Marie Toupalová požehnání půstomné ~~Pan~~

Po ní njal se slová v. Michal Mačkala, který ohlásil
mimořádnost galóžení Besedy, potřebu české knihy a významnou
spolupráce krajanské.

Pán Antonín Žemau přečetl nařízené stanovy, které
byly s ohledem na spolubratry Slováky upraveny
a přijaty.

Našíme jednomyslně volat k leskoslovenskou Besedě
v Lipovanech a zvolen přípravný výbor:

Předseda: Michal Mačkala

Doprovodný místopředseda: Ant. Náhlík

Zajímek: řečník: Ant. Žemau

pokladník: Karel Toupal

archivář: Marie Toupalová

knüpdiel: František Václavský

máhavatky: Švan Pázkovský

Ant. Máca

Alois Vincent

Uvásony jiné: Šimon Vacula,

František Jánský.

Slem je přihláško 44.

Schůži zakončil o 5 hod v. v. Michal Mačkala.

Zápis

1924. godina

Viborové schůze konané 13 dubna
v 3 h. odpl. v popl. místnosti u p. Toupalu
za průtahnosti všech čl. zvol do výboru
schůzí zahajil p. predsedu Fr. Wrásek,
na schůzi z čl. výboru zvolen byl
- řečen -
za místo predsedu p. Jan Díjan
" jednotek p. Michal Mackala
potlačník p. Norbert Toupal
" knihovník p. Marie Toupalová
" hospodář p. Marko Lalík.

do výboru p. Simon Vacula

" " p. Anton Nabity

" " p. Leopold Peichel.

náhradníci p. Leo. Klipský.

" " p. Valent Stanga.

" " p. Josef Vacek hospodar.

" " p. Josef Mokry.

Revisor p. Maty Lákeč.

p. Frany Videnský.

Zabavní výbor predst. Maty Lákeč

pednatel Michael Machala

pokladník p. Norbert Toupal

Zápis
Spolkové schůze konané dne 14. II. 1925.
ve spolkové místnosti, ze přítomností 32
členů.

Uváděno jednoklasmové ve volebnu hromadě i jedn
obecné přijato za předsedu
- p. Michel Štěpánek
- místopředs. Antonín Melrýk
- jednat. Janoušek
- poštovn. Nářb. Tobiáš
- knihovn. p. h. František Šimáček
- hospod. p. J. Vacek

Do výboru: Jan Říha, František Peška, Rudolf Dvořák, Herencová,
Oběžnová a jiné. Bratrání: p. J. Kupský
Ren říky: Matěj Smrk, Jan Postřekovský
- Josef Farnáček
Zebrovský výbor: Matěj Smrk, J. Domašek
Peška, Lukášovský

Schůzka uzavřena p. předseda Michel Štěpánek

Uplatněny, dne 14. II. 1925.

Rok 1932

Praha. V únoru r. 1932 byla znovuzřízena zdejší Čsl. Beseda. Činnost Čsl. besedy v Lipovljanech, začátkem v r. 1923. (viz zprávám z tehdejšího novin "Jugosl. Čechoslovák" z 24. května 1923) byla od roku 1924/25 zastavena.

Nedaleko v Lipovljanech v r. 1923 byl probuzen národní život čs., zásluhou prvních zakladatelů Čsl. Besedy a proních příznivců - počátky spolkový velice krásný a plibný.

Po skončení času působení Čechoslováci v Lipovljanech spolkově umírá. Čsl. Beseda znovu nebyla, ale v letech 1924 - 1934 nevykonávala aktivity. Jedinou svou dobrou věcí, jíž se může vyzádat ještě knihovna, jejíž knihy jsou dosud užívány a byly čteny i v době spolkové stagnace.

V roce 1929 byla zřízena při místní obecné škole čsl. doplnovací škola (dříve na ní učoval pan římskokatolický kněz Lukeš) a na ní byla ustavovena paní učitelka M. Gimelsova.

Změnuvala ji paní učitelka vřídila s podporou své školy. Představil ji místní malířský odbor zde, ne jako odbor besedy, ale formouž jako samostatný spolek, sám se jako rostlý zdejší Čsl. Krajané ve 2 skupiny. (Malířská a Čsl. Beseda) Paní učitelka odešla s učitelkou kincem školu na rok 1930/31.

leden 11. 1932 byla znovu čsl. doplnovací škola otevřena. 21. a 28. února b. r. byly svolány přátelské

dohovory, na nichž bylo dohodnuto, že oba spolky sloučíme
navržení členové připravného výboru a ustanovení schůze
ustanovená na 2. března 1932.

Protokol, sepsaný 2. března 1932

na uslavující schůzi Čsl. Besedy v Lipovljanech
za přítomnosti těchto členů:

p. Havelka, Mačkala, Dajan, Záborovský, Paryžá,
p. Turiš, Jakub Staránek, p. Malanik, J. Holberger
paní Sochorová, Loupalová, p. Šoupal, L. Kugyš

Schůzí zahájil dosavadní předseda pan Mačkala
a předal její řízení novému čsl. věřiteli.

Důlouhý pak přistoupilo, aby funkcionáři zdejší
byli aklámači.

Načež zvolen na místo p. Mačkaly předsedou pan Anton
Havelka, místopředsedou pan Julius Záborovský
Zednátkem Josef Beharý

kokladníkem p. Jiříci Turiš,
knihoořkem p. Mačkale, záslužnem knihomíka p. Paryžá
sopoddělením p. František Dajan Jan
revisorii věži: p. J. Holberger a p. Sochorová

X Náhradníci výboru: p. Malanik, Paryža, Číko, Fr. Dm.
Nyjejsí Matice Školská bude voborem Csl. Besedy
Dředcova jejím zvolenou paní J. Kastner, jednatel
kou p. J. Rehany, členy výboru p. Fr. Dian Jan.
Po slavnostním společenstvu zasedl p. Dm.
Výbor výbor prodebatoval klad učebních odkazů a
uvedl se, že majitel spolkový bude sestav a
jeho soupis přesloužit novému hospodáři. - Kniha ze
spolkové knihovny budou půjčovány členům sdružení
na a nečlenům Csl. Besedy 2 knihy za den
(kniha 2 dnu)

Náboženské ukončena.

✓ Josef Šimáček.

Jozef Číko
František Šimek

Niž Möckel

✓ Rehany,
jednatel
Záborovský Gyula
Gyuri Gyura

Anton Šavelka
Marek Sochorová
Dian Jan

Protokol

výborové schůze, konané dne 19. června t.r.
o 3. hod. odpoledne v host. u Toupalíčků.

Přítomni: pan Havelka, Dian, Duris, Leo. Tůmašek,
Mačkáč, Malanik, Holberger Jiří,

Program:

- 1) Čtení zápisu ze schůze minule.
- 2) Zprávy členů výboru
- 3) Přání do Prahy (instrukce)
- 4) Počítání korespondence
- 5) Vyčítání
- 6) Volné návrhy.

Přednáška.

Fabriken schází přes to, že jsou republikou nejen
členové výboru.

Přednášek podal správce o sjednutí Osvobozeného
odboje konaného v Dariwaru dne 16. května t.r.
Přecest správa o této schůzi.

Dale blázeno, že celkový příjem ~~na závavu~~, jiz jime
pořádali dne 15. května t. r. byl na stupňovací
Din 64250. Ryddu spojené s touto závavou činí
la celkem Din 148350, takže přísl. číslo činí
Din 15900. Podrobný výčet závavy předal
jednatele p. pokladníkovi Dubičovi.

Jednatele hlás, že jeho postavení výhody činí k dnešnímu
dnu Din 2550 (jež mu byly uahraveny Rovněž
dary slib v obnade 10 300 (tj 60 Din) byl administrátor
československé republiky v Praze zaplacen.

Dale podává referát o schůzi Českého odboru, konané
16. května t. r. a sděluje výhody při zájezdu jugosl.
čechoslováků do Prahy. Úpravy, pořádané Českým
odborem zúčastnili se Lipooljan p. Havelka, p. Šo-
chorová, p. Coupalová a Běhany. Přípisy, býkající se zájezdu
byly na schůzi pročteny.

Dale doložil dosud pročteny důležité. Dale podány
byly informace o myšlence a o vijimání žáků
do est. hospodářské školy v Daruvaru.

Po přátelském rozhovoru byla schůze ukončena.
Přes přezdívky budou mít spolkové knihy u sebe
pan vedoucí p. Havelka.

Běhany, zapisoval
111

Schwe ukončena a řídí na veček p. předsedou
Kastnerem.

Lipový jaro 1.II 1.9.34.

Jakub Kastner

efektant máca

Předsedov Géza Gyuris

s.c. bájaniik.

Anton Havelka Michael Machala

Tápis.

Vyborové schůzí konané 3.II 1.9.34 v Besední
místnosti u Václavu.

Přítomni členové výbore.

Kastner J. Machala ch. Havelka et. Gyuris

Program.

1.1 Společná funkcionáři.

2.) Rozdělení proší na dás obecné záboru i kera se
kana na prostoru ^{morgau} Tomáš G. Chasarika.

Pokladna pan Fosula jin a p. Sochorova.

pořukha na jeviště, Machala, Chára a Havelka et.
Tudor funkci p. u pokladni přejimoji na kóbavě
na druhý den Velikonoc.

3. Záborovanskou Debalovou abo se při kóbave kž
odehraly dve jednou akce když mž kž svede policii
jelikož nemame slosti herci, ujezdovou ž. a mej-
horum přípravě se odbraté jenom záborovce
Ustanovení vzdávne oble 5 a budet kž divadlo
šk. ¹¹² 4 a 6.

4. volné navrhy. Předloženo aby se rozhodl Baťák
a dárky článků a článků jeho vynesených tak i využití
věcech a se přijmou, a jiné. Prezidentova se uvolila sáma
většina upjela na sebranou dárku se uvolnil pán et. Havel
a jiný sochorová.

Ten ohledně legitimace a volnouku psáno svaté. Proč
si to na svobod p. n. Raibich.

Divočka Libuše Skeré se měla konat v Záhřebě
ještě odřeknutá neprůhlásilo se dosud, navštěvy.
Svoz řáda aby se dal výbor a dramaticky kroužek
vítovit aby mohl obrazky uveřejnit v novinách slavné
i za hromadění.

Záložna fčelka Skerou probudil pán Loboška
z Daruvaru dobita ohlášení a dnes už čítá 18 členů.
že to dobro a praví se aby páni výbore co nejvíce
doporucovali.

Zvolena za posl. Fideusky Fiktov, předseda eto
Havelka dubovim příseství chosa chodovice.

Spis schváze ukončeno o 3 hod večer.

Lipovljanski 4/11 934

Jakub Kaltner
t. i. Školstva

ant. Havelka

Antonín Moša
t. i. řízeník

1937

Protokol

Za schůze Komise dne 3. ledna 1937 v místnosti
stř. pí: Švábově za přítomnosti 4. člena správního
výboru a 1. člena dozorčího výboru a p. pokl. smlíka.
schůzi zahajil místopředseda: p. J. Kostner.

1. jednání

Přen protokol z ~~minulé~~ schůze a přijatý
jak byl čten

Pak byl čten zapis schůze Osvětového odboru
ze dne 18 Prosince 1936. uvedováno se mělo a v některých
místech bylo poukazováno že by se měly
také mít další schůze, pak bylo uvedeno že se po
dovolené zprávou z Karlových výborovi schůze osvetového
odbornu do Lahiců

Pan učitel: Hegyi také přebral povolení od pana
posla: Vladimíra Polívky

Taky byl poslan dekovný dopis p. Pavlu Černovi
za knihy na Slovensko.

Pan učitel hlaši že hmudební knoužek pomočí
by se scházet ale jiště a pan Mačkala je taky
vehotoven vypracovat jak rám tak i městskou
jen otožděti aby si knoužek co se týče potřeb
k hmatce obstarával rám.

Zápisník.

do dňa 2. XII. 1945. v Lipských močach

Na prvej odborovej schôdze otvorenéj po
predsedovství Československej Besedy.

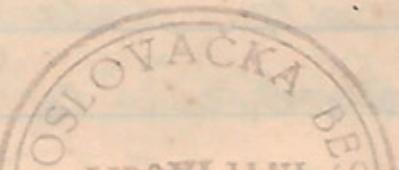
I.

Predstavme na doplnenie výborn.

Predsedca výboru.	Novaček Antonín
Zednáček.	Krajčík Peter
Pochasník.	Kisák Miklós
Hospodár.	Lacko František
Vilasoviči	Sýrbenský František
"	"
"	"
Dozviedka.	Grauer Jan
	Gruolek János

Dozviedka výbor.

Krasner Jakub
Gočovská Maria
Ukázovič Juraj

II.

Ná schôdze výbornu sa vyskalo
o zariadení Rukhove a na jeho
spôsob sa mali Rukhi vypočítavať
Predsedu Čsb. Novak Antona a dal
nárok aby od Karádej vypočítanéj
Rukhi bolo rešpektované ako rukohu 20. Di
Kteri obnos po predstavi Rukhi ma být
vratení čitateli s respet.

A za predstavie Karádej Rukhi
ma být respektovane spolku 5. Div
Karádi Tirolen..

III.

Ná schôdze bol predstavení dopsis
okresného uradu z Nového.

Ottorim dopsisom riadok okresní
urad popis výbornu spolku a
popis členov tiež aj pravidla spolku
Popis výboru, a popis členov
hnet posielame okresnému uradu a
spolkove pravidlo este nemame lebo
sme ich od Živéru a Darovaru
neobtiahli.

Ktori ich dosťame, poslame
na okresní urad hnet,

Kiske ktoru
Frances Jan

Kapitánik

zo dňa 16. 12. 1945. Váhne shromáždenie
ktoré sa konalo v hostinci u pôsobivíka
o z. hodinach po polnoci. Na shromáždení
bol u súboru ľahle precítané vibror. Ktorí
poplnili trojčlennú vibror. Ktorí bol vibromi
za prítomnosti pana Delegáta Váhovec
Vrana z Maďarskej.

Ten vibror bol poplnený 2. 12. 1945.
a na súčasnom valnom shromáždení
schvalení celého valného shromáždenia.

II.

Váhne shromáždenie schválilo aby sa
oslobodilo slivadlo a potom tanečné
zábavové a prospěšné čl.

Vstupné bolo schvalene ď. mests 10.
Dir. II. 8. Dir. III. 5. Dir. vstupné pre
vojákov 5. Dir.

Funkcie na zábave.

Po kľadník a jeho pomoc, Vincent Karol,
Goštaric Lato, Tisaj Mariška,

Utráčovič na vchoode.

Groba Jakub, Hamerský Martin,

Utráčovič na vchoode do sali;

Baker Ruženka, Böhm Ljubica,

Predavanie posťovich Roret,

Chlopíček Antonia, Utráčovič Mariška,

Počiar,

Holberger Lambert,

Policie,

časopis.

Ta dňa 2. II. 1946. na výborovej schôdze. Vilem Šabeselj v Liptovskom Mikuláši v hostinci u p. Šošovičku, o ž. h. ťažobudník.

I.
Schôdku otvoril pán brat predsedca besedy Štefan Antonín a preslo sa hneď na riešenie otázok, a sice viplatenie akôľko pani učiteľke, Kolejákovaj Ľudmille ktorá dôsledne bola spravnená na popravu v besedních domu,

A teraz je ta dôsledok užiné viplatnosť v sume 1150. Dm.

Ktoru sumu pani učiteľke Kolejákovou prijalo na svoje ruky.

II.

Návštívil nás južný delegát z Mecoturice Vachovec pán Storch a my si už boli riadkovo privedení do našeho prostredia.

Priniesol nám višetlenie na riadenie stážki a dal nám rady k ďalšej práci.

Precítať nám dopis od Živčíka ohľadom Československej školy a iné, zakormicov.

Lukášovič Juroj

časopis Jan

Hospisník.

20. októbra 20. 3./8. 1946. viborovej schôdze
ktorá sa konala v hostinci u pana
Jozovičku, o 3. hod. otázal ludovit -
T.

Pan spredseda Domin
otvoril schôdku a privítal prítomných
členov v. viboru,

Schôdka bola usklaňana na
zaklade dloženého listu kme občianskej
a Daruvaru od Českej Švábskej
občianskej vlasti slovenosti.

1) Potrebne je vibrat delegaci, a
besedli a inich mäsníkov slávnost.
Delegat Matice Školskej pani
mitelky, Hložiarova Ludmila.

Delegaci sa reemigraciu pan
Domin Anton, a Štrbovi Ferdo

Delegaci sa div, ochotníctvo,
pan. Kustos Stefan, a ~~János~~ János,
Láborský Daniel.

Dosiahové slávnosty sa buše
odberať 31. 8. a 1. 9. 1946.

v Daruvarce,

do konca,

Domin Anton
Štrbovi Ferdo
Jánec Ján
Krajčík Peter

Lapis

třetí rádne valné hromady, která se konala 2. III. 1947. ve 3 hod. odpoledne u pana M. Kříšky.

- 1.) Pan předseda zahajuje valnou hromadu a vítá všechny přítomné krajan.
- 2.) Žednatek řídil správu o práci spolku v roce 1946.
- 3.) Pokladník přečítal pokladní správu k které se vidí že beseda měla na uplynulý ^{do 22. II. 1947.} rok vprýmu: 4.976,- díly dání: 126 Dílabyja v pokladně ještě 3. 7. 15,- Din.
- 4.) Pan místopředseda poddávala správu o odchodu učňů do řemesla do Č. S. R. Připomína členové na placení členského příspěvku.
- 5.) Provedena je aběraví akce měri členy tiskový fond Svazu v Daruviru a vybral se 505 din.
- 6.) Správa dozorčího výboru nebyla podána, protože nebyl nikdo z dozorčího výboru přítomen.
- 7.) Potom se přikročilo k volbě nového výboru. Zvoleni byli:

Předseda krajan	:	Antonín Domin
Místopředseda	:	Daniel Láboršký
Tajemník	:	Endmila Kolejáková
Pokladník	:	Miroslav Kříška
Členové výboru	:	Jan Paul
"	:	Daniel Láboršký
"	:	Josef Benádik
"	:	Jan Vincent

III. výborový schůze čsl. besedy v Lipovlanech
konané dne 15. října 1947. ve 3 hod. odpoledne v
bitě jednatel. -

Přítomní: Daniel Záborovský, Lejsek Vilko, Vincent
Jan, Bošek Slavko a Kolejáková Ludmila.

Pán předseda zahajuje schůzku a vás, přítomný:

1. Podle výjaví Svaru k vili daru ^{z Ameriky} Vlastkum,
předseda navrhují, aby se učilo nejpříb-
nejší ojednotky.

Výbor zjistil, že ji ich 25 a dodatečně se
rozhodne o vyšší daru, podle toho jaký
obnos se odostane od Svaru.

2. Do Daruvare pojedou: D. Záborovský a V. Lej-
sek. Cestovné ve výši 150 kor. má jim
vyplatit pokladník besidy.

3. Pán předseda oznamuje, že beseda dostala
25 kmh z Prahy od minist. informa-
cí. Za tento dar má se písemně jme-
novanému ministru poděkovat.

*. Dalších navrhů nebylo a schůzka byla
ukončena.

Tajomník:

L. Kolejáková

Předseda:

Daniel Záborovský
Lejsek Vilko

členi:

Bošek Slavko

Vincent Jan

Lapis

II. riadne schôdze Československej besedy,
ktorú sa konala 23. IV. 1947. o 9 hod. večer v
byte jednatelky.

Prijatí: J. Koleják, J. Lukáčovič, Nahodilov
st., Parízova 2., Hlubec Slavkov, ^{Krajčí Vendel} a od dozorečného
výbora J. Sedláček.

Krajan predsedia nahaja schôdzu a všetkých
prijatí.

1. Správu o zábae podáva krajan Krajčí Vendel: Zábaa sa uždariila, jak materiálne
tak i morálne. Hostia a mesturie sa cítia
spravidu ako doma a boli veľmi spokojeni
so Prijem so zábaou bol 15. 831 -
Vydáni na zábau 8. 675 -
Zbyva 7. 156 -

2. Od Československého Svazu x Daruvaru
prišiel prípis o ustavujúcej schôdze
Svazu. Výbor zvolil za delegátov týchto
členov: Koleják Josefa Lukáčovič Juraj,
Krajčí Vendela a Kolejákovu Ludmila.
3. Krajanka jednatelka navrhla, aby sa z
čistého vynosu od zábaou časť dala
na školní fond pre výlety.

Výbor sa usnesol, aby sa na školský
fond dalo 4.000 - Din. Tie peniaze majú
sa použiť len pre deti, ktoré sú v deťom
roku a dale sa usneslo, že sa od každej
zábaou časťka ^{cistibných} bude dávať na ten

ISBN 978-953-7277-63-5